

REVILJA ZA SLOVENCE PO SVETU
MAGAZINE FOR SLOVENES ABROAD
REVISTA PARA LOS ESLOVENOS POR EL MUNDO

NOVEMBER
1979
LETNIK 26

RODNA GRUDA 11

SLOVENIJA

TRIKON®

TOVARNA PLETENIN IN
KONFEKCIJE KOČEVJE,
p. o.

PROIZVAJAMO:
MOŠKE, ŽENSKÉ IN
OTROŠKE HLAČE
PLETENINE IN GARNITURE
ZA DOJENČKE

NAŠE GESLO:
SODOBNI MODELI,
ELEGANCA, ŠPORT!

**PREDILNICA
LITIJA**

POŠTA IN ŽELEZNIŠKA
POSTAJA:
61270 LITIJA –
TEL. n. c. 88-411

PREDILNICA LITIJA
V LITIJU PROIZVAJA
KVALITETNO BOMBAŽNO
KARDIRANO IN ČESANO
PREJO, TER PREJO IZ
SINTETIČNIH IN VISKOZNIH
VLAKEN.
SVOJE IZDELKE
PRIPOROČAMO
KUPCEM!

lesnina

TOZD TRGOVINA
z gradbenim materialom
gramex o. sub. o.
LJUBLJANA, Kurilniška 10

GRADITE? OBNAVLJATE?
VES GRADBENI MATERIAL,
KI GA POTREBUJETE PRI
ZIDAVI, LAHKO KUPITE NA
ENEM MESTU!
PRIPOROČAMO SE ZA
OBISK!

VEPLAS

VELENJSKA PLASTIKA N. SUB. O.,
63320 VELENJE, CELJSKA CESTA,
TELEFON (063) 850-138, 850-410,
KOMERCIALA 851-017,
računovodstvo 881-011,
telex 33 570 velplas velenje.
TOZD »INTEGRAL«
DEJAVNOST: PREDELAVA
PLASTIKE, PROIZVODNJA
AVTOMATA-NAVIJALCEV ROLET,
METALNO-PLASTIČNA
GALANTERIJA (OKOVJE ZA
POHIŠTVO ITD.), NATRON IN
PERFORIRAN PAPIR, SITOTISK
IN EKONOMSKA PROPAGANDA

TOZD »GALIP«
PROIZVODNJA GUMBOV IN
ZAPONK ZA KONFEKCIJO,
OPREME ZA HIDROTERAPIJO,
FASADNI IN DRUGI ELEMENTI IZ
ARMIRANEGA POLIESTRA.

Številka 11
November 1979
Letnik 26

Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos por el mundo

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana
Telefon
061 / 20-657

Naslov

61000 Ljubljana
Cankarjeva 1/II
p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva
061 / 23-102
Telefon uprave
061 / 21-234

Glavni urednik
Drago Seliger

Odgovorni urednik
Jože Prešeren

Urednica
Jagoda Vigele

Uredniški odbor
Janez Kajzer, Jože Olaj,
Ernest Petrin, Jože Prešeren,
Ina Slokan, Mila Šenk,
Juš Turk, Jagoda Vigele

Uredniški svet
Anton Ingolič (predsednik),
Matjaž Jančar, France Poznič,
Franci Stare, Andrej Škerlavaj,
Martin Zakonjšek

Oblikovalec
Peter Žebre

Prevajalci
Alberto Gregorič (španščina),
Viktor Jesenik (francoščina),
Milena Milojevič-Sheppard
(angleščina)

Revija izhaja vsak mesec,
8. in 9. številka izideta skupno.

Tisk
ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka
po pristojnem sklepu št. 421-1/173
z dne 24. VII. 1973

Vaša pisma	2
Urednik vam	3
Dogodki	4
Jugoslavija in svet	5
Po Sloveniji	6
Osebnosti	7
Jubilej, ki je v resnici veliko večji	9
Tiskovni sklad	11
Intervju: dr. France Bezlaj	12
Slavne slike: Kronist Prešernovega časa	14
Reportaža po željah: Ilirska Bistrica	16
Portreti slovenskih vasi: Kamnik pod Krimom	18
Prilogi: Med rojaki po Evropi — English Section	19
Mojstri s kamero: Bogo Čerin	28
Naši po svetu	30
Za mlade po srcu	34
Krožek mladih dopisnikov	36
Umetniška beseda — Leopold Suhodolčan: Trenutki in leta	37
Vaše zgodbe: Prvič na rodni grudi, Slovenec na Aconcagui	39
Materinščina, Nove knjige	41
Mislimo na glas, Slovenski lonec	42
Filatelija, Domače viže, Vaš kotiček	43

SLIKA NA NASLOVNI STRANI:

Univerza v Ljubljani slavi letos 60-letnico. Članek
ob jubileju si preberite na straneh 8—10.
Na sliki: študentki pred častitljivim poslopjem rektorata
Foto: Joco Žnidaršič

LETNA NAROČNINA

Jugoslavija 150 din, Avstralija 7 aus. \$, Avstrija 120 Asch, Anglija 4,50 Lstg., Belgija 260 Bfr, Danska
45 Dkr, Finska 35 FM, Francija 35 FF, Holandija 18 Hfl, Italija 7.000 Lit, Kanada 10 can \$, ZR Nemčija
16 DM, Norveška 45 Nkr, Švedska 40 Skr, Švica 15 Sfr, ZDA — U. S. A. 8 US \$, Južnoameriške države
8 US \$.

PLAČILO NAROČNINE

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356 — Devizni račun: 50100-620-010-32002-2818/5 pri Ljubljanski banki —
Plačilo je možno tudi po mednarodni poštni nakaznici ali s čekom, naslovljenim na »Slovenska izseljenska
matica« v priporočenem pismu.

Anka Smith-Makovec z avstralsko prijateljico, pesnico
Kath Walker

Trije bratje in sestra — nepozabno snidenje po tridesetih
letih na Malem Kamnu pri Senovem

ČRN TRN V AVSTRALIJI

Roman Pavleta Zidarja, ki govori tudi o izseljevanju naših ljudi v Avstralijo, Črn trn, polagoma prihaja na svetlo tukaj v Sydneyu. Del knjige bo čez nekaj dni izšel v naši multikulturni reviji SCOPP (Saturday Centre of Prose and Poetry) in sicer v izvirniku in v angleškem prevodu. Moji znanci in avstralski prijatelji z zanimanjem čakajo na prevod; še posebno je tega vesel tudi moj soprog, ki bi tudi sam rad prebral, kako ga je ovekovečil slovenski pisatelj.

V reviji SCOPP objavljajo svoja dela priseljenci z vseh petih celin v materinem jeziku poleg angleškega prevoda. Ob etničnem radiu in televiziji je tudi ta revija velik dosežek, saj imamo poleg tega še gledališke predstave v jezikih etničnih skupnosti. V tem gledališču nam je dana priložnost, da se osebno srečamo s pesniki in pisatelji različnih kultur, kakor tudi z avstralskimi književniki in gledališkimi umetniki.

Naše gledališče »Ensemble« je pod svojo streho že slišalo odmev jezikov z vseh koncev sveta. Pred nedavnim mi je bilo dano veliko veselje, da predstavim v tem gledališču tudi mednarodni jezik esperanto, katerega sem se z velikim veseljem naučila še doma v Sloveniji. Naš Tibor Sekelj mi je v esperanto prevedel pesnitev največje pesnice avstralskih aboriginov Kath

Walker. Pesnitev je posvečena njemu revolucionarnemu sinu.

Anka Smith-Makovec, Sydney,
Avstralija

NEPOZABNA DOŽIVETJA

To pisanje mi je začelo bloditi po glavi po tisti oddaji »četrtkovega večera«, ki ga je ljubljanski radio oddajal 8. avgusta letos. Zunaj je divjala nevihta, sirene so klicale gasilce, ki so imeli polne roke dela, saj je voda zalila mnoge kleti v nižjih krajih. Z ženo sva sedela za mizo, ugasnila televizijo, potem pa sva od okna do okna opazovala divjanje neurja. Nenadoma sem se spomnil, da bi pogledal, kaj dela radio Ljubljana. Oba z ženo sva bila presenečena, saj sploh nisva pričakovala tako čiste oddaje v takem neurju. Številne melodije, od Henčka do Franca Korena, so naju pretresle do kosti. Ob tej priložnosti bi se rad zahvalil vsem, ki tako skrbe za nas, ljubitelje tovrstne glasbe, in nam pripravljajo tako lep program. Večkrat poslušamo četrtkove večere kakor tudi izseljenske oddaje, čeprav je ta slednja že v nekoliko poznem času in nas pogosto premaga spanec.

Ob tem so se mi začeli zbujaati spomini na minulo leto, ki sem ga preživel v Sloveniji. Po več kot tridesetih letih smo se srečali trije bratje in sestra na Malem Kamnu pri Senovem. Brat Alojz je prišel iz Avstralije, jaz

iz Francije. Kakšno veselo srečanje je bilo to! Brata smo pričakali na letališču v Zagrebu, potem v Kozoletovi gostilni na Malem Kamnu pa je bilo pravo majhno slavlje. Bratu iz Avstralije so zapeli domači fantje pod vodstvom izvrstnega pevovodje. Solze so tekle, brat pa je obsedel kakor da bi bil iz kamna. Česa takega si ni nikoli predstavljal. Niti malo ni pričakoval, da ga mati domovina še vedno ljubi in priznava za svojega. Lepo se je vsem zahvalil in jim na kratko opisal svojo trnovo pot, ki ga je popeljala tako daleč. Zadržali smo se še dolgo v noč in vsakdo je imel povedati kaj zanimivega. Tako se je začel naš dvo-mesečni dopust.

Skupno smo napravili vrsto izletov po ožji in širši domovini, občudovali smo slovenske krasote, poskušali dobro slovensko kapljico, poslušali lepo glasbo domačih ansamblov. Predolgo bi bilo, če bi hotel popisati vsa lepa doživetja, vsa lepa srečanja in vso našo srečo, ki smo jo doživljali tiste dni. Ponovno lahko samo rečem, da je bilo lepo povsod, kamorkoli smo prišli.

Iskreno se zahvaljujem vsem, ki so bili tako prijazni z nami, čestitam vsem ustvarjalcem Rodne grude in četrtkovega večera in pozdravljam vse sorodnike in znance iz okolice Malega in Veličega Kamna ter iz Senovega.

Fanika in Stane Glogovšek,
Freyning-Merlebach, Francija

V tej številki bi vas rad posebej opozoril na naš osrednji prispevek, ki je posvečen jubileju ljubljanske univerze. Napisal ga je dosednji dekan filozofske fakultete in pisatelj dr. Matjaž Kmecl, ki je znal posebej poudariti tisto, kar je najbolj značilno za našo najvišjo izobraževalno institucijo, in dokazati, da jubilej slovenske univerze pravzaprav ni pravi, saj so slovenski znanstveniki delovali že veliko desetletij in stoletij prej — vendar na tujem. Še posebej je Matjaž Kmecl na kratko ocenil tudi odnos slovenske nacionalne univerze do naših izseljencev in zamejcev, do tistih delov naše narodne skupnosti, ki žive zunaj meja SR Slovenije.

Bliža se tudi dan republike, največji jugoslovanski državni praznik. To je rojstni dan nove Jugoslavije, ki je bila ustanovljena na II. zasedanju antifašističnega sveta narodne osvoboditve (AVNOJ) 29. novembra 1943 v Jajcu. Temelji, ki so bili postavljeni v tistih vojnih dneh, so trdni, saj je odtelej Jugoslavija skupnost svobodnih in enakopravnih narodov in narodnosti, ki živijo na njenem ozemlju. Prav ta enakopravnost pa zagotavlja tudi bratstvo in enotnost, prijateljstvo in sodelovanje vseh jugoslovanskih republik in pokrajin na vseh področjih dejavnosti.

Jugoslovanski narodi in narodnosti se dobro zavedajo, kaj pomeni svoboda in enakopravnost, zato se Jugoslavija ves čas svojega obstoja tudi v mednarodnem pogledu zavzema za pravice vseh narodov in ljudstev, ki se še vedno bore za neodvisnost in samostojen razvoj. V okviru gibanja neuvrščenih držav, ki je imelo v minulem septembru svoj šesti sestanek svojih najvišjih voditeljev, se je jugoslovanska delegacija pod vodstvom predsednika Tita zavzela za nadaljnji razvoj demokratičnih odnosov v samem gibanju neuvrščenih in v svetu nasploh.

»Naše gibanje je obrnjeno h ključnim problemom današnjega sveta — vprašanju miru, varnosti, razvoja in splošnega napredka,« je v svojem govoru poudaril med drugim predsednik Tito, ki je s svojimi stališči odločilno vplival na potek tega sestanka.

Ob dnevu republike, prazniku, ki ga praznujete tudi marsikje v tujini, vam velja še posebno lep pozdrav iz domovine.

Jože Prešeren

Poslastica za zbiralce: eno izmed avstralskih pisem s popolno serijo desetih znamk hkrati

TUDI O ŠPORTU

Pošiljam vam novi naslov in takoj vas moram pohvaliti tudi glede Rodne grude. To je res dobra revija in jo vsi radi beremo, tudi moja žena, ki ni Slovenka. Slovenija in na splošno Jugoslavija jo zelo zanima, jaz, kot Slovenec, pa bi rad videl, če bi kdaj objavili v reviji tudi kako sliko mojega rodnega kraja Gorenje vasi nad Škofjo Loko. Upam, da je niso preveč onesnažili, odkar tam v bližini kopljejo uranovo rudo. Rad bi videl, če bi lahko v Rodni grudi objavljali tudi športne novice.

Polde Oter, Balaclava, Vic.,
Avstralija

VRAČAMO SE, VIDELI SMO SVET

Odkar poznam Rodno grudo, sem njen naročnik in jo vedno rad preberem kakor tudi moja žena. Naša želja je bila, da se enkrat vrnemo za stalno v domovino in zdaj je prišel ta čas. Poslavljam se od Švice. Bilo je lepo, saj smo videli širni svet, spoznali življenje drugod, zdaj pa se vračamo v domovino. Poslavljam se tudi od Slovenskega planinskega društva Triglav, s katerim smo ves čas sodelovali in se veselili njegovih uspehov. Naša želja je, da bi lahko brali Rodno grudo še naprej in bi bili informirani o življenju Slovencev na tujem. Prilagam vam naslov v domovini.

Franc Nečemer, Veliki Podlog

PROSLAVA ZLATEGA JUBILEJA

Sporočam vam, da smo, čeprav malo pozno, izvedli akcijo zbiranja pomoči za prizadete v potresu v Črni gori. Skupno smo zbrali 20.000 Bfr., kar bomo poslali na vaš naslov, vi pa boste že oddali v prave roke.

Ob tej priložnosti se vsem pri Slovenski izseljenski matici še enkrat najlepše zahvaljujem za vse, s čimer ste pomagali, da je proslava naše 50-letnice tako lepo uspela. Najprej se zahvaljujemo Jožetu Prešernu za obisk v mesecu marcu in za reportažo, ki je bila objavljena v Rodni grudi številki 6, hvala vsem, ki ste nas obiskali v času proslave. Ansambel Veseli planšarji je bil izreden. Upamo, da se vidimo še kdaj. Posebno smo bili veseli obiska novega predsednika Slovenske izseljenske matice Staneta Kolmana. Njegov pozdravni govor nam je dal spodbudo za nadaljnje delo. Srčna zahvala tudi za izročena priznanja. Da ne pozabimo še Jagode Vigele, ki je napisala lepo poročilo o naši proslavi. Veseli smo bili tudi obiska našega starega znanca Ernesta Petrina, urednika izseljenske oddaje na ljubljanskem radiu. Hvala za lepo uspele radijske oddaje, ki smo jih poslušali s ponosom v srcu.

Lojze Rak za odbor društva
Sv. Barbara

PREDSEDNIK TITO V HAVANI

Predsednik republike Josip Broz Tito je 29. avgusta prispel v Havano, kjer je vodil jugoslovansko delegacijo na šesti konferenci najvišjih državnikov neuvrščenih držav. V skupini držav neuvrščenega gibanja ima predsednik Tito in s tem Jugoslavija izreden ugled, saj je naša država doslej poleg dosledne prakse dala tudi bogat prispevek teoretičnim temeljem neuvrščenosti.

OPTIMISTIČNE NAPOVEDI

Jugoslovansko gospodarstvo je v prvem polletju letošnjega leta ustvarilo za 30 odstotkov več kot v prvem polletju lanskega leta, kar je gotovo

izjemno ugoden rezultat, vendar pa strokovnjaki opozarjajo, da je treba upoštevati, da je takšna dinamika uresničena v ne dovolj stabilnih pogojih, ki se kažejo v precejšnji stopnji inflacije in v precejšnjem plačilnem primanjkljaju s tujino.

VELIKA POMOČ SLOVENIJE

Do sredine avgusta je bilo prek Rdečega križa Slovenije nakazanih Črni gori kot pomoč za odpravo posledic majskega katastrofalnega potresa prek 268 milijonov dinarjev. Ta denar se je natekal od enodnevnega zaslužka, prispevkov iz sredstev skupne porabe podjetij, rezervnih skladov, posameznih nakazil idr. Rdeči križ

Slovenije je v ta namen dobil za prek milijon dinarjev deviz od posameznikov in organizacij iz enajstih držav.

IZVOZ KMETIJSKIH PRIDELKOV

Letos bodo naše kmetijske in druge organizacije izvozile za več kot dve milijardi dinarjev svežega in konzerviranega sadja in zelenjave ter namiznega grozdja. To je kar za 20 odstotkov več kot lani. Največji kupci so podjetja iz ZR Nemčije, Avstrije, Nizozemske, Češkoslovaške, Poljske, Nemške demokratične republike, Sovjetske zveze in Združenih držav Amerike. Med najpomembnejšimi kmetijskimi pridelki, ki jih izvažamo, so jabolka, sveže slive, višnje, jagode,

Pogled na prvi hotel mednarodnega imena v Ljubljani Holiday Inn poleg hotela Union (foto: Janez Zrnec)

Središče Ljubljane se je v zadnjem času izredno spremenilo, saj so nekatere trgovine odprte celo ob nedeljah, v času večjih prireditev v mestu pa v prenovljeni Čopovi ulici postavijo celo stojnice na prostem (foto: Mirko Kambič)

JUGOSLAVIJA IN SVET

POPUŠČANJE NAPETOSTI — DA ALI NE

Na pragu letošnjega poletja sta prva državljana Sovjetske zveze in ZDA — Leonid Brežnjevi in Jimmy Carter — na Dunaju končno podpisala drugo stopnjo sporazuma o omejevanju strateške oborožitve, tako imenovani SALT-2. Zdaj tečejo v ameriškem Kongresu kar burne razprave o potrditvi tega sporazuma, ki mora biti v Kongresu potrjen jeseni. Ob vsem tem pa se tako v Sovjetski zvezi kot v ZDA znova vrstijo razmišljanja in medsebojne polemike o smislu, vrednosti in oblikah politike popuščanja napetosti. Ker gre za državi, ki s svojo vojaško, politično in gospodarsko močjo bistveno vplivata na usodo sveta, je seveda razumljivo, da vse, kar zadeva njune medsebojne odnose, pozorno spremlja vsa svetovna javnost.

Kar zadeva sam sporazum SALT-2, je treba reči, da njegova vojaška vrednost ni kaj prida; predvsem ne more biti niti govora o kaki razorožitvi, ampak gre samo za dogovor, kako se oboroževati po nekem skupnem dogovoru, tako da bi se izognili kakemu velikemu presenečenju, prehudemu porušenju vojaškega ravnotežja, skratka, da bi oboroževalna tekma potekala po nekakšnih dogovorjenih pravilih, kar je manj nevarno kot povsem nenadzorovana tekma. Sporazum, ki sta ga na Dunaju podpisala Carter in Brežnjevi, določa nekaj omejitev na področju raketne oborožitve, ki pa zadevajo zgolj področja, ki so z vojaško-tehnološke plati že zastarela, tako da dogovor res nima kake posebne konkretne vrednosti.

Njegova vrednost — in za nekatere tudi spornost — je drugje: v tem, da utrjuje prakso medsebojnega dogovarjanja in skupnega oblikovanja pravil za ameriško-sovjetsko tekmovanje tako na vojaškem kot na drugih področjih. Prav to je bistvo tistega, čemur v Washingtonu in Moskvi pravijo »politika popuščanja napetosti«. Nobenega dvoma ni, da je popuščanje napetosti, medsebojno dogovarjanje in širjenje najrazličnejših stikov med največjima velesilama izredno pomembno, tako zanju, kot za ves svet, ker zmanjšuje nevarnost njunega vojaškega spopada. Glasovi proti popuščanju napetosti — ki jih je med sedanjo razpravo o potrditvi SALT-2 v ameriškem Kongresu slišati tako v ZDA kot ponekod drugod na Zahodu — so v bistvu glasovi proti večji mednarodni varnosti in miru. Popuščanje napetosti med velesilami je svetu nedvomno potrebno in koristno.

Res pa je, da popuščanje, kakršnemu smo priče zdaj, ni brez nekaterih resnih slabosti. Predvsem mora popuščanje napetosti zajeti ves svet in vse države, kajti svet dobiva malo ali nič, če se velesili še nekako izogibata neposrednemu medsebojnemu spopadu, pač pa se v tretjih deželah zapletata v krize, spopade in celo vojne — kar je zdaj vse preveč pogosto. Popuščanje napetosti mora zagotavljati mir in varnost prav vsem, na vseh koncih sveta, samo tako popuščanje je v interesu celotne svetovne skupnosti. Položaj v svetu zadnja leta ni v prid takemu pojmovanju popuščanja napetosti, kajti namesto da bi se krepilo celovito popuščanje, se krepijo in množijo krize, konflikti in spopadi, ki so resda večinoma osredotočeni na »oddaljena« področja, zlasti Azijo in Afriko, toda, naj bodo krizna žarišča še tako daleč, vselej obstaja resna nevarnost, da se kriza razširi in morda zaneti požar katastrofalnih razsežnosti — zlasti ker so vedno in vselej v take krize vpletene tudi velesile.

Jugoslavija prav zato vselej poudarja, da je mir nedeljiv, da je mednarodna varnost nekaj vredna samo, če so varne vse države in narodi, da je popuščanje napetosti toliko več vredno, kolikor bolj vseobsežno je. Takšna je tudi ena najbolj pomembnih političnih doktrin celotnega neuvrčenega gibanja, ki je toliko bolj zainteresirano za celovito popuščanje napetosti, ker so žrtve raznih kriz in spopadov praviloma prav neuvrčene države.

maline pa tudi gobe, paprika, kumare idr.

RADENSKA SKORAJ PO VSEM SVETU

V letošnjih prvih sedmih mesecih so iz Radenc izvozili za enajst odstotkov več radenske slatine kakor v enakem obdobju lanskega leta. Najmočnejše se je povpraševanje po radenski slatini povečalo v ZR Nemčiji, Italiji in Avstriji.

Vse bolj raste zanimanje za večji uvoz radenske slatine tudi v Združenih državah Amerike.

AMERIŠKI KONGRESMENI NA OBISKU

Konec avgusta je bila na petdnevem obisku delegacija ameriškega kongresa, ki jo je vodil predsednik odbora za zunanje zadeve predstavniškega doma Clement Zablocki. Delegacija je imela več razgovorov s predstavniki jugoslovanske skupščine, obiskala pa je tudi Črno goro, kjer se je seznanila s prizadevanji za odpravo posledic potresa.

PRIPOROČAJO JUGOSLAVIJO

Zahodnonemške turistične agencije priporočajo Nemcem, naj pozimi dopustujejo doma, kjer so se prevozne cene najmanj povečale, če pa že morajo na tuje, potem jim priporočajo Jugoslavijo, Romunijo in Tunizijo, kajti za potovanja v te države bodo plačali le za 2 do 5 odstotkov dražje vozovnice, medtem ko se bodo letalske vozovnice za Španijo podražile za 15 odstotkov.

JUBILEJNI VINSKI SEJEM

Konec avgusta in v začetku septembra je bil na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani jubilejni vinski sejem, na katerem je sodelovalo 423 razstavljalcev iz 25 držav. Vsi razstavljalci skupaj so prijaviili 1184 vzorcev, ki jih je ocenjevala posebna mednarodna komisija.

Najvišje priznanje »šampion« je prejelo vino »dezire grom 1977« vinarstvo kmetijske zadruge Vlasotinci, velike zlate medalje pa je prejela vrsta vin, ki so jih razstavljal vinogradniška posestva ali zasebniki. Med slovenskimi nagrajenimi vini so traminec 1978, beli burgundec 1977 idr.

PO SLOVENIJI

Na ladjo Jadran ekspres, last reške Jugolinije, so v koprskem pristanišču natovorili tisoči kontejner, napolnjen z izdelki Mehanotehnike v IZOLI. Mehanotehnika, ki je precej usmerjena v izvoz, je minulo leto prodala na tujem več kot 10 milijonov dolarjev izdelkov. Samo letos bodo v ZDA, kamor tudi največ izvažajo, odposlali 200 kontejnerjev igrač.

V KRŠKEM so ustanovili občinsko turistično zvezo s predsednikom Petrom Markovičem in tajnikom Maksom Pogačarjem. Vanjo so zaenkrat včlanjena turistična društva v Brestanici, Krškem in Kostanjevici na Krki, pripravljajo pa še ustanovitev treh novih turističnih društev na Raki, v Zdolah in Podbočju.

V središču LENDAVE so ob občinskem prazniku odprli dograjeno, razširjeno in polepšano blagovno hišo,

ki ima 3000 kvadratnih metrov prodajnih prostorov. S to pridobitvijo, ki je veljala 40 milijonov dinarjev, in so zanjo odšteli denar proizvodni kolektivi, med njimi tovarna Mura in Radenci, zaokrožuje združeno podjetje Mercator-Univerzal svojo ponudbo. Ena najlepših in najsodobnejših prodajal, kar so jih pridobili v zadnjih letih v lendavski občini, pomeni velik korak lendavske trgovine, ki je že zastajala za splošnim družbenim razvojem občine.

Vedno več slovenskih delovnih organizacij pošilja svoje blago v prekmorske in druge dežele z letali. Tako so samo v prvih petih mesecih letošnjega leta z brniškega letališča pri LJUBLJANI prepeljali na vse strani sveta prek 753 ton blaga, z redno linijo Ljubljana—New York pa so v štirih letih prepeljali kar 12 tisoč kilogramov slovenskih izdelkov na ameriško tržišče. Jugoslovanske delovne organizacije izvažajo po zračnih poteh predvsem tekstil, izdelke elektrotehnične in elektronske industrije, zdravila ter izdelke iz usnja.

Emona Commerce iz LJUBLJANE je ena največjih izvoznic gozdnih plodov in zdravilnih zelišč v Jugoslaviji. Lansko leto so izvozili za okrog

120 milijonov dinarjev svežih, posušenih in vloženih gob, in sicer največ v Italijo, ZR Nemčijo, Avstrijo, Švico ter Francijo. Precej izvažata Emona Commerce tudi zdravilnih zelišč in drugih gozdnih plodov in ima organizirano močno odkupno mrežo po vsej državi. Letno odkupi okrog 150 tisoč kilogramov borovnic, 280 tisoč kilogramov malin, 150 tisoč kilogramov šipka, 120 tisoč kilogramov brinovih jagod, 160 tisoč kilogramov bezga in še več tisoč kilogramov drugih zelišč, ki jih sveže ali predelane pošilja na evropski trg.

150 tisoč članov in več kot 6000 prodanih knjig letno sta številki, na kateri so ponosni pri Svetu knjige, ki deluje pri založbi Mladinska knjiga v LJUBLJANI. S sodobnim načinom prodaje, ugodno ceno, udobno izbiro in prijetno popestritvijo (srečanja članov kluba z avtorji, darila, izleti po znižanih cenah) je Svetu knjige uspelo prodreti v vsako tretjo družino v Sloveniji, kar pomeni, da je vanj vključenih kar 8 odstotkov Slovencev.

Z zvoki fanfar, recitacijo priložnostne pesmi in oblakom prahu so v MARIBORU pričeli s prvo večjo investicijo na področju kulture — z rušitvijo dela starega gledališča in s tem tudi

Paša v okolici Postojne (foto: Janez Zrnc)

gradnje nove, prepotrebne gledališke hiše. Najprej bodo porušili del gledališča in pustili le kazinsko stavbo in stari oder, potem pa bodo do leta 1981 zgradili garderoberski trakt, ki vključuje garderobe igralcev, tehniko in tudi delavnice. Po letu 1981 bodo začeli z drugo etapo obnove.

Pevci znanega moškega pevskega zbora Slava Klavora iz MARIBORA so pod vodstvom svojega dirigenta Branka Rajštra uspešno zaključili sezono na mednarodnem tekmovanju pevskih zborov v Haagu na Nizozemskem. Tam so v močni konkurenci osvojili drugo mesto v svoji kategoriji, v skupni uvrstitvi pa si delijo tretje do peto mesto, kar je lepo priznanje za mariborske ljubiteljske pevce, ki so si pridobili sloves pevcev z visoko razvito pevsko kulturo. Klavoraše je v kategoriji moških pevskih zborov prehitel le ameriški akademski pevski zbor Collegea iz Illinoisa.

Kolektiv zavoda za časopisno in radijsko dejavnost v MURSKI SOBOTI praznuje letos dva pomembna jubileja: pred tridesetimi leti je izšla prva številka Ljudskega glasu, predhodnika današnjega tednika Vestnik, pred dvajsetimi leti pa so tamkaj ustanovili lokalno radijsko postajo.

Tovarna zdravil Krka v NOVEM MESTU je v minulem letu povečala izvoz v primerjavi z letom 1977 kar za 24 odstotkov. Povečanje so dosegli predvsem z večjim izvozom na tržišča razvitih prekmorskih dežel, predvsem ZDA in Japonske. Leta 1976 je Krka dobila dovoljenje za izvoz antibiotikov v ZDA in odtlej njen izvoz na ameriško tržišče skokovito narašča. In še zanimiv podatek: kot industrija, ki je močno vezana na uvoz surovin in proizvodov, je Krki kot edini farmacevtski tovarni v državi doslej uspelo kriti uvoz z izvozom.

Tovarna pohištva Meblo v NOVI GORICI je v Madridu dobila visoko mednarodno priznanje za kakovost svojih izdelkov in za poslovanje v celoti. Takšno priznanje, ki ga podeljuje Editorial office, je letos prejelo 158 organizacij iz 17 evropskih držav. Iz Jugoslavije je dobilo »internacional trophy« doslej 16 delovnih organizacij, Meblo pa je prva jugoslovanska tovarna, ki je prejela priznanje na področju pohištvene industrije.

Na zadnjem občnem zboru članov turističnega društva v PLANINI pri Sevnici ni šlo zgolj za obračun minulega dela, marveč prav tako bodoče načrte. Ni naključje, če so na prvo mesto postavili pomoč pri asfaltiranju ceste na grad in pri izgradnji trim steze. Društvo se namreč zaveda, da je grad osrednja turistična točka kraja, ki jo je treba vzdrževati in nego-

vati. Zato tudi turističnim delavcem ni vseeno, kako dela bife na gradu, kako je z ureditvijo vseh gostinskih prostorov in strežbo. Odločili so se tudi za več prireditev in bo osrednja bržčas gozdarski bal. Čaka jih tudi izdaja turističnega znaka in razglednic, segli pa bodo tudi na področje razstav.

Moški pevski zbor iz PODGORE pri Gorici je bil znan že pred vojno. Po priključitvi je še nekaj časa deloval, potem pa je zamrl do nedavnega, ko je pod vodstvom pevovodje Marjana Cigliča, domačina iz Števerjana, ponovno zaživel. Doslej je uspešno sodeloval na več prireditvah, na reviji Primorska poje, reviji gorenjskih zborov v Žireh, lani pa je nastopal tudi v Stični in v Komnu na proslavi ob obletnici priključitve Primorske k Jugoslaviji. Zbor sestavljajo predvsem starejši domačini, saj mladine v Podgori ni veliko, a bi tisto, ki je, radi pevci vključili v svoje vrste.

Turistično društvo v POLENSAKU je tudi letos priredilo svoj »praznik žetve, kruha in pogač«. Nekaj tisoč obiskovalcev si je ogledalo, kako nastaja kruh — prisostvovali so žetvi, mlatvi in peki kruha pa pogač, seveda pa so lahko dobrote tudi poskusili. Domače gospodinje so se namreč izkazale pri peki številnih vrst kruha, pogač in gibanic. Uspelo prireditve, ki je obudila stare kmečke običaje, so popestrili s tekmovanjem vleke vrvi, pri katerem so bili najmočnejši združniki, domači fantje pa so pokazali, da še znajo hoditi s štrkolami.

V POLŠNIKU blizu Litije so odprli obrat črnuške Elme. V njem bo v začetku delalo 10 vaščanov, zvečine doslej nezaposlene ženske, izdelovali pa bodo električni material. Podoben obrat bi naj zrasel tudi v Dolah pri Litiji, kjer bi naj prav tako zaposlili predvsem ženske, iščejo pa še možnosti za proizvodne obrate v drugih krajih pri Litiji.

Delavsko prosvetno društvo Svoboda iz PREDOSELJ pri Kranju praznuje letos 70-letnico svojega obstoja. Razen prizadevne dramske sekcije deluje v društvu še folklorna skupina, ki pleše stare gorenjske pleše, imajo pa tudi upokojenski pevski zbor. Lani so napeljali v svoj dom centralno kurjavo, letos pa urejajo klubski prostor. Jubilej so proslavili z uprizoritvijo Finžgarjeve Razvaline življenja, nekaj gostujočimi ansambli in slavnostno akademijo.

V TREBNJEM na Dolenjskem načrtujejo, da bo do leta 1980 zgrajen hotel, gradnjo kulturnega doma bo pomagal uresničiti samoprispevek, prav tako tudi šolo s telovadnico, mladinska delovna akcija pa bo nadaljevala z gradnjo vodovoda.

OSEBNO STI

Slovenski skladatelj PAVEL ŠIVIC je skomponiral novo slovensko opero z naslovom Svitanja, s katero so v Osijeku odprli Annale komorne opere in baleta. Kritiki so ob predvajanju nove opere zapisali, da je Šivic uporabil izvirne pesmi in besedila iz Frontnega gledališča v NOB pa da je ustvaril ne preveč moderno, a vendar dovolj moderno opero s tematiko narodnoosvobodilnega boja. Ker nastopa v njej le 26 ljudi, jo lahko uvrstimo med komorna operna dela.

Italijanska akademija znanosti in umetnosti je imenovala priznanega slikarja JOŽETA HORVATA-JAKIJA za »akademika Italije z zlato medaljo«. V obvestilu, ki ga je sprejel slikar, je med drugim zapisano, da je italijanska akademija dalj časa proučevala umetniško aktivnost Jakija in mu na osnovi tega podelila naslov.

V umetnostnem paviljonu v Murski Soboti je ob svoji 70-letnici že desetič razstavljal akad. slikar KAREL JAKOB, doma iz Lipovec. Kot vsak Prekmurec se tudi on rad vrača domov, čeprav že leta živi in ustvarja v Ljubljani. »Realist sem v svojem snovanju,« pravi slikar, »ker sem kmečki sin, ki je do svojega 15. leta opravljal vsa poljska dela, in tako ni čudno, da še danes gledam življenje takšno kot je — trdo in lepo. Kljub mnogim potovanjem sem ohranil v sebi življenje našega človeka in ga tudi prenašal na platno.

LEOPOLD SUHODOLČAN, pripadnik srednje generacije sodobnih slovenskih pripovednikov, je doživel dvoje pomenljivih nemških prevodov svoje proze. Najprej je pri založbi Novo življenje v Vzhodnem Berlinu izšel roman Najdaljša noč, potem pa je znana zahodnonemška Fischerjeva založba iz Göttingena izdala prvo knjigo popularnih prigod znamenitih detektivov Naočnika in Očalnika, priljubljenih na Slovenskem tako v knjigi kot iz televizijske uprizoritve.

ANTONA INGOLIČA mladinska povest Potopljena galeja, ki jo je leta 1973 izdala Mladinska knjiga in je lani izšla v hrvaškem prevodu, je doživela tudi italijanski prevod. Prevedel jo je Franc Drakskobler, ki je mladim bralcem v Italiji posredoval že nekaj slovenskih mladinskih knjig, med njimi tudi Ingoličevi deli Gimnazijka in Tajno društvo PGC.

JUBILEJ, KI JE V RESNICI VELIKO VEČJI

ROJSTNI DAN UNIVERZE
EDVARDA KARDELJA V LJUBLJANI

Na ljubljanski univerzi danes študira prek 21.000 študentov (foto: Janez Pukšič)

NAJPREJ ZELO
KRATKA VIZITKA

Univerza v Ljubljani je praznovala to poletje in jesen svoj šestdeseti uradni rojstni dan. Julija 1919 je bil sprejet odlok o njeni ustanovitvi, 18. septembra istega leta so se na skupni sestanek zbrali vsi prvi profesorji, ki jih je bilo 18, 12. novembra so izvolili za rektorja takrat že evropsko znana matematika dr. Josipa Plemlja, v začetku decembra so se začela predavanja, prijavilo se je okoli 900 študentov. — Prvih dvajset let, do druge svetovne vojne, ki je Jugoslavijo zajela aprila 1941, je mlada univerza kljub stalnemu boju za obstoj narasla na nekaj čez 100 učiteljev, od tega 90 rednih, in na blizu 2500 študentov.

S trojno nemško-italijansko-madžarsko okupacijo je bil slovenski narod že kar spočetka obsojen na iztrebljenje. Zato se je silovito uprl, pri čemer so tudi univerzitetni seminarji postali pomembna žarišča tega upiranja na življenje in smrt: cela vrsta profesorjev in študentov je šla v zapor, mnoge so mučili, konfinirali, postrelili, dolga vrsta se jih je borila v partizanskih enotah, pomagali so s svojim znanjem graditi partizansko tehniko, soustvarjali partizansko umetnost, leta 1944 pa je bil na osvobojenem ozemlju ustanovljen tudi znanstveni institut. Kakor ni klonil v najhujši preizkušnji narod, tako ni klonila tudi njegova univerza.

Slovenci smo dobili z osvoboditvijo maja 1945 svojo prvo lastno vladno zgodovino, eden njenih najzgodnejših odlokov pa je bil odlok o univerzi: naročal je naglo vzpostavitev njenega dela in ji zagotovil nov razcvet. Poprej 25 let v nenehnem krčevitem boju za obstoj je zdaj zadihala s polnimi pljuči. Rezultat: postopoma se je oblikovala vrsta novih fakultet, vrsta novih samostojnih diplomskih študijev, različne nove umetniške in pedagoške akademije, visoke in višje šole, nove zgradbe in končno leta 1975 še ena univerza v Mariboru. Ves ta čas do danes je skladno s tem nenehno naraščalo število učiteljev in sodelavcev — do danes jih je že tridesetkrat več; asistentov je bilo pred zadnjo vojno v najugodnejšem trenutku 28 (Melik), danes jih je preko 500; število študentov se je več ko podvajseterilo, danes jih je 21.000, njihovo število se veča iz leta v leto, samo na filozofski fakulteti je ta hip toliko študentov, kot jih je leta 1941 štela vsa ljubljanska univerza! Danes je to evropsko priznana visoka šola, strokovnjaki z nje delujejo po širnem svetu, soustvarjajo pri številnih mednarodnih raziskovalnih projektih. Več ko 30.000 diplomantov in okoli 1200

doktorjev znanosti, kolikor jih je do- slej prišlo skozi njena vrata, je opravi- lo velikansko delo ne le doma v Sloveniji in Jugoslaviji, marveč v šte- vilnih razvitih in nerazvitih deželah — pa najsi gre pri tem za zdravnike, inženirje, pravnike, diplomate ali pa teoretike, ki delajo pri najuglednejših institutih po Evropi in Ameriki. Od leta 1979 nosi ljubljanska univerza ime misleca in revolucionarja Edvarda Kardelja.

Takšna bi bila zelo na kratko vi- zitka ljubljanske univerze ob njenem rojstnem dnevu.

LJUBLJANSKA UNIVERZA PA JE PRAVZAPRAV MNOGO STAREJŠA

Kakor otrok dolgo bolj ali manj skrito rase v varnem zavetju materi- nega telesa, preden ugleda luč sveta, tako seveda tudi ljubljanska univerza ni pognala kar tako iz nič. Ne samo da se je manj opazno pripravljala dolga desetletja in stoletja, marveč je ce- lo živela nekakšno poprejšnje, čeprav seveda ne čisto popolno življenje.

Ampak lepo po vrsti!

Prvi slovenski znanstveniki evrop- skega formata so znani že kakšnega trideset tisočletja: njihova imena se po- javljajo hkrati z nastajanjem in uvel- javljanjem najstarejših evropskih univerz. Tako je bil na primer Her- man s Koroške, pogosto dodatno označen tudi kot Sclavus, torej Slovan — da ga kdo ne bi imel za kaj dru- gega — že v 12. stoletju eden kar se da znamenitih filozofov, teologov in astronomov na španskih in južnofran- coskih univerzah; menda je prvi pre- vajal koran v latinščino in sploh mno- go storil za zблиžanje antične, islamske in krščanske oziroma zahodnoevrop- ske kulture.

Ko je val ustanavljanja novih uni- verz sredi 14. stoletja pljusnil v Srednjo Evropo, so bili Slovenci zra- ven od vsega začetka in kjer se je dalo: tako tudi pri ustanavljanju dunajske univerze 1365 (ki je začela de- lovati 20 let pred najstarejšo nemško univerzo v Heidelbergu); tam so dolgo igrali pomembno vlogo — samo rek- torjev dunajske univerze je do leta 1800 bilo najmanj 35 Slovencev! De- kani, profesorji in študentje niso prešteti, toda če iz novejšega časa naštejemo samo nekaj imen, kot so Kopitar, Miklošič ali znameniti fizik, sprva slovenski pesnik, potem avtor znanega fizikalnega zakona o razmerju med svetlobo in temperaturo itd. Jožef Štefan, je predstava o tem go- tovo še popolnejša.

Seveda pa so bili Slovenci tudi drugod, domala ni univerze v srednji in pogosto tudi v širši Evropi, kjer se kot upoštevani profesorji ne bi vsaj

občasno pojavljali. Če bi vsa ta sto- letja obstajalo tudi slovensko univer- zitetno središče in če bi na njem zbra- ni delali in učili vsi po širnih pros- torih in tujinah raztreseni slovenski profesorji, bi lahko mirno govorili o kontinuiteti, nepretrganosti in tudi tehtnosti, upoštevanosti slovenske znanstvene misli in slovenske univerze — slovenski prostor je bil, brez ka- kršnekoli samozaverovanosti rečeno, domala neizčrpen vir najrazličnejših učenih glav za velik del sveta.

Po burnih reformacijskih časih in dogajanjih v 16. stoletju so srednje in visoko šolstvo v vsej habsburški državi prevzeli jezuiti. Ti so začeli snovati in odpirati mnoga nova visokošolska središča. Med drugim so tudi v Ljub- ljani že od začetkov 17. stoletja po- stopoma uvajali razširjeni študij teolo- gije, od začetkov 18. stoletja še viso- košolski študij filozofije — oboje s približno 200 slušatelji. To je bila šola, od kakršne prenekatera univerza danes šteje svojo starost! Ljubljansko mesto pa si je ne glede na to kar na- prej prizadevalo, da bi pridobilo tudi formalno neoporečno univerzitetno šolo; Napoleonove vojne in nastanek Ilirskih provinc 1809 so za del in za zelo kratek čas prinesle višek — v Ljubljani so leta 1810 začele delovati tako imenovane centralne (visoke) šole za zdravnike, kirurge, inženirje, pravnike in teologe. Reč pa je trajala res le nekaj let (do 1813); ko je ozem- lje po dokončanem Napoleonovem po- razu ponovno zasedla avstrijska voj- ska, je bilo spet vse po starem.

BOJ ZA SLOVENSKO UNIVERZO PO LETU 1848

Univerze so bile dolga stoletja ne- nacionalne, njihovega pomena niso omejevale druge meje kakor kvaliteta predavateljev in študija na njih, kajti prevladujoči (učeni) jezik na njih je bil širom po Evropi latinščina, šele sčasoma ali ob strani so se uveljavljali tudi različni manj noblesni, »domači« jeziki. V 18. stoletju pa je vso Evropo zajel val narodnostnih gibanj; tudi Slovenci smo takrat začeli doživljati svoj narodni prerod, začeli uveljavljati svoj jezik, se zavedati samih sebe in svoje kulture. V avstrijski meščanski (marčni) revoluciji 1848 je ta prerod pridobil tudi svoj jasno in določno oblikovani politični program, program združene Slovenije. Za kaj je šlo? Ozemlje, kjer smo živeli Slovenci, je bilo že zelo dolgo upravno razkosano na različne deželne upravne enote, od katerih je bila samo Kranjska v celoti slovenska. Drugi Slovenci so živeli na Koroškem in Štajerskem, kjer pa sta bili slovenski le južni tretjini, torej so bili tam v manjšini; podobno, čeprav

nekoliko ugodneje je bilo na Goriš- kem, Prekmurci pa so sploh že skoraj tisoč let prebivali pod Madžari. Pro- gram združene Slovenije je zahteval, naj se celotno slovensko posejleno ozemlje združi v eno samo, enotno slovensko upravno enoto, naj torej nova upravna ureditev habsburške mo- narhije poskrbi za strnitev vseh Slo- vencev v bolj ali manj avtonomno de- želo, kjer se bo v skladu z narodnimi potrebami lahko svobodneje in uspeš- neje oblikovala samobitna slovenska kultura z vsemi ustreznimi ustanova- mi, seveda tudi z univerzo.

Tisti trenutek pa, ko je postala za- hteva po univerzi v Ljubljani zahteva po slovenski univerzi in sestavni del slovenskega političnega obstajanja, si je zamisel pridobila precej novih na- sprotnikov. Dotlej sta bili vsaj vsa Ljubljana in Kranjska zanj (le Du- naj ne), odtelej so ji nasprotovali tudi domači nemškutarji. Za lažjo pred- stavo o tem se spomnimo, kako je vso drugo polovico 19. stoletja pri nas teknel hud boj za uvedbo slovenskega učnega jezika v osnovne in srednje šole, ki so bile nemške; še tik pred koncem prejšnjega stoletja je padla ena od dunajskih vlad, ker je predvi- dela slovenske paralelke na celjski nižji gimnaziji! Zamisel o slovenski univerzi je bila v takšnem položaju naravnost izzivalna; naj so se torej zahteve po njej še tako vztrajno po- navljale, naj so bile še tako utemelje- ne in glasne, dokončno prodreti se- veda vse do razpada avstroogrške mo- narhije po prvi svetovni vojni oziro- ma do slovenske politične odločitve o zgodovinski preselitvi slovenske na- rodne skupnosti v novo jugoslovansko državno tvorbo niso mogle.

Ves ta čas in dolgo za nazaj so po- tentakem bili slovenski univerzitetni profesorji, bila je slovenska znanost, bili so slovenski davki, s katerimi bi lahko svojo univerzo vzdrževali, pa so se pač odtekal drugam, bila je jasno izražena politična odločitev, le uni- verze ni bilo: in že bogve kdaj dono- šen otrok, ki mu pa niso pustili, da bi se bil rodil! Univerza brez uni- verze.

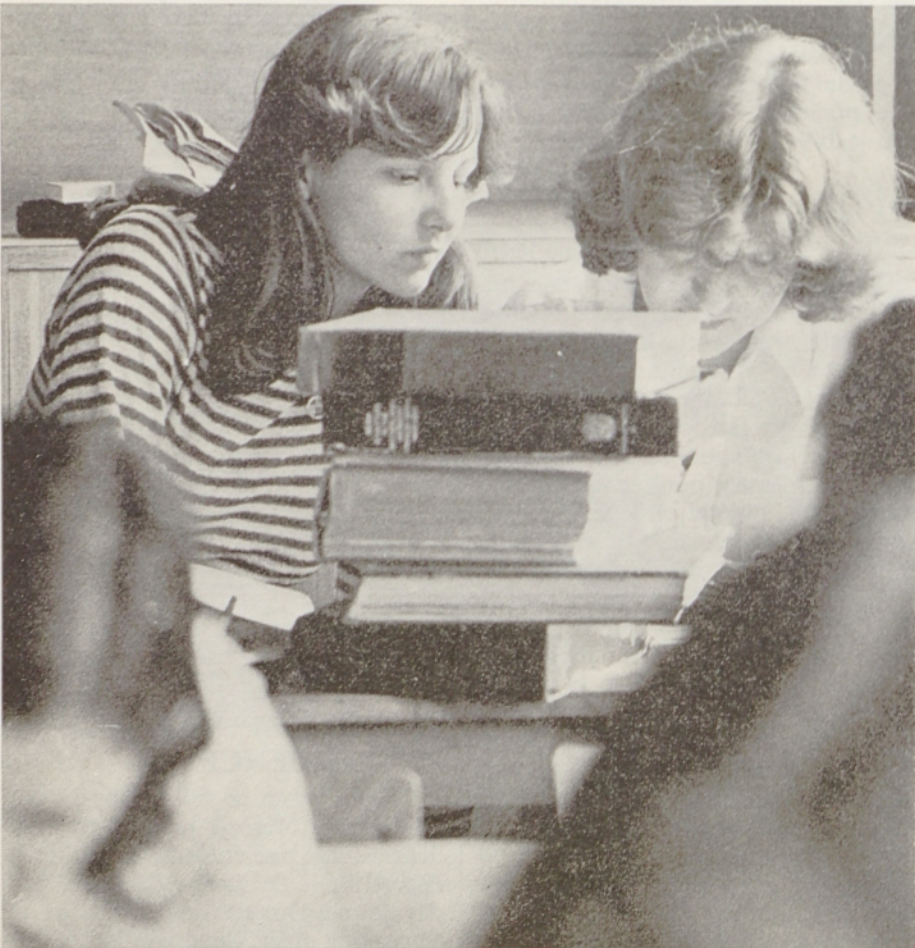
Zato smo na začetku nekje omenili, da je slovenska univerza mnogo sta- rejša od številke, ki velja za njen urad- ni rojstni dan.

SLOVENSKA UNIVERZA IN IZSELJENCI

Stoletja nazaj so bili slovenski uni- verzitetni profesorji pravzaprav izse- ljenci, doma pač univerze nismo imeli. Precej jih je še danes: delajo in pre- davajo od Dunaja do Hamburga ali Severne in Južne Amerike. Neke vrste novodobni izseljenci so tudi številničasno ali trajno delujoči strokov-

Studentje lahko v Ljubljani študirajo vse — od umetnostnih do humanističnih in tehničnih ved

Veliko ur, dni, let je treba presedeti za knjigami, če si hočeš priboriti diplomo (foto: Janez Pukšič)

njaki, diplomanti ljubljanske univerze, raztreseni po vsem svetu. Ti so tudi del stalnih strokovnih in kulturnih vezi ljubljanskega univerzitetnega središča s svetom in so kot takšni pogosto enako plodni kakor vrsta pogodbenih, prijateljskih sodelovanj ljubljanske univerze z drugimi visokimi šolami po svetu. Ljubljanska univerza se namreč zaveda, da je nenehna odpornost, nenehno pretakanje znanja, sprejemanje in oddajanje vsega novega, sodelovanje, soustvarjanje, temelj sodobne znanosti.

To že. Hkrati pa je enako pozorna do vseh slovenskih izseljencev; v vrsti svojih samoupravnih organov (komisij, odborov) ima tudi takšne, ki so izrečno zadolženi za vezi z njimi. Zadnje čase že obstajajo ali pa vsaj pripravljajao raziskave o njihovem obstoju, o vprašanjih njihovega življenja v tuji sredini. Otrokom izseljencev, ki želijo študirati v »starem kraju« svojih staršev, omogočajo s štipendijami, eventualnimi prilagojenimi študijskimi programi (toda ne manjvrednimi!) s posebnimi mentorji in podobnimi dejanji, da takšen študij tudi v resnici lahko dokončajo. Že poldrugo desetletje deluje na filozofski fakulteti v Ljubljani vsako poletje tudi Seminar slovenskega jezika, literature in kulture z izbranimi predavanji in jezikovnimi tečaji za slaviste z vsega sveta; med vsakoletnih 150 udeležencev s posebno pozornostjo sprejemajo izseljenske Slovence iz kateregakoli kolena in s kakršnimkoli znanjem slovenskega jezika, če za ta seminar pokažejo zanimanje in če so vsaj približno strokovno šolani. Postopoma se bo ob njem ali pa samostojno razvila tudi slovenska poletna šola za otroke izseljencev.

Ničesar, kar je slovenskega, ni mogoče zanemariti — to je pač eno od načel ljubljanske univerze; toda tudi zaplankan v svoj vrtiček Slovenec ne sme ostati. Nenehno žlahtno soočanje lastne samobitnosti in ustvarjalnosti s širnim svetom, z drugimi kulturami, z drugimi znanji, nenehno medsebojno oplajanje je tisto pravo, kar morda najbolj pristno označuje to univerzo ob njenem rojstnem dnevu. Ni težko biti tisto, v kar smo prepričani, pa naj je to Slovenec v svetu ali njegova univerza sredi širnega univerzitetnega sveta.

dr. Matjaž Kmecl

TISKOVNI SKLAD

ANGLIJA: Alojzij Rebernik 1.— US\$.

ARGENTINA: Ivica Bavčer-Drajzibner 6.— US\$.

AVSTRALIJA: Sonja Kuprešak 2.— Lstg, J. P. Intihar 1.— a\$, Vida Koncina 0,97 Lstg, Ivan Domanjko 1.— a\$, Franc Vojvoda 4.— a\$, Hermina Volk 3.— a\$, Martin Adamič 6.— a\$, Janez Zemlič 4.— a\$, Dragica Filipič 1.— a\$, Anton Stariha 20.— din, Ivanka Bulovec 10.— a\$. Ivan Vidmar 0,83 Lstg, Mr. & Mrs. Mavko 1,06 Lstg.

BELGIJA: Kristina Rosulnik 50.— Bfr, Valter Hadner 80.— Bfr, Dragica, Viktor Oštir 220.— Bfr, Luiga Zornik 40.— Bfr.

FRANCIJA: Rose Rupnik 5.— FF, Marija Šega 10.— FF, Antoine Jankovič 60.— FF, Marie Salmič 15.— FF, Therese Kastelic 15.— FF, Leopold Maguša 10.— FF, Josepha Tempet 10.— FF, Ivan Gradišnik 40.— FF, Ani Martinčič 15.— FF, Helene Jeras 10.— FF, Francois Slak 40.— FF, Louis, Fani Mlakar 50.— din, Olga Lavrič 50.— din, Antonija Kunej 20.— FF, Gabrijel Jamnik 10.— FF.

ITALIJA: Giovanni Pečenko 6.000.— Lit.

JUGOSLAVIJA: Alojzija Debeljak 50.— din, Jože Kovačič 20.— din, Jana Šmitek 50.— din.

KANADA: Stan Kosir 2.— c\$, Tony Kobal 5.— c\$, Francka Antolin 4.— c\$, Marija Maučec v spomin na pok. moža Martina 4.— c\$, Leo Kline 2.— c\$, Mirko, Mary Močnik 2.— c\$, Slov. kand. društvo Edmonton 12.— c\$, Vida, Miroslav Puc 20.— c\$, Joe Vojska 5.— c\$, Leon Fister 2.— c\$, Julie Hrup 4.— \$, Stanley Sraka 2.— c\$, John Rozic 2.— US\$, Paulina Branisel 1.— c\$, Ludvik Dermaša 3.— c\$, Ivan Krosel 3. c\$, Janez Gornik 12.— US\$, Andrej Očepek 2.— US\$, Leopolda Ieroncig 4.— c\$, Zora Forlani 10.— c\$.

NEMČIJA: Antonija Novak 4.— DM, Stane Gladnik 4.— DM, Vinko Mugerle 4.— DM, Adolf Magdič 5. DM, Štefka Klokow 10.— DM, Franc Šmitek 50.— din, Alojz Horvat 4.— DM, Helena Stular 7.— DM, Marija Klajder 4.— DM, Anton Cebe 2.— DM, Toni Malek 2.— DM, »Bled« Essen 6.— DM, Alois Putre 4.— DM, Silvester Aupič 8.— DM, Alojz Zupan 30.— din, Anica Komatar 20.— din, Jože Kovač 4.— DM, Daniel Jereb 4.— DM, Anton Strakl 8.— DM, Ernest Jamšek 20.— din, Josef Jaklič 2.— DM.

ŠVEDSKA: Janez Slebič 5.— Skr, Jože Habič 10.— Skr, Antonija Johanska 20.— Skr, Štefan Dorenčec 5.— Skr, Benedikt Koncut 5.— Skr, Antonija Petrina 10.— Skr, Jože Ciglar 5.— Skr, Martin Hozjan 5.— Skr, Anton Zemličič 5.— Skr, Jože Habjanič 5.— Skr, SDK Planika, Malmö 500.— Skr.

ŠVICA: Elizabeta Štamcar 5.— Sfr, Franc Žugič 5.— Sfr, Terezija Žnidaršič 5.— Sfr, Vida Orfei-Jančar 5.— Sfr, Olga Cimiro 5.— Sfr.

ZDA-USA: Mary Ocvirk 3.— US\$, Helen Cerar 4.— US\$, Viktor Sumen 2.— US\$, Helen E. Arko 4.— US\$, Mary E. Bakiz 2.— US\$, Rose Sadl 5.— US\$, George Bole 2.— US\$, Charles Zele 2.— US\$, Joseph Trebec 2.— US\$, Marie Priland 7.— US\$, Ivana Sambol 2.— US\$, Joseph Ovnik 2.— US\$, Mary Iskra 4.— US\$, Josephine Erjavac 1.— US\$, Gertrude Trinkaus 4.— US\$, Agnes, Louis Volk 2.— US\$, Angela Adam 5.— US\$, Elizabeth Fortuna 2.— US\$, Ludmila Poznic 1.— US\$, August P. Cepon 4.— US\$, Anica, John Judnich 2.— US\$, Joseph Zuzek 2.— US\$, Mrs. J. P. Kirn 1.— US\$, Jerry Corell 2.— US\$, M. B. Nickelson 2.— US\$, Ludvig R. Harvatin 2.— US\$, Maria Rozman 1.— US\$, Daniel Posega 4.— US\$, Frank J. Logar 2.— US\$, Pauline Gusdon 3.— US\$, Viktorija Vertačnik 4.— US\$, Mary Kotar 2.— US\$, August V. Sepetauc 4.— US\$, Vincent Coff 2.— US\$, Rudi Brezocnik 1.— US\$, Frank Zsoks 4.— US\$, Drago Drakulic 1.— US\$, Jennie Opalk 3.— US\$, Arlene Pivik 2.— US\$, Margareth Kaluza 2.— US\$, Marija Tomšič 4.— US\$, Antonia Kennick 1.— US\$.

Vsi prispevki so bili vplačani do 25. maja 1979. Uredništvo in uprava Rodne grude se vsem darovalcem iskreno zahvaljujeta.

Rojaki, pozor! Med vas prihaja

SLOVENSKI KOLEDAR 1980

Na 350 straneh več kot 80 prispevkov najboljših slovenskih novinarjev, izseljenskih peres in pisateljev, bogate ilustracije, barvna umetniška priloga! Nekaj odlomkov za pokušino:

Da, res, toliko življenj in toliko spominov! Bežne slike in portreti, ki nam jih je čas vtisnil v spomin, se nam v urah samote kot kalejdoskop menjajo pred očmi in včasih skoro terjajo: Daj, zabeleži nas, zlij nas v živo besedo, dokler, dokler je še čas...

Ana Praček Krasna v sestavku
TUDI SLOVENSKA KRI JE DEL AMERIKE

»Koliko časa še nameravate ostati v Nemčiji?« To je eno od vprašanj na obrazcu za podaljšanje dovoljenja za bivanje. Z druge strani mize pa slišim vedno iste odgovore. »Ne vem še«, »Dokler bo pač šlo«, Nekaj let še prav gotovo«, »Morda za vedno...« V ustrezno rubriko vpišem besedo »weiter« in razmišljam. Kako začasna je naša »začasna« zaposlitev v tujini?

Zvone Kokalj v sestavku
KOT VEJICA ROŽMARINA

Če za koga, potem bi za Progressivne Slovenke Amerike lahko rekli, da ne puste, da bi jim trava zrasla pod nogami! Vedno so marljive kot čebele, sadove njihovega dela pa uživajo številni ljudje na vseh koncih. V 45 letih, odkar obstaja organizacija, so zbrale še nešteto tisočev dolarjev in jih oddale naprej.

Florence Unetich v sestavku
NAJNOVEJŠA KRONIKA PSA

Slovenski koledar 1980

poroča v privlačnih reportažah in sestavkih o Sloveniji in Jugoslaviji,

prinaša zanimivo branje v Literarnem almanahu, objavlja vrsto temeljnih sestavkov o življenju Slovencev v ZDA, Kanadi, Avstraliji, Franciji, Belgiji, Švedski, Švici in ZR Nemčiji.

To je zajetna knjiga, ki je ne boste mogli pogrešati, razglednik po domovini in svetu, prijatelj v samotnih urah. Ne odlašajte, Slovenski koledar 1980 naročite še danes! Poslali vam ga bomo takoj, ko prejmemo vaše naročilo.

Naročila pošiljajte na naslov:

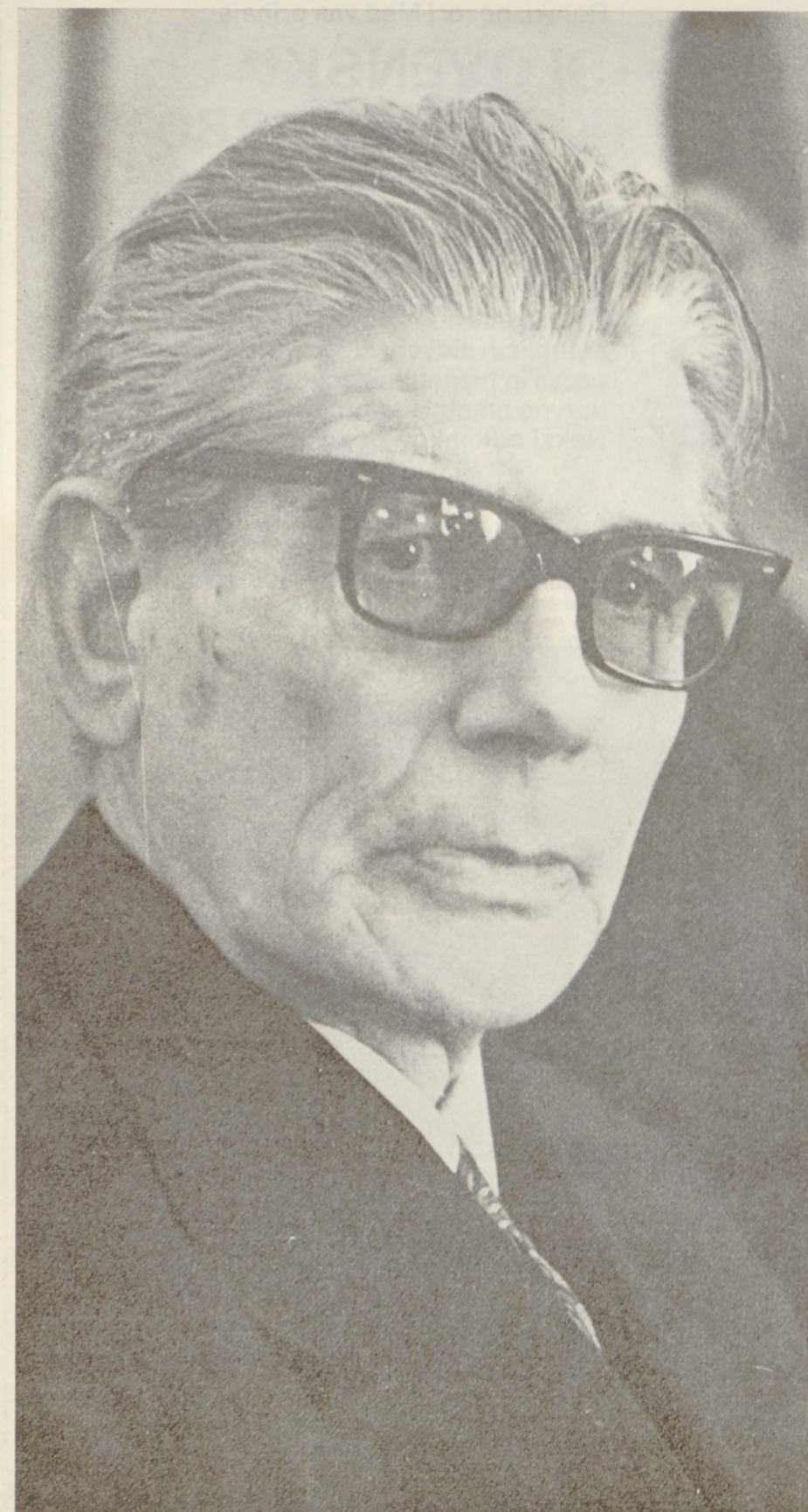
Slovenska izseljenska matica

61000 Ljubljana, Cankarjeva 1/II

Cena koledarja: 100.— dinarjev (6 USA \$, 10 DM)

KAJ SKRIVAJO BESEDE?

INTERVJU: PROF. DR. FRANCE BEZLAJ

V prvem trenutku je bilo videti, da s predstavljanjem akademika prof. dr. Franceta Bezljaja, rednega profesorja primerjalnega jezikoslovja na filozofski fakulteti univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, ne bo nič. Ko smo se dogovarjali za zmenek, je namreč dejal, da sam sebe ne uvršča med tiste slaviste, ki hočejo biti vidni, in torej ne vidi potrebe, da bi ga predstavljali v Rodni grudi.

Resda prof. Bezljaj po svoji volji ostaja v ozadju, kar zadeva javne polemike o uporabi te ali one besede. Glede svojega dela, posebej pa etimološkega slovarja slovenskega jezika, katerega prvi del je bil objavljen pred dvema letoma, pa brez dvoma zavzema eno najvidnejših mest med slovenskimi slavisti.

V njegovem delovnem kabinetu na filozofski fakulteti, kjer prebije večino svojega časa, bi težko našli kvadratni meter prostora, ki ga ne bi zapolnjevale knjige ali zapiski. Na policah, na pisalni mizi, na majhni mizici, pod mizico, na stolu, povsod so knjige, zvezki ali škatle s stotinami na roko izpisanih listkov.

Skladovnice knjig, predvsem slovarjev slovanskih in tudi drugih jezikov, predstavljajo veliko vrednost. Vendar jo vrednost povsem običajnih, malodane neuglednih kartonastih škatel močno prekaša. Nešteto popisanih listkov v teh škatlah namreč predstavlja leta in leta trdega raziskovalnega dela dr. Franceta Bezljaja. Na njih so razkrita sporočila, ki jih vsebujejo posamezne slovenske besede.

»Vsaka beseda je podedovana zvočna šifra za sporazumevanje. Kar je povedano, skriva še eno sporočilo, ki se odkrije v sistematičnem strokovnem raziskovanju. Sporočilo je kulturno-zgodovinski dokument o tem, kdaj je beseda nastala, kako se je razvila, kam sega njeno poreklo,« pojasnjuje prof. Bezljaj.

Z etimologijo se je dr. France Bezljaj začel ukvarjati že pred 40 leti, ko je delal kot pomočnik etimološke komisije pri Slovenski akademiji

znanosti in umetnosti. Sprva mu je naš znani slavist Fran Ramovš po-
veril le, naj pregleduje vso revijalno
strokovno literaturo, ko pa je kmalu
po vojni objavil prvo etimologijo
(šlo je za izvor besede »tolmun«),
mu je Ramovš, ki je bil takrat že
precej bolehen, zaupal vso svojo
dediščino in tudi svoje načrte:

inštitut za slovenski jezik, ki so ga
takrat ustanavljali pri SAZU, naj
bi zbral in uredil slovensko leksiko,
sistematično zbral vse narečne besede
in pripravil zgodovinski slovar
slovenskega jezika. Žal načrtov ni
mogel povsem uresničiti.

»Po vojni je prevladalo mnenje, da
bolj kot zgodovinskega potrebujemo
slovar sodobnega knjižnega jezika.
Od prvotnega Ramovševega načrta
sem tako ostal le jaz, ki sem si za
vse življenje izbral sistematično delo
v iskanju etimologij za slovenski
izrazni fond,« pripoveduje dr. France
Bezljaj.

Čprav torej že 40 let raziskuje
pomen in izvor naših besed, pa v dneh,
ko se je kot maturant moral odločiti
za svoj poklic, ni imel v mislih
etimologije.

»Mikal me je študij medicine,
vendar je bil predrag. Mikalo me je
tudi v svet in res sem odpotoval
v Prago, kjer sem ostal kar štiri leta.
Kako to, da sem zašel v Prago? Nič
presenetljivega. Ljubljana je bila pač
takrat kulturno predmestje Prage,
Praga pa je bila pravi mali Pariz.«

Ko se je vrnil v Ljubljano, je bil
trdno prepričan, da bo študiral knji-
ževnost. Še posebej ga je navdu-
ševala lirika. Toda po predavanjih
Franceta Kidriča o literarni zgodovini
in Frana Ramovša o jezikoslovju,
ga je slednje veliko bolj pritegnilo.

»Res pa je,« doda, »da takrat
jezikoslovje še zdaleč ni bilo edino,
kar je privlačilo mojo pozornost.
Moje zanimanje za svet okoli mene je
bilo tako široko, da me je bolj vleklo
stran od jezikoslovja, kot pa poglob-
ljalo moje znanje. Toda danes mi
zelo koristi, da sem se zanimal za
medicino, biologijo, bral celo mon-

golsko zgodovino. Takrat je bil to
res odmik od jezikoslovne znanosti,
vendar danes brez te široke razgleda-
nosti, ki sem si jo pridobil v mladih
letih, pomena in izvora marsikatero
besede ne bi znal razkriti.«

Prav v dejstvu, da etimološko delo
terja široko znanje, poznavanje
nastanka kultur in tudi veliko iz-
kušenj, tiči vzrok, da dr. Bezljaj do
pred kratkim ni imel sodelavca, na
katerega bi se lahko zanesel.

»Neprimerno lažje je najti denar
za sodelavca, kot pa primerne
človeka. Le-ta bi potreboval širok
znanstveni razgled, sicer bi bilo nje-
govo delo površno in nezanesljivo.
Pogosto se še sam nase ne zanesem.
Vsako geslo še enkrat preverim,
preden napišem čistopis. Večkrat
pri ponovnem pregledu opazim ali
spoznam kaj, česar prej nisem videl,«
pojasnjuje dr. Bezljaj.

Kako razvozla pomen in izvor
besede?

»Pri vsaki besedi, s katero se
srečam in o njej nimam gradiva,
najprej pomislim, kaj mi pravi ob-
čutek, nato pa napravim rekonstruk-
cijo do praslovenščine. Pregledam
slovarje slovanskih jezikov in če je
tam ne najdem, pomislim, kako bi
se glasila v litovskem jeziku, odprem
slovar in jo najdem,« zelo poenostav-
ljeno razlaga svoje delo in doda, da
senzacija v njegovem delu predstavlja
dejstvo, da je doslej našel že kakih
sto besednih družin, ki nimajo
nobenega sorodstva v slovanskih,
ampak le v baltskih jezikih, kar kaže
na dejstvo, da se je v slovenskem
jeziku ohranilo veliko besed še iz
časov medsebojnega prazgodovinskega
mešanja Baltov in Praslovanov.
Slovenščina je torej pravi jezikovni
muzej, eldorado za jezikoslovce. Za-
nimivo je, da so veliko starih jezi-
kovnih oblik, ki so v Sloveniji že
pozabljene, ohranili v živi govorici
še izseljenci.

»Sam nisem pristaš pretirane
čistosti jezika,« odgovori na vprašanje,
kaj meni o polemiki naših slavistov.

»Že ko sem kot gimnazijski profesor
popravljal dijaške zvezke, sem

upošteval različne plasti v jeziku.
Nikoli mi ni bila ideal poetično
odišavljena slovenščina. Za živ,
sočen dialog tak jezik ne zadostuje.

Vprašanje je seveda, katere plasti
še lahko sežejo v knjižno rabo.
Pri tem pogosto grešimo in po
krivem preganjamo razne besede.
Na primer, vsi poznamo besedo
»žicati«, vendar je ni v nobenem
slovarju. Sam sem mislil, da so jo
fantje prinesli od vojakov. Toda
v Minsku sem zasledil ta glagol v
enakem pomenu kakor pri nas. Na-
stalo je iz »intenzivno uživati«.

Torej ni nobenega opravičila, da
smo se je stalno povsod izogibali.
Ta primer nazorno dokazuje, da
Slovenci nujno potrebujemo etimo-
loški slovar. Kdaj bo profesor France
Bezljaj dokončal svoje veliko delo?
»Če bom zdrav,« potrka ob mizo,
»bom prihodnjo pomlad lahko v
tiskarno poslal že drugi del slovarja.

Za tretji, zadnji del, težko rečem,
kdaj, vendar upam, da kmalu. Včasih
namreč lahko obdelam kar pet
gesel v enem dopoldnevu, včasih pa
mi eno samo geslo vzame kar tri
tedne. Dogaja se tudi, da celo po
trdem in sistematičnem garanju ne
morem prodreti do izvora besede in
se mi šele kdaj pozneje, na primer
pri kosilu ali ob branju kakšne knjige
utrne rešitev. Sicer pa je zvečer moja
zadnja misel namenjena besedi,
s katero se trenutno ubadam in po-
gosto se zjutraj spomnim, kje sem
že pred desetletji bral o njej kakšno
strokovno mnenje.«

KRONIST PREŠERNOVEGA ČASA

SLAVNE SLIKE

Z MATEVŽEM LANGUSOM se na Slovenskem začena bidermajerski čas, »čas vrlih, poštenih upodobljenecv in upodobljenk in njihovega mirnega, skromnega, a vendar meščansko slovesnega življenja«, kot je zapisal znani slovenski umetnostni zgodovinar Izidor Cankar. To dobo predstavljajo trije portretisti — Langus, Tominc in Stroj pa krajinarja Pernhart in Karinger, že vsi naši dobri znanci.

Matevž Langus se je rodil 9. septembra 1792 v Kamni Gorici na Gorenjskem očetu kovaču in žebtljarju, kar pomeni, da je bodoči slikar moral že kar v ranem otroštvu kovati žeblje, kar je počel zelo nerad. Rajši je namreč že kar kmalu z barvo, ki si jo je bil sam naredil iz železne rudnine, slikal po stenah svetnike, kakršne je videval po domačih cerkvah, kasneje pa je iz ilovice izdeloval tudi figure in jih včasih prodal bližnjim kmetom. V devetem letu je izgubil očeta in je poslej z žebtljarskim delom skrbel za mater in štiri brate.

V svojem osemnajstem letu bi bil moral stopiti v Napoleonovo vojsko, a ker je imel Francoze za poglavitne sovražnike domovine, je zbežal še z drugimi kmečkimi fanti v Celovec.

Zakaj prav tja? Povsem naključno je videl v Radovljici na delu celovškega sodobnega slikarja Janeza pl. Schreibersa, ki je bil pripravljen vzeti za slikarstvo navdušenega mladeniča k sebi v uk. Polnih šest let je bil Langus v Celovcu, se sam — na skrivaj, ker mu mojster ni dovolil obiskovati nedeljske šole — naučil branja in pisanja nemščine, slikarstva pa le toliko, da je potem lahko opravljal soboslikarsko obrt v Ljubljani in si s pridnostjo prislužil 1000 goldinarjev za pot na Dunaj.

Na dunajsko slikarsko akademijo je bil sprejet šele po nekajmesečnem trdem delu; potem mu je skopnel denar za preživljanje, vrnil se je v Ljubljano, prepustil sobno slikarstvo bratu Janezu, sam pa je že slikal cerkvene podobe in portrete.

Pridno je varčeval denar za Italijo, ki se mu je zdela obljubljena dežela slikarstva in ga je tjakaj gnala želja po umetniški izobrazbi. Obiskal je vsa njena najpomembnejša slikarska mesta, a se potem na materino željo vrnil v Ljubljano, sprva slikal gledališke kulise, potem pa se je pričel vedno bolj uveljavljati kot cerkveni slikar in portretist. Vmes se je oženil z uradniško hčerjo Ano Wiedenhoferjevo, a ker v zakonu nista imela otrok, je Langus posvojil hčeri svojega brata Janeza, Marijo in kasnejšo slikarko Henriko.

Med cerkvinimi naročili je bil tudi strop frančiškanske cerkve v Ljubljani. Langus ga je leta 1855 pričel z vso vnemo poslikavati, a je zavoljo boleznih moral delo opustiti. Po kratkem zdravljenju v Rogatcu in Mozirju se je vrnil domov in 20. oktobra 1855. leta nepričakovano hitro umrl za črevesnim katarjem, ki so ga opravljivi ljubljanski jeziki razglasili za kolero. Del svojega premoženja, ki se mu je nabralo v letih trdega dela, je zapustil kamnogoriškemu sorodnikom in rojakom le z eno obveznostjo, — da bi se naj posvetili znanosti in umetnosti.

Velik del Langusove slikarske zapuščine tvorijo freske in oltarne slike in prav na področju cerkvenega slikarstva je Matevž Langus zadnji baročni slikar na Slovenskem.

Največ dela in slovesa so mu prinesle freske v kupoli ljubljanske stolnice, freske na Šmarni gori in njegovo zadnje delo — freske na stropu ljubljanske frančiškanske cerkve.

Enako težo je namenil portretnemu slikarstvu, ki je danes še vedno živo in prisotno, a ne tolikanj zavoljo slikarske kakovosti, pač pa zavoljo pristnosti, s katero je Langus izrazil svoj čas pa vso provincialno resničnost Prešernove dobe. Najbolj dognan je njegov način portretiranja v Podobi starega moža pred Ljubljano, ki je naša tokratna slavna slika. Gre za portret Adama Henrika Hohna, ki ga je slikar — ker mu je bilo največkrat zelo ljubo postavljati portretirance pred ustrezno pokrajinsko ozadje — postavil pred Šmarno goro na levi in ljubljanski grad na desni.

Matevž Langus se je spoznal tudi s pesnikom Francetom Prešernom, ko je le-ta prihajal nemo spremljat slikarjevo portretiranje Primicove Julije, svoje velike in tolikanj opevane ljubezni. Tiho je opazoval prijateljstvo delo in molče odhajal in šele, ko je bila podoba gotova, je dal slikarju sonet, ki nosi v začetnicah posameznih vrstic njegovo ime (Matevžu Langusu), akrostih, naslovljen na umetnika. Z njim je Langusu razložil, čemu je prihajal in kaj je doživljal, ko je strmel v Julijino podobo...

Sploh je bil Langus pazljiv kronist Prešernovega časa in nam je ohranil vrsto osebnosti iz tistih dob; slikal je izobraženstvo, ki je še dišalo po kmečki zemlji, čeprav je imelo dunajske šole, obrtnike in trgovce, ki so že predstavljali družbo, pa tudi plemstvo, ki pa je na njegovih slikah izgubilo nekaj svoje gospokosti. Bil je tudi krajinar, a manj pomemben; najbolj so ga privlačevale razvaline

Kamna pri Begunjah, slikovite soteske s skalnatimi bregovi in deročimi rekami na Gorenjskem pa miloba Blejskega jezera; z živim zanimanjem pravega romantika si je v Italiji in pozneje doma s skicirnim svinčnikom v rokah beležil vsakovrstne narodne noše. Velik risarski talent je bil, a življenje ni bilo dovolj prijazno do njega. Treba je bilo izrednega napora, kakršnega dotlej ni poskusil še noben slovenski slikar, da se je mogel odtrgati od rokodelstva in preiti k umetnosti, da je iz mračnega provincialnega ozračja tedanje Ljubljane odšel v velika evropska umetniška središča pa da je čisti diletantizem zamenjal za vrhunske umetniške šole. Njegova dela so shranjena v mestnem in narodnem muzeju v Ljubljani, v Narodni in univerzitetni knjižnici, Narodna galerija hrani tudi osem Zvezkov z Langusovim podpisom — risank, vmes pa so tudi karikature, krajine, figure, portreti, študije drobnih predmetov... Seveda pa ima Narodna galerija v Ljubljani tudi precejšnje število njegovih oljnih del in risb, razen cerkvenih lastnikov pa občudujejo Langusova dela tudi še številni zasebniki.

J. Vigele

France Prešeren

*Mars'kteri romar gre v Rim, v
Kompostêlje,
Al' tja, kjer svet' Antón Jezusa var'je,
Trsat obišče al' svete Lušarje
Enkrat v življenju al' Marij'no Celje.*

*V podobah gledat' hrepeni veselje
Življenja rajskega. Sled sence zarje
Unstranske glori'je, vtisnjeni v oltarje,
Ljubezni varne ohladi mu želje.*

*Ah tak podobo gledat me device,
Nebeške nje lepoto senco, sanje
Goljufne, v k'terih komaj sled resnice,*

*Ukaz želj vleče v tvoje domovánje;
Srcé obupa manj more puščice,
Ur krajši tek, tam milše prs
zdih'vanje.*

Matevž Langus: Podoba starega moža pred Ljubljano. Last: Narodna galerija, Ljubljana

JAPODI, NAPOLEON IN POŠTARJI

ALI JE KDAJ SEGALO JEZERO DO ŠILEN TABORA?

Zelo rad bi videl, da bi kaj napisali o Ilirski Bistrici. Doma sem iz Male Bukovice. Ko sem bil majhen, sem od starih ljudi slišal, da je bilo tam veliko jezero. Pri Šilen-Taboru se menda še vidijo rinke, zabite v 'skalo, kamor so privezovali čolne. Ko si je voda poiskala novo pot pod zemljo, je jezero odteklo proti morju. Na osušenem področju so se naselili ljudje in tam je nastala tudi Ilirska Bistrica. Tam je tudi več gradov, nekaj še dobro ohranjenih, nekaj v ruševinah. Zvedel bi tudi rad, od kod pride ime Ilirska Bistrica.

Rudy Milavec, Islington Ont., Kanada

V Sloveniji je krajevno ime Bistrica zelo pogosto in izhaja vedno od reke ali potoka, ob katerem je nastala naselbina. Ime priča seveda tudi o tem, da je bila tam voda bistra. Zaradi številnosti imena lahko potemtakem sklepamo tudi to, da je bilo ob nastajanju naselij in njihovem slovanskem poimenovanju v Sloveniji veliko bistrih voda — danes na žalost ni več tako.

Zakaj je Ilirska Bistrica, ta prelepi kraj, pritisnjen ob Snežniški masiv, dobila ime Ilirska, ni čisto jasno, znano je samo to, kdaj ga je dobila. Ime samo (Ilirik) je vsekakor staro precej nad dva tisoč let; izhaja od takrat, ko je na tem območju, kakor na vsem območju od Jadrana do Morave, pa od Epira do Donave, živelo starodavno indoevropsko ljudstvo — Iliri. Kot je znano, so Ilire, pomešane s Kelti, v naših krajih zatrli stari Rimljani in jih romanizirali. Z razpadom rimskega cesarstva in prihodom Slovanov je ime nekako zatonilo v pozabo in ponovno oživelo šele za časa Napoleonovih vojn, ko so Francozi ustanovili tod ilirske province (Napoleon sam se je mudil v teh krajih). Avstrijci so leta 1813 dobili to ozemlje nazaj in na njem ustanovili nekakšno Ilirsko kraljestvo, ki pa je bilo samo fiktivno, saj je obstajalo le v naslovih avstrijskih vladarjev. Obsegalo je zgolj dve guberniji, primorsko in ljubljansko. Resnica pa je tudi, da je prav na področju Ilirske Bistrice nenavadno veliko pričevanj o ilirskem plemenu Japodi. Morda so prav zato kasneje pridali imenu Bistrica še ime Ilirska. To se je zgodilo leta 1838, nič prej. Takrat je avstrijska pošta, da bi ne bilo zmede zaradi Bohinjske Bistrice in drugih Bistic, začelo uporabljati za

Bistrico pod Snežnikom še dodatno ime Ilirska, seveda po nemško Illirische Feistritz. Kraj sam pa je dobil vzdevek šele leta 1905.

Toda domačini skoraj brez izjeme govore le o Bistrici in ne o Ilirski Bistrici, čeprav si je pred nekaj leti občina izbrala za svoj grb prav zlatorumeno ilirsko veselnico (liburno) na modri podlagi.

Bistrica ni nastala po izsušitvi kakega tamkajšnjega jezera, temveč je kot naselbina stara tisoče in tisoče let. Že pred pradavnimi časi, ko so po današnji slovenski zemlji tavalala in iskala primerne življenskega prostora stara ljudstva, je bil ta svet mikaven. Pod bujnimi zelenimi bregovi se je zrcalila kristalno čista reka, ki so ji pozneje vzdeli ime Velika vuoda, v novejšem času pa ji pravijo kar Reka ali tudi notranjska Reka, a za domačine je še vedno Velika vuoda. V to reko so se stekale velike količine vode izpod strmih apnenčastih pobočij — in se seveda stekajo še danes — in to s tako močjo, da so lahko gnale že pri svojem izviru vodna kolesa. Nad Bistrico pa se je širilo vzhodje Snežniškega pogorja z obilico divjačine, medtem ko so na levem breg Velike vuode vabili rodovitni flešnati Brkini z blagim sredozemskim podnebjem.

Kdo bi se ne naselil na takem svetu!

Bistrica je torej dobila ime po rečici Bistrici, ki teče skozi mesto. Današnje mesto sestavljata Ilirska Bistrica in sosednje Trnovo, ki sta bili do druge svetovne vojne samostojni naselji. Hiše v starem delu Bistrice kažejo elemente stare arhitekture in so zaščitene, vendar danes veliko razmišljajo o tem, da bi jih obnovili in dali Bistrici spet tak pečat, kot ga je imela včasih — ta kraj je bil znamenit po svojih žagah in mlinih. Vsaka hiša ob rečici Bistrici je imela žago ali mlin, ali pa oboje. Danes je še vedno nekaj vodnih koles, vendar hitro razpadajo, medtem ko je na primer v 17. stoletju gnala Bistrica 45 vodnih koles. Okrog leta 1820 je bilo ob njem še 26 žag, ki so predelale letno do 3000 voz lesa. Predelani les so vozili na Reko in v Trst, žage so izdelovale največ deščice za Sicilijo in Malto, kjer so iz njih izdelovali zaboje za prevoz južnega sadja. Les so seveda dobivali na Snežniškem pogorju, kjer ga dobivajo še danes, vendar so gozdovi že precej razredčeni, zato ga sodobna žagarska in mizarska podjetja v bistriški občini že uvažajo z drugih področij v Sloveniji.

Bistričani mislijo, da bi bilo treba to staro jedro kraja obnoviti tako, da bi iz žag napravili majhne gostilnice in druge lokale. Mestu želijo vrniti njegovo prist-

no podobo, hkrati pa tudi ni odveč misel, da bi vodno energijo, ki jo imajo v obilici, začeli zartdi energetskih stisk spet izkoriščati, kakor so jo včasih.

Reška dolina je tudi dolina gradov. Med gradovi je morda najzanimivejši tisti na Premu. Prav pri Premu so stari jarmili. V vasi na Premu je živel svoje deško življenje slovenski pesnik Dragotin Kette. Grad je danes deloma obnovljen in v njem so uredili arheološki muzej, ki pa utegne postati tudi osrednji slovenski pesniški muzej.

Izmed drugih gradov ob Veliki vuodi in v širšem snežniškem pobočju velja omeniti še naslednje: Zabiče — danes so vidne samo razvaline, grad Kalc v katerem je konec devetnajstega stoletja živel narodni buditelj in skladatelj Miroslav Vilhar. Grad je razvalina, vendar so en stolp obnovili in v njem uredili Vilharjevo spominsko sobo. Na zidu grajskega stolpa sta vzdani tudi dve spominski plošči, prvo so vzdali leta 1969 v spomin na enega prvih slovenskih taborov, katerega pobudnik je bil prav Miroslav Vilhar, avtor znane ponarodele pesmi »Prav lepa je trnovska fara...« in znane lepe pesmi »Zagorski zvonovi«. Ti so res lepo zvonili, dokler niso prišli po prvi svetovni vojni avstrijski vojaki in jih odnesli. Tako je v zvoniku ostal samo še en znameniti Vilharjev zvon. Druga plošča je v spomin na prvi sestanek aktivistov OF s Pivke in iz Bistrice septembra 1941.

Potem je tu še Turen pri Premu, grad Snežnik, ki rabi v turistične namene. Naskolje, graščina, ki je nastala nedaleč od mesta, kjer ponikne Velika vuoda v Škocjanske jame, pa grad Podgrad, ki ga zdaj uporablja Perutninski kombinat Pivka.

In zdaj Šilen-Tabor. Zgrajen kot tabor in grad. Bil je izvrstna izvidnica in straža pred turškimi napadi. V primeru nevarnosti so prebivalstvo obveščali s streljanjem iz možnarjev. Domnevajo, da je bil grad sezidan na razvalinah rimske utrdbe, saj so v letih 1650 in 1656 izkopali okrog gradu nekaj rimskih zlatnikov in srebrnikov. Grad je bil sovražnikom težko dostopen, zato je bilo v taboru 150 kašč, kamor so okoliški prebivalci shranjevali žito in drugo vrednost, da je bila varna pred Turki in roparji. Grad in tabor je 1471. leta sezidal von Raunach s pomočjo soseske. Skrb za obrambo gradu je bila zaupana vasema Narin in Podstenje, ki so jo odpravili z deželnim dekretom Kranjske z dnem 23. 9. 1615. Potem ko so plemiči Raunachi izgubili grad Munijan v Istri, jim je cesar Maksimilijan dodelil Šilen-Tabor za grajsko in sodno območje.

Ilirska Bistrica, panorama (foto: Juš Turk)

Baško polje blizu Ilirske Bistrice (foto: Andrej Triler)

Silen Tabor je v svoji »Slavi Vojvodine Kranjske« opisal Janez Vajkard Valvasor

Leta 1635 so se plemičem uprli pivški kmetje. Upor so zatrli upravitelj dežele Kranjske grof Johan Ferdinand Portia, grof Johan Filip von Thurn, Balthazar Raunach, Andrej Barbo in drugi pivški plemiči. Nedaleč od Šilen-Tabora so premagali 600 upornih kmetov.

Za Valvasorja je bil lastnik gradu še Jacob baron Raunach, nato je grad menjal še nekaj lastnikov in končno razpadel.

Da bi do Šilen Tabora segalo kdaj kako jezero, ni znano in tudi ni verjetno (dasi je tudi res, da so tod povodnji pogoste, saj imamo opravka s kraškimi svetom): Reška dolina namreč nenehno pada proti Kastavščini in morju. In tudi »rinke« bi bile že zdavnaj zarjavele in odpadle, ko bi bile kdaj rabile za privezovanje čolnov s kakšnega tamkajšnjega jezera.

To je nekaj misli v zvezi z zastavljenimi vprašanji.

Ilirska Bistrica je dandanašnji zelo razvit kraj, kjer je revščina že zdavnaj izgubila domovinsko pravico. Mesto se je industrializiralo in povečalo. Toda na žalost so z razvojem prišle tudi nadloge, od katerih je najhujša ta, da je zaradi industrijskih odpadkov ugasnilo sleherno življenje v Veliki vuodi, ki je nekoč pomenila prebivalcem veliko bogastvo rib in rakov. Reka Reka tudi smrdi in nenehno kliče po neki rešitvi. In rešitev je blizu. Tovarne, ki so poglavitne onesnaževalke reke, so kupile drage čistilne naprave. V reko so preusmerili tudi potok Moljo, ki naj bi onesnaženo Veliko vuodo osveževal. V podobne namene mislijo počasi izkoriščati tudi hudournike iz Sneznika. Zato vsi upajo, da se bo v Reko življenje kmalu vrnilo.

Ljudje se ne odseljujejo več s tega konca sveta. Industrija je čar, ki je prinesel vsem tem krajem okrog Bistrice, predvsem pa Bistrici sami, veliko dobrega in življenski standard je tod danes tak, kakršen še nikoli ni bil.

KAMNIK POD KRIMOM

PORTRETI SLOVENSКИH VASI

Poletje se je že prevesilo, njive so bile zelene od zoreče koruze. Krompir so ponekod že izkopal in na njivah so kmetje orali žitna strnišča za repo. Ajda je cvetela in vsenaokrog je dišalo po medu. Toda na njivah okoli Kamnika pod Krimom nisem videl ajde. Bilo pa je ogromno koruze. Stroki so se že povešali od teže in v dolini so se pasle lepo rejene krave; vas je bila kakor velika cvetlična greda, saj so po vseh oknih cvetele rože. Ko pa smo se pripeljali med hiše, smo spoznali popolnoma drugačen videz. Veliko je novih stavb, vse poti so asfaltirane, pred znano gostilno »Pri Kirnu« je stala množica avtomobilov. Sem prihajajo ljudje od blizu in daleč, zlasti veliko pa je gostov iz Ljubljane.

Gostilna je v resnici imenitna. Prenovljena je bila z dobrim okusom, vse je v lesu, še pomembneje pa je, da slovijo po odlični kuhinji. Mladi gospodar Janez Kirn je prijazen in poln smeha. Vse kuharice so mlade. Glav-

na kuharica Vida je doma iz Slovenske Bistrice. Pomenljivo nam je povedala, da je tudi lovka, članica lovske družine Krim.

V slovenskem krajevnem leksikonu piše za Kamnik pod Krimom, da je oddaljen od Preserja komaj kilometer, do Podpeči pa je dva kilometra. Do Ljubljane je sedemnajst kilometrov. Na severni strani vasi je prijazna cerkva sv. Jožefa. V bližini je tudi velik kamnolom, kjer so včasih našli delo številni vaščani te vasi in drugih bližnjih krajev, danes pa se večina vozi na delo v Ljubljano. Danes je tod precej avtoprevoznikov, nekaj obrtnikov, nekaj pa je seveda tudi še pravih kmetov. Le konj je bolj malo, včasih pa so prav s konji furali les iz krimskih gozdov. Starejši ljudje se še spominjajo hudih zim, dobrega saninca in medvedov. Na Krimu je bil med narodnoosvobodilno vojno formiran znani krimski odred. Toda časi se spremenjajo in vse več je mladih, ki pozabljajo na stare čase.

Okoli Kamnika pod Krimom je veliko lepih njiv, čeprav je tod že precej kraški svet. Posebno dobro uspeva krompir in tudi koruza. Trta v tej višini že ne raste več. Zato pa gostilničarji vozijo vino z vinorodne Primorske, še posebej veliko pa je med pivci povpraševanje po merlotu in teranu. Kot poslastica pa je domače kamniško žganje, slivovka in sadjevec, ki ga kmetje kuhajo sami. Pil sem tudi slivovko, v kateri so bila namočena orehova jedrca, to pa žganje še posebej posladi in mu da posebno aromo. Orehov je v teh krajih res veliko in letošnja letina je obilna.

V okolišju so še kmetje in tudi gozdnih delavcev je še nekaj. Kmetje odajajo mleko v zbiralnico v Preserjih. V vasi so poleg Kirnove še tri druge gostilne in vse so dobro obiskane, saj je tu odličen zrak, lepi gozdovi, potoki, podpeško jezero, ki so v njem debeli krapci. Od tod je tudi lep razgled proti Kamniškim alpam in proti Karavankam.

V vasi je sodobna trgovina Merktor. Skoraj pri vsaki hiši imajo traktor. Vas pa raste iz dneva v dan. Zdaj šteje vas že prek stodvajset hiš.

Kmetje so mi zaupali, da so bližnji gozdovi polni gob, komur pa se ne ljubi stikati po gozdu, si jih lahko že pripravljene na vse mogoče načine naroči v Kirnovi gostilni. Ljudje, ki si zažele Kirnove gobe, je vedno dovolj.

V kraju stoji stara gotska cerkev. Nekdaj je bil tu sedež župnije, ki je bila pokorna samostanu v Bistri, ki je imel tod obširna posestva. V dolini so odkrili tudi kolišča, ki so pripadala starim barjanskim prebivalcem.

Konec leta 1942 so Italijani požgali nekaj hiš. Na Sodnem vrhu je lepo urejeno grobišče padlih borcev iz zadnje vojne. Vojna jim ni prizanesla.

Vas Kamnik pod Krimom je lepa in sodobna slovenska vas. Ljudje so prijazni, lepo te sprejmejo in to je tisto, kar je največ vredno. Samo ljudje dajejo pravi smisel nekemu kraju.

Ko smo se mudili tam, je bilo sončno avgustovsko popoldne. Ustavili smo se ob podpeškem jezeru in poskusili ribjo srečo. Ni nam bila naklonjena.

Kamnik pod Krimom (foto: Janez Zrnec)

Ladislav Lesar

MED ROJAKI PO EVROPI

ZR NEMČIJA

STOLETNI ŽIVLJENJSKI JUBILEJ SLOVENKE V ESSNU

V soboto 21. julija smo člani kulturno prosvetnega društva Bled iz Essna s predsednikom Antonom Cebetom v domu ostarelih v Gladbecku obiskali Kristino Strajnar, eno najstarejših Slovenk v Westfaliji.

Vsa srečna je proslavljala svoj stoti rojstni dan in lahko bi dejal, da tudi osemdesetletnico bivanja v Westfaliji.

Kakor je sama povedala, se je nekako ob prelomu stoletja poslovila od domačega kraja, Zagorja ob Savi in se podala v širni svet. Usoda jo je povedla v Porenje, kjer je že pred prvo svetovno vojno služila kot služkinja, kasneje pa kot kuharica pri samem deželnem glavarju v Münstru. Kuharica je ostala vse do upokojitve in odkar se tukajšnji najstarejši Slovenci spominjajo, je živela v Altenessnu. Svojega življenjskega sopotnika si v tujini ni našla, saj ga pri večni zaposlenosti niti ni utegnila iskati. Ostala je ves čas skromna, prijazna in gostoljubna in vselej ponosna na svoje slovensko poreklo. Je ena izmed redkih Slovencev, ki so že pred prvo svetovno vojno in v medvojnem času ustanovili v Porurju slovensko društvo. Tudi domovino je po vojni večkrat zelo rada obiskovala in to do svojega devetdesetega leta.

Slovenci na obisku pri najstarejši rojakinji v Westfaliji. Jubilantka na levi, v sredini predsednik slovenskega društva Bled Anton Cebe

Zdaj uživa svoj trdo prisluženi pokoj v domu ostarelih v sosednjem Gladbecku. Našega obiska je bila zelo vesela in zapela nam je staro slovensko pesem, pesem radosti, da je dočakala tako visok življenjski jubilej. Jubilantka je imela kar precej obiskov. Med drugimi ji je prišla voščiti tudi županja mesta Gladbecka, kot eni izmed najstarejših meščank tega mesta. Mi smo s posebnim ponosom obiskali našo drago sorojakinjo. Naša dekleta v narodnih nošah so ji prinesla šopke slovenskih nageljnov, saj je bila vedno zelo ponosna, da je Slovenka in je vedno z zanimanjem spremljala usodo in uspehe svoje domače dežele in posebej še svojega rojstnega kraja.

Naj še dolgo uživa svoj zasluženi pokoj. *Rudi Ravnak*

IZLET V LONDON

SKUD Triglav je v majskih praznikih organiziral tri-dnevni izlet v London. Organizacijo je prevzel predsednik izletniške sekcije Feliks Kos.

Zbrali smo se zvečer na železniški postaji. Noč je hitro minila. Zjutraj smo zapustili Belgijo in se s trajektom odpeljali v Dower. Od tam pa po odličnem angleškem zajtrku z avtobusom v London, ki smo si ga v naslednjih dneh pod vodstvom vodnice podrobneje ogledali.

Vse prehitro so hitele mimo nas znamenitosti mesta: palače, muzeji, mostovi. Kar srečno smo se prepeljali prek Tower Bridge, ki se odpira vsakih 90 sekund.

Od mnogih muzejev smo si ogledali le znameniti muzej voščenenih figur Madame Tussaud, kjer srečaš na stotine likov znamenitih mož in žena — politikov, predsednikov, kraljev, športnikov, igralcev itd. same voščene lutke. Bili smo tudi v kleti strahov, kjer se res zgroziš, ko vidiš ječe ubijalcev in nedolžnih in misliš na čase velikega trpljenja. Ob izhodu iz kleti si stojita nasproti Hitler in Churchill. Čudno, kaj?

Ogledali smo si tudi grad Windsor, a le od zunaj, ker se je prav takrat tam mudila kraljica. Občudovali smo znamenite londonske stražarje, ki so tako negibni kakor lutke.

Poleg znamenitih palač, modernih stolpnic in drugih zgradb in svoje znamenite megle ima London veliko zelenic, ki so pravi okras mesta in ponos meščanov, ki jih budno varujejo in so nanje ponosni.

Dora Svagan, Stuttgart

NEPOZABEN IZLET PO SLOVENIJI

Dne 3. junija je Ljubljanska banka — združena banka iz Stuttgarta za naše pionirje varčevalce organizirala tri-dnevni izlet v Slovenijo. Udeležilo se ga je petindevetdeset pionirjev in petnajst mentorjev.

Avtobusi so odpeljali. Pot je bila dolga in za najmlajše tudi naporna. Klepet je kar hitro utišala noč. V zgodnjih urah naslednjega dne nas je pozdravila lepa Gorenjska. Vrhovi gora so se svetili v prvem jutranjem svitu. Pogled je bil čudovit. Ustavili smo se v Kranjski gori, kjer smo zajtrkovali. Na osnovni šoli so našim otrokom pripravili prijeten sprejem s kratkim programom. Večina otrok si je nato ogledala svetovno znano skakalnico v Planici, doživela pa tudi naravno prho ob nalivu. Nekaj najboljših varčevalcev iz Stuttgarta se je v prijateljskem pomenku pogovorilo o varčevanju z nagrajenimi varčevalci, učenci tamkajšnje šole. Zatem smo obiskali Koper, kjer smo prenočili. Vmes smo se ustavili tudi v Lipici in si ogledali znamenite konje lipicance. Prijeten popoldan smo preživeli v kopališču ob Jadranskem morju.

V večernih urah smo prispeli v Maribor, kjer je v veliki avli Ljubljanske banke naše otroke pričakala množica staršev in jih odpeljala na domove vrstnikov. Noč, ki so jo preživeli skupaj z vrstniki, je rodila trajnejše prijateljske vezi, ki so bile očitne ob slovesu, ob stiskih rok in besedah: Pišite! Ne pozabite nas!

Osankarica na Pohorju je otrokom ostala globoko v spominu. Ogledali so si muzej in kraj pokola legendarnega

pohorskega bataljona. Po kosilu pri Arehu so se mladi varčevalci sprostili na svežem zraku v pohorskih gozdovih.

Zatem smo se počasi spuščali v dolino, si še enkrat bežno ogledali Maribor, nato pa se ustavili na osnovni šoli v Sentilju, kjer so nam učenci pripravili pester program, vodstvo šole pa je poskrbelo za izdatno večerjo. Ves čas so nas spremljali delavci kreditne banke iz Maribora. Tovarišica Jasna je mlade varčevalce in mentorje med vožnjo seznanjala s kraji in njihovimi posebnostmi. S svojim humorjem in prijetnim kramljanjem nas je znala hitro pridobiti, da smo ji z zanimanjem poslušali.

Slovo je bilo ganljivo. Še zadnji stiski rok in mahanje v slovo in avtobusa sta se počasi približala šentiljskemu mejnemu prehodu.

Dora Švagan, Stuttgart

ESSLINGEN — VELENJE

Prijateljstvo, ki ga gojita mesti Esslingen in Velenje postaja vse večje in trdnejše. To je polno potrdil tudi pevski nastop dne 3. maja v Standthalle v Esslingenu, ki sta ga skupaj priredila pevska zbor iz Velenja in Esslingena. Pevski zbor iz Velenja sta vodila Danica Srepec in Ivan Martin, pevski zbor iz Esslingena pa Klaus Wolf. Publika je bila mešana, Slovenci in Nemci. Oboji so z navdušenjem spremljali pesmi in niso varčevali s priznanji.

Črna in rdeča oblačila pevcev obeh zborov so se zlivala v eno, tako kakor so se lepo zlivali polni glasovi mladih pevcev. Saj drži, kar pravijo, da v pesmih ni meja. Skupaj so zapeli pesem »Füllt mit Schalle« in zaključili s slovensko »Zdravico«. Zatem so zadonele slovenske pesmi, katerih vsebino je sproti tolmačil profesor Wolf, mojster slovenske glasbene umetnosti iz Esslingena.

Ko so zapeli pesem »Kaj je to mir?«, je bila tišina v dvorani popolna, da je bilo čutiti, da tega ne sprašujejo le pevci v pesmi, temveč vsi navzoči — Slovenci in Nemci. Vemo, kaj je mir, kaj pomeni prijateljstvo med narodi — so peli pevci. Posebno stavek v pesmi »Mir je kraj, kjer smo se rodili,« je globoko posegel v srca mnogim našim ljudem. Njihove misli so pohitele domov k svojim dragim. To je potrdilo tudi nepretrgano ploskanje, ki ga je utišala šele ponovno zapeta ista pesem.

Dora Švagan, Stuttgart

SREČANJE S FOLKLORNO SKUPINO V ESSNU

POSTALI SMO PRIJATELJI

Junija sem obiskala brata, ki živi z družino v Essnu že dvajset let. Seveda sta mi z ženo razkazala mesto, neko nedeljo pa sta me popeljala razkazat Neuhausenpark v okolici Essna.

Ta park je zelo lep, tisto popoldne pa je bilo še toliko bolj zanimivo, ker so na odprtem odru nastopale razne plesne in instrumentalne skupine, med njimi tudi folklorna skupina Ljubljana iz Essna. Njihov spored je bil prav imeniten, plesalci odlični in — kot je že v navadi pri tej skupini — so pred zadnjim plesom svojega nastopa, bila

je to polka, povabili na oder mene, ker sem sedela blizu odra, da bi — kot gostja iz občinstva — zaplesala z enim izmed plesalcev. Plesala sem in slovenski folkloristi so z veseljem ugotovili, da nisem Nemka, marveč Slovenka.

Takoj smo se spoprijateljili, tako da nisem nazaj v domovino potovala z obiska sama, marveč z njimi: odhajali so na izseljenski piknik v Škofjo Loko. Potovanje z essenskimi Slovenci je bilo tako prijetno, da ga ne bom nikoli pozabila. Obljubila sem jim ob slovesu, da se zagotovo vidimo v Škofji Loki, a tega nisem mogla uresničiti zavoljo smrti v družini.

Srečanje s skupino Ljubljana iz Essna, ki jo uspešno vodi Jožica Siegerjeva, pa je vplivalo na to, da sta se moj brat Josef Novak in njegova žena Hildegard vključila v delo skupine, njuna sinova pa odslej igrata kitarji v skupini in že vadita za plesalca.

Prav lepo pozdravljam vse člane skupine z njihovo voditeljico in si želim še kakšnega snidenja z njimi.

Anica Smerke, Ljubljana

ŠVEDSKA

DVA VESELA TEDNA V POREČU

V sodelovanju med koordinacijskim odborom slovenskih društev na Švedskem in zvezo prijateljev mladine občine Ljubljana-Šiška je bilo organizirano letovanje učencev slovenskih dopolnilnih šol na jadranski obali v Poreču. Dva vesela tedna je tam preživelo tudi petnajst otrok z južne Švedske.

Da bi organizacija lažje stekla, je koordinacijski odbor za organizacijo te akcije zadolžil Rado Pišler, ki je skrbel za severno Švedsko, in Ivana Pucka, ki je skrbel za južni del Švedske. Vsak v svojem območju se je povezal z učitelji slovenskega dopolnilnega pouka, in s slovenskimi društvi, ki so pripomogla k dokajšnjemu uspehu te letošnje akcije.

Zveza jugoslovanskih društev pa je obljubila celo finančno pomoč tistim otrokom, ki so letovali v matični domovini. Ob tej priložnosti se zahvaljujemo vsem učiteljem in društvom, posebna zahvala pa velja učiteljicam, ki sta spremljali otroke — Eriki Raičević iz Hälsingborga in Nuši Petrik iz Göteborga.

Prav gotovo pa so vsi, ki so prispevali k uspehu te letošnje akcije, delali to v prepričanju, da dnevi, ki jih naši otroci preživijo v matični domovini, ne bodo koristili le njihovemu zdravju, temveč bodo prispevali tudi k spoznavanju domačega okolja in navezovanju prijateljstev s svojimi vrstniki v domovini. To je največja pridobitev, to je najdragocenejša izkušnja, ki jo naši otroci lahko pridobe med bivanjem v domovini, zato ti dnevi in ta trud, ki je bil vložen, nikakor ne morejo biti izgubljeni. Našim otrokom želimo vsekakor omogočiti, da bodo jezik, ki se ga uče pri dopolnilnem pouku, lahko vsaj za nekaj časa uporabljali tudi v okolju, kjer ta jezik najpristneje živi.

Prihodnje leto pa na svidenje! Vabimo slovenske starše na Švedskem, da že zdaj razmišljajo o prihodnjem potletju!

Ivan Pucko, Malmö

Skupina slovenskih otrok iz južne Švedske s spremljevalkama na počitnicah v Poreču

O SLOVENSKEM DOPOLNILNEM POUKU V MALMÖJU

TRUD ZA MLADI ROD

Slovenci v Malmöju smo že dolgo zelo želeli, da bi se za naše otroke v šolah, kjer se šolajo, ustanovil poleg rednega pouka tudi oddelek, kjer bi se izpopolnjevali tudi v materinščini.

Ta želja se nam je izpolnila leta 1971, ko je bil na šoli Rosengord ustanovljen oddelek za slovenski dopolnilni pouk. Vodil ga je učitelj Borut Penko. Po dve uri v tednu je poučeval slovenščino petnajst otrok v starosti od 6 do 14 let. Po dveh letih se je učitelj Penko vrnil v Jugoslavijo, za njim pa je leta 1973 v šoli prevzel pouk Franc Šprah. Švedske oblasti so dovolile, da bo učence lahko poučeval na njihovih šolah pod pogojem, da so v vsaki šoli vsaj trije kandidati. Tako je postal Franc Šprah potujoči učitelj slovenskega jezika. Potoval je, toda medtem se mu je v raznih krajih nabralo precej učencev in tako ni bil več sam kos svojemu delu. Sredi leta 1977 mu je priskočila na pomoč Marjeta Isaevska. Oba potujoča učitelja sta si porazdelila delo in pouk je v zadovoljstvo staršev in vseh nas zadovoljivo stekel. Konec istega leta je zaprosila za poučevanje slovenščine pri dopolnilnem pouku Lidija Popotnik, ki je imela dokončno višjo izobrazbo. Bila je sprejeta v delovno razmerje, vendar pa se je pokazalo, da je otrok za vse tri učitelje premalo. Vse to je izzvalo polemike, ki so bile, žal, v največjo škodo otrokom. Od učiteljev je ostal samo tovariš Šprah, ki pa je sam lahko poučeval le polovico otrok, ki so ta pouk želeli. Ostala polovica učencev pa je od začetka do

oktobra 1. 1978 ostala brez slovenskega dopolnilnega pouka. Sredi decembra 1. 1978 je tudi Franc Šprah odpovedal službovanje. Tako je vseh 35 prijavljenih otrok ostalo brez učitelja, ki bi jim hotel in seveda tudi znal predstaviti slovenski jezik in domovino od koder izvirajo.

Na naš oglas se je upravi šole prijavila Estera Grujič, ki se je takoj zaposlila za polni delovni čas. Poučuje 19 otrok. Seveda tudi njeno delo spremljajo težave, kakor so tudi naše učitelje pred njo. Predvsem upa, da bo v kratkem dobila pomoč, ker tudi sama ne bo vsega zmogla. Težava je tudi v tem, ker je na Švedskem šele štiri leta in se je še premalo vživela v tukajšnje razmere. Za pouk ji primanjkuje učnih pripomočkov: učbenikov in drugih primernih knjig, zvezkov in drugega. V zvezi s tem so ji na našem konzulatu, pri referentu za šolstvo obljubili vso pomoč. Največji problem pa je seveda ta, da veliko otrok zelo slabo obvlada materinščino. In tako še tako prizadevna učiteljica v tistih dveh urah tedensko ne more narediti čudeža, da bi kar takoj znali slovensko. Starši, pri tem morate sodelovati tudi vi! Ves učiteljičin trud je popolnoma zastoj, če vi doma s svojim otrokom govorite samo v vam tujem jeziku. Ali res hočete po vsej sili narediti iz svojih potomcev tujce. Ali je zaradi tujega kruha res treba in vredno pozabiti jezik svojega rodu?

Razmislite o tem!

I. P.

PRIJETNO SLOVENSKO SREČANJE V NARAVI

ČETRTI PIKNIK SKD PLANIKE IZ MALMÖJA

V juniju se je končno začelo poletje tudi pri nas na južnem Švedskem. Sončni dnevi in bujno zelena in razcvetela narava pa kar sami vabijo na prijetne izlete. Zato ni pač nič čudnega, da so se rojaki v tako lepem številu udeležili piknika, ki ga je priredilo naše društvo, to pot v Eggelstadu. Ker se zavedamo, da smisel takšnih srečanj ni samo v zabavi, hrani in pijači, ampak predvsem v ustvarjanju novih oblik medsebojne povezanosti in družabnosti, je društvo nudilo rojakom razne ugodnosti. Poskrbelo je za brezplačni prevoz in jedačo.

Najprej smo se odpeljali v park »Dinosaures«, zatem pa na kmetijo, kjer nam vsako leto prijazno nudi gostoljubje družina Prvulovič, ki ima okrog hiše dva hektara travnika in gozda. Na obširnem travniku smo se povslesili vsi skupaj in vsak po svoje: na plesiščih so se ob zvokih Martina Pečovnika vrteli plesalci, na žaru so se pekli različni družini, znanci in prijatelji so posedli po tleh in se zapletali v pogovore, pevci so se zbrali ob harmoniki, ki je ubirala slovenske melodije. Otroci so se žogali in zabavali po svoje. Nekateri odrasli so se odločili za sprehod po gozdu in tako uživali prelep poletni dan.

Našega piknika sta se udeležila tudi jugoslovanski konzul iz Malmöja Jože Bubaš in predstavnik SR Hrvatske, ki je bil slučajno na obisku v Malmöju. Čestitala sta nam, da se tako prijetno povezujemo med seboj, kar dokazuje našo navezanost na matično domovino. Navzoči člani društva so enoglasno izjavili svojo največjo željo, da naj ta piknik ostane za člane društva vsakoletna tradicija in da velja zahvala tistim, ki so dali prvo pobudo zanj.

Skupinski posnetek za spomin na veseli slovenski piknik Planike iz Malmöja v Eggelstadu

Prizadevne članice so skrbele, da nihče ni bil lačen

S tem lepim dnevom smo zaključili pestro društveno življenje preden smo se razšli na poletne počitnice. Jeseni pa se bomo spet srečali v pričakovanju novih kulturnih in družbenih prireditev. V imenu vseh članov društva se zahvaljujemo upravnemu odboru in vsem, ki so pripomogli, da je naš piknik v Eggelstadu tako lepo uspel.

Ivan Pucko

PRAZNOVANJE DNEVA MLADOSTI V MALMÖJU

Združenje jugoslovanskih učiteljev in društev z južne Švedske je priredilo v letošnjem maju lepo proslavo ob dnevu mladosti. V dvorani Amiralen v Malmöju se je

Instrumentalni trio SKD Planika iz Malmöja ob nastopu na proslavi dneva mladosti

zbralo nad tisoč rojakov vseh narodnosti Jugoslavije. Proslave so se udeležili tudi visoki švedski gostje iz Malmöja. Jugoslovanski konzul iz Malmöja, Jože Bubaš, nas je tople pozdravil in se zahvalil za tako številen obisk. Po veliki dvorani so zadoneli vzkliki: »Se na mnoga leta, dragi tovariš Tito!«

V kulturnem programu so nastopili med drugimi, člani društva »Planike«. Moški pevski zbor, instrumentalni trio in Martin Pečovnik s sinom. Program je spretno povezoval Ljubo Curovič.

Vsi nastopajoči so s svojim izvajanjem dokazali svojo tople povezanost z matično domovino.

Ivan Pucko

POENOSTAVLJEN POSTOPEK

NOVE CARINSKE OLAJŠAVE

Za jugoslovanske državljane, ki potujejo v tujino in za tiste, ki se z začasnega dela vračajo v domovino, so začeli s 1. septembrom veljati novi predpisi — večje carinske olajšave pri uvozu predmetov, namenjenih osebni porabi.

Brez carine je mogoče pripeljati v domovino predmete, katerih skupna vrednost ne presega 1500 din (dosedanja olajšava je veljala za znesek do 800 din). Posamična vrednost uvoženih predmetov do vsote 1500 din ne sme presegati vrednosti 500 din.

Ob odhodu v tujino lahko občani vzamejo s seboj do 1500 din domače valute, v istem znesku pa lahko prinesejo nazaj razne predmete, ki niso namenjeni za preprodajo. To pomeni, da se sedanji maksimum za odnašanje dinarjev v tujino ne spreminja.

Že nekaj let prihaja do nesporazumov med carinskimi delavci in potniki. »Sporni« predmeti so bili najpogosteje pijače in cigarete.

Po novem lahko potnik brez carine prinese s seboj do en liter žgane pijače in 200 cigaret (10 zavojčkov po 20 cigaret) ali ustrezno količino tobačnih izdelkov. Ni mogoče prinašati pijače v steklenicah, ki držijo več kot en liter. Na večjo količino je treba plačati carino na uvozne dajatve.

Tistim, ki le želijo prineseti več pijače in cigaret, svetujemo, da tega ne storijo. Dajatve so tako visoke, da se jih ne izplača obračunavati. Za liter pijače in 200 cigaret so dajatve več kot 1000 din.

Jugoslovanski državljani, ki se vračajo z začasnega dela v tujini, bodo imeli še nadalje vse dosedanje ugodnosti, povečujejo se edinole osnove, kar je pogojeno z višjimi cenami.

Tisti državljani, ki so bili dve leti v tujini, lahko brez plačevanja dajatev uvozijo za največ 30.000 din povišstva in drugih gospodinjskih predmetov v vrednosti do 50.000 din, kar je za 10 oz. 20.000 dinarjev več kot do zdaj. Za tiste, ki so bili v tujini več kot pet let, so olajšave dvakrat večje.

Za povratnike so olajšave odvisne od let, ki so jih preživeli v tujini. Ta časovna omejenost se ne spreminja, zato imajo največje olajšave v tej zvezi izseljenci.

Še nadalje veljajo ugodnosti za jugoslovanske državljane, ki živijo v tujini, prihajajo pa na dopust v domovino. Za svoje gospodinjstvo in kot darilo članom rodbine lahko brez carine pripeljejo predmete v skupni vrednosti od 2000 do 3000 din. Posamična vrednost teh predmetov mora biti nižja. Ni pa mogoče uvažati TV sprejemnikov in drugih tehničnih proizvodov, ki jih je mogoče kupiti prek zastopnika v Jugoslaviji.

Ob koncu leta, točneje 15. decembra, ko je na mejnih prehodih veliko gneče zaradi množičnih obiskov naših rojakov, ki so v tujini na začasnem delu, in drugih gostov, bo bistveno skrajšano njihovo zadrževanje na naši carinski kontroli. Z uporabo novega pravilnika bodo cariniki lahko namesto enega potnika v istem času ocarinili pet potnikov.

Ob prihodu v našo državo so potniki dolžni ustno prijaviti cariniku vse stvari ki jih nosijo s seboj. Kot je že omenjeno, novi predpisi predvidevajo, da lahko posameznik brez carinjenja prinese za 1500.— dinarjev stvari. Najpomembnejša sprememba je v postopku carinjenja »viška«. Cariniku odslej za takšne predmete ne bo treba izpolnjevati posebnega obrazca, kar je terjalo določen čas.

Zvezna carinska uprava je namreč poenostavila ta postopek in bo od zdaj naprej potnik za carinjene predmete dobil posebna potrdila, na katerih je že prav vse, kar je potrebno, vpisano. Gre za posebna potrdila v vrednosti 100, 200, 500, 1000 in 3000 dinarjev. Če pa bo imel potnik s seboj predmete, katerih vrednost bo presegala 15.000 dinarjev, bo potreben prav tak postopek, kot je bil do zdaj. Tudi vsak posamezen potnik bo lahko na svojo željo zahteval carinski pregled kot doslej, če bo sodil, da ocenitev ne ustreza dejanskemu stanju.

OD AVGUSTA LETOS

NOV ZAKON O POTNIH LISTINAH

V avgustu je začel veljati nov zakon o potnih listinah državljanov SFRJ, hkrati pa je prenehal veljati prejšnji zakon. Novi zakon prinaša nekaj pomembnih novosti v zvezi z odvzemi potnih listin. Odvzem potne listine pride v poštev pri tistih obdolžencih, zoper katere je bil izdan sklep o preiskavi ali pa je brez preiskave vložena obtožnica. To pomeni, da so osumljeni kaznivih dejanj, za katera je zagrožena kazen petih let zopora ali hujša. V vseh teh primerih je določeno, da obdolženec potne listine ne dobi, veljavnost potne listine se mu ne podaljša in ne dobi vizuma, vendar šele tedaj, če to zahteva pristojno sodišče ali javni tožilec. Po prejšnjem zakonu je bil odvzem potne listine obvezen, zdaj pa je, kot vidimo, odvisen od odločitve sodišča ali javnega tožilca v vsakem posameznem primeru. V praksi bo torej odločala o odvzemu potne listine teža kaznivega dejanja in okoliščine, iz katerih bo sodišče ali javni tožilec lahko sklepal, da bi obdolženecv odhod in bivanje v tujini oviralo uspešno vodenje ali dokončanje kazenskega postopka.

Potne listine ne dobi oziroma se mu jo vzame, če jo že ima, tudi tisti, ki mu je bila izrečena kazen nad tri mesece zopora. Pri tem ni pomembno, ali je sodba že pravnomočna ali še ne, potna listina bo obdolžencu odvzeta, dokler izrečene kazni ne preстане.

»POJEMO S SRCEM«

SREČANJA

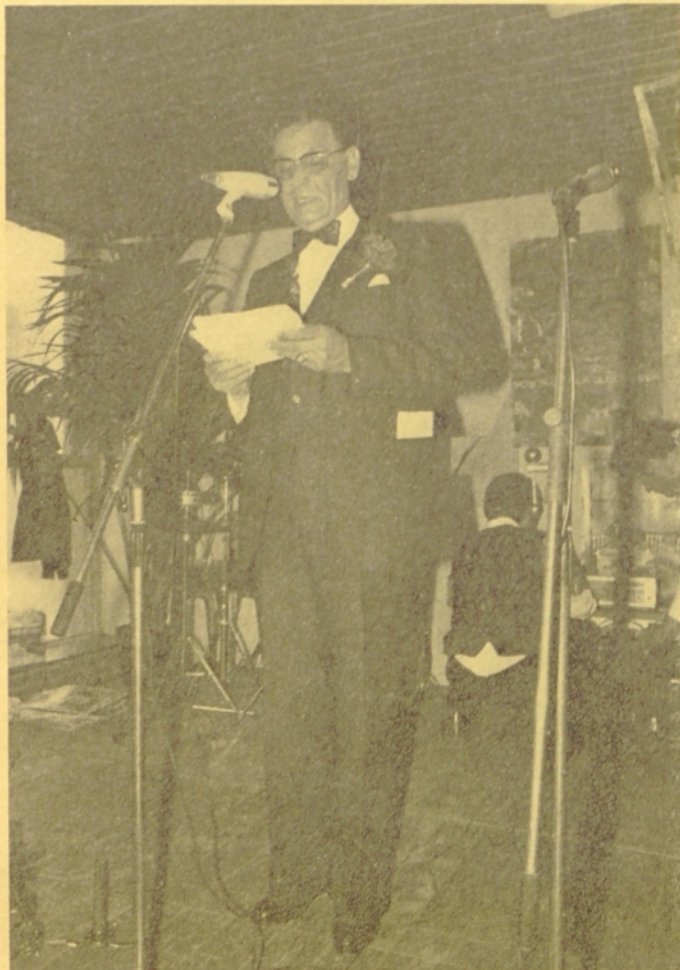
— Precej let smo že v tujini, toda v nas je še vedno tista želja po domačih krajih in ljudeh, ki ji pravimo domotožje. Zato je praznik, ko pridemo domov na obisk, pa tudi vsakega srečanja z rojaki iz domovine na tujem smo zelo veseli.

Takole približno je rekel Franc Kosec, predsednik enega najmlajših slovenskih društev v tujini — »Franceta Prešerna« v Bruslju. In ta misel naj bo tudi vodilo pričujočega zapisa o srečanjih z našimi rojaki, bodisi pri njih na tujem, bodisi pri nas doma!

POJEM S SRCEM

Kaj za Slovence v milijonskem Bruslju pomeni društvo France Prešeren, ustanovljeno februarja letos?

— Za nas je to velikanska stvar. Zbiramo se, se po domače pogovorimo, zapojemo, k nam prihajajo tudi pripadniki drugih naših narodov, ki živijo v Bruslju. Lepo nam je, saj si s tem vsaj za nekaj trenutkov v mislih približamo košček domovine, po kateri vsakdo od nas hrepeni — je dejal Franc Kosec, ko smo se z njim pogovarjali na proslavi zlatega jubileja društva Sv. Barbare v Eisdnu. In še je dodal:

Predsednik novega slovenskega kulturnega društva France Prešeren v Bruslju Franc Kosec

Za zdaj imamo pevski zbor, v društvu s priložnostnimi nastopi pomagajo učenci slovenske dopolnilne šole, poskušali bomo ustanoviti tudi zabavni ansambel, pa bo takrat vse še lepše.

Franc Giörek je pri Prešernu zborovodja.

— V začetku je bilo težko. Pevke in pevci so doma od vsepovsod v Sloveniji, z nami pojejo tudi Hrvati, Dalmatinci in Srbi, zato so bile težave s pravilno izgovorjavo besedila pesmi. A smo z dobro voljo vse premagali. Navsezadnje nam je edino resnično veselje na tujem, da si po naše zapojemo!

Na srečanju v Eisdnu je nastopil tudi majhen, a simpatičen in lepo ubran pevski zbor Slovenski cvet iz Lintforta pri Moersu v zahodni Nemčiji. Prijazni sogovornici sta bili zborovodkinja Danica Ban in pevkica Nada Zupan.

— Pred dvema letoma smo se spoznali, pravi Nada Zupan, se večkrat srečevali, posebno ob rojstnih dneh, in vselej peli. Sploh iz srca radi prepevamo. In ko smo se seznanili še z Danico, nas je poleg narodnih začela učiti tudi umetne slovenske pesmi. Do zdaj smo nastopili že v nekaterih nemških krajih, kjer živijo naši rojaki, bili smo v Zürichu in zdaj smo v Belgiji. Za ta kratek čas, kar lepo!

— Ni lahko, pravi Danica Ban, težava je v tem, da imajo pevke in pevci različen delovni čas. Nekatere pevke začno delati na primer že ob štirih zjutraj! Seveda zato ne morejo biti na vaji še pozno zvečer, posebno še, ker imajo nato tudi daleč do tam, kjer stanujejo. Drugače pa smo se naučili že več pesmi, da se lahko prilagodimo vsebini proslave oziroma slovesnosti, na kateri nastopamo.

In še enkrat Nada Zupan:

— Mi pojemo s srcem. Kdor nas posluša od rojakov, ki so že dolga leta v tujini, ima solze v očeh. Povzroči jih misel na dom, na svojce in prijatelje, povzroči jih slovenska pesem . . .

POVABILO NA BISERNO POROKO

Povabila nas je Trkajeva mama iz Eisdna v Belgiji. Naši bralci se je gotovo še spomnijo, saj smo pisali v Rodni grudi, da sta pred dvema letoma Tončka in Franc Trkaj, oba zvesta društvena delavca pri Sv. Barbari, praznovala zlato poroko, to je 50 let skupnega življenja. In kako se spominjata tistih slavnostnih dni?

Tončka Trkaj: Ni za povedati, kako je bilo lepo. Stiri dni z možem nisva smela iz hiše, ker so zunaj nekaj pripravljali. Pa sem jih zadnji dan »sparila«. Vstala sem ob pol štirih zjutraj in šla na cesto. Samo smrek je bilo 249, vse je bilo okrašeno, hiša je bila razsvetljena s 125 žarnicami, vsaka roža je imela svojo luč . . .

Franc Terkaj: Jaz sem bil tudi zraven. Tako je bilo lepo, da bi me »zgrabilo«, če tega ne bi videl prej, preden sva s Tončko spet rekla »da«.

No, vse, kar so Tončki in Francetu pripravili za zlato poroko rojaki in domačini je samo dokaz, da ju imajo ljudje radi. Je rekla Tončka: »Za 60 let poroke vas pa povabimo. Takrat ga bom tudi jaz kozarček, čeprav drugače ne pijem!«

Velja — na zdravje Tončka in France!

ZAKAJ BI TOŽIL, KORAJŽA VELJA!

Za Andreja Stradovnika iz belgijskega Limburga bi človek nikoli ne rekel, da ima hudo rudarsko bolezen silikozo. Nekdo je celo rekel, da je videti kot »roža«! In vendar je komaj 43 letni rojak zaradi te bolezni invalidsko upokojen. Njegova življenjska pot pa bi skoraj lahko rabila kot podoba usode prenekaterega naših izseljencev, ki so, posebno v daljni preteklosti, odhajali v svet s trebuhom za kruhom.

— V Belgijo sem prišel pred 25 leti s transportom. Če sem hotel tu ostati, sem moral podpisati, da bom v rudniku delal najmanj deset let. Ni mi preostalo drugega, podpisal sem. In že po nekaj letih sem zbolel za silikozo. Kopali smo antracit, prahu in plinov je bilo veliko, pljuča so vse bolj dobivala kamnito oblogo. Vprašate, če smo imeli zaščitna sredstva? Smo, maske, toda če sem si jo nataknil, sem težko dihal, trpelo je srce in delovni učinek je bil manjši. Zato smo delali brez njih, garali in na maske niti pomislili nismo. Tako smo v tistem rudniku, kjer sem delal jaz, prav vsi zboleli za silikozo! Če ti rudniki še obratujejo? Takrat, ko sem jaz delal v njih, jih je bilo na področju Lièga 45, zdaj obratujejo le še trije, vse druge so opustili.

Andrej Stradovnik dobiva zdaj odškodnino za to polično bolezen, pokojnino pa bo začel dobivati, ko bo izpolnil 55 let. Zdaj ima blizu Eisdna gostilno, menda edino slovensko v tem delu Belgije, in optimistično gleda v bodočnost:

— Zakaj bi tožil! Korajžo imam in če té ne bi bilo, bi bil morda že pod zemljo. Tako pa sem še tu in upam, da bom še precej let!

»KNOFARCA« — SIMBOL SLOVENSTVA

Waukeganu blizu Chicaga v Ameriki pravijo tudi »ameriška Vrhnika«. Skoraj vsi naši tamkajšnji izseljenci, vsaj velika večina, so namreč bili doma z Vrhnike ali z bližnjih notranjskih krajev. Rajmondu Podboju, inženirju metalurgije, se v govorici pozna, da sta bila oče in mati zares iz teh krajev — oče iz Planine pri Rakeku, mati pa z Brezovice pri Ljubljani. Rajmond je bil rojen že v Ameriki in se je materinščine naučil od staršev, odtod tudi njegovo notranjsko narečje, pobarvano z značilno mehko izgovorjavo naših ameriških rojakov. Da njegove veje v Ameriki ne bo kmalu konec, je dobro poskrbel, saj ima šest otrok in ženo, v Ameriki rojeno Slovenko Trlepovo.

Rajmond Podboj je letos pripeljal v Slovenijo poseben ansambel, kakršnega pri nas, vsaj iz Amerike, še ni bilo. To je »The Chicago — Slovene Button Box Club« ali po naše »Čikaško-slovenski harmonikarski klub«, v katerem so že zreli možje in žene igrali na diatonične harmonike. Ta naš ljudski instrument je med rojaki v Ameriki sploh zelo priljubljen, ima pa kar več imen: frajtonarca, knofarca in celo slovenska harmonika.

— Če v Ameriki vidijo nekoga, ki igra na »knofarco«, pravijo, ta je pa čisto pravi Slovenec! Zares, ta instrument je pri nas pravcati simbol slovenstva, potrdi Rajmond Podboj.

Potem pa pravi:

— Naši prvi Slovenci, ki so prišli v Ameriko — Podbojev oče je na primer prišel že leta 1908, mati pa 1921 — so poznali samo diatonično harmoniko. In ta jim je v daljni tujini krajšala čas, jih spominjala na dom in mladini pomagala ohranjovati našo narodno pesem. Pozneje je prišla kar nekam v pozabo, saj so mladi začeli igrati samo na klavirsko harmoniko. No, zadnjih nekaj let je spet v ospredju »knofarca« in to zdaj igra staro in mlado.

— Harmonikarski klub smo ustanovili zato, da bi igrali zase, pa se je spremenilo. Zdaj nas vabijo na razne konce in kraje v Ameriki in med drugim smo bili tudi v neki vasi, v kateri živijo samo slovenski izseljenci. Zdaj, ko sem pred tremi leti in letos sam vsaj malo videl Slovenijo, se nič več ne čudim, zakaj so v tej vasi sami Slovenci: hribčki, njive, pašniki — to je prava podoba Slovenije!

Tako je tekel pogovor z Rajmondom Podbojem na pikniku v Škofji Loki. Potem pa so jo muzikantje v zrelih letih, na »knofarcah«, urezali temperamentno, da so kar pete zrasle: »Micka kovačeva, pila nič plačala!« Igrajo

namreč v glavnem slovenske narodne, pač v malce ameriški preobleki.

OBISK IZ DEŽELE KENGURUJEV

Spričo sodobnih prometnih zvez — z letalom ste v nekaj urah v Ameriki, v dobrem dnevu v Avstraliji — je vse manj slovenskih izseljencev, ki po dolгих letih zdaj šele v Avstraliji. Pred tridesetimi leti je odšel na peto celino in in eden izmed njih je 72-letni Ivan Gerbec iz Melbournu prvič prihajajo na obisk v Slovenijo. Pa so tudi še taki letos je prvič spet doma.

Izračunajte: 42 let je bil star, ko je šel po svetu, zakaj?

— Takrat je bila pri nas na Primorskem cona A in cona B. Ni bilo mogoče niti tu, niti tam. Zato sem iz Kanala ob Soči, kjer sem doma, z družino — ženo in tremi hčerkami, odšel v negotovo prihodnost. V Avstraliji sem bil najprej tri leta železničar, potem pa sem se usposobil za kurjača parnih kotlov in to delo sem opravljal vse do upokojitve pred sedmimi leti.

Možu na pogled nikakor ne bi prisodili dobrih sedmih križev, a jih nosi, in to krepko!

— Vse tri hčerke so že poročene, ena ima Ogrizkovega iz Postojne, drugi dve pa Avstralca. Toda vse tri lepo govorijo slovensko in tega sem vesel.

In še malce obrabljeno vprašanje: kako se vam zdi pri nas po tridesetih letih odsotnosti iz domovine?

— Stoodstotno bolje je, kot je bilo. Če bi bil danes mlajši, bi ostal kar tukaj. Tako pa me vleče nazaj v Avstralijo, k ženi, hčerkam in njihovim družinam . . .

DRAVA V AUGSBURGU

Da se bomo prav razumeli: to je novo slovensko društvo v tem bavarskem mestu, ustanovljeno maja letos.

Pogovor je pa stekel v Jugoslovanskem centru v Münchnu. Rad bi, da bi nekdo prišel iz tega društva, so pa prišli kar trije — Leopold Strelec, Ivan Kovačič in Cvetka Javernik, trije glavni iz odbora.

Ime društva daje slutiti, da so imeli pri njegovem krstu glavno besedo rojaki s Štajerske?

— Res je, je pritrnil predsednik Strelec, v društvu smo v glavnem Štajerci. Zdaj nas je nekaj čez petdeset, toda do konca leta bomo skoraj gotovo dosegli številko 70. Sicer pa so možnosti še večje, saj živi v Augsburgu in okolici približno 500 Slovencev, vseh Jugoslovanov pa je blizu dva tisoč!

— Želja po lastnem društvu je bila že stara, je dodala tajnica Cvetka Javernik. Konkretno pa je prišla do veljave marca letos, ko smo se zbrali, da bi se pogovorili o šolanju naših otrok v materinščini. Precej smo namreč že zamudili, saj malo večji otroci med seboj govorijo le še nemško! No, pa tudi s slovensko šolo bo šlo — že takoj v začetku so prijavi starši 60 otrok.

Ivan Kovačič je podpredsednik Drave, obenem pa kitarist v društvenem narodno-zabavnem ansamblu Štajerski vandrovčki, ki niso dobrodošli gostje samo pri rojakih, ampak tudi na prireditvah domačinov.

— Trinajst let sem že v Nemčiji, a me kljub temu vedno vleče domov. Za zdaj moram še počakati, a prišel bo tudi tisti dan!

In tako misli večina rojakov, začasno zaposlenih v tujini. Naši izseljenci pa, ki so si na tujem za stalno ustvarili dom, prihajajo tja, »kjer so nekoč bili doma«, za nekaj tednov ali mesecev, in ta čas jim je kot zdravilo za skrito željo, ki jih pravimo domotožje. Morda jih tudi ni malo, ki menijo tako, kot je rekel Ivan Gerbec iz Avstralije: »Če bi bil mlajši, bi ostal kar tukaj, tako pa me vleče domov, k družini!«

Ernest Petrin

PARTIE EN FRANÇAIS

LES ECHANGES ECONOMIQUES DE LA YUGOSLAVIE AVEC LES PAYS INDUSTRIELS DE L'OUEST

Dans les six derniers mois, les échanges économiques globaux de la Yougoslavie s'élevaient à environ cinq milliards de dollars. La part revenant au monde industriel occidental dans ces échanges s'était accrue des 50,5 % de l'an dernier aux 54,4 % de cette année. Il est intéressant de noter que les exportations de la Yougoslavie aux pays occidentaux ne sont que de 43 %, alors que ceux-ci importent en Yougoslavie 60 % des importations totales de cette dernière. Dans la première moitié de cette année, la Yougoslavie a exporté dans environ 30 pays occidentaux des produits d'une valeur d'environ 1,3 milliards de dollars, c.-à-d. 21 % de plus que l'an dernier. Par contre, les importations de ces pays en Yougoslavie se sont accrues dans le même temps de 41,1 %, atteignant 3,7 milliards de dollars, ce qui eut pour conséquence une augmentation du déficit commercial de la Yougoslavie avec cette région de 1,5 milliard de dollars de l'an dernier à 2,4 milliards de dollars, cette année.

27 % des exportations globales et 40 % des importations de la Yougoslavie se font avec les pays incorporés à la Communauté Économique Européenne. Jusqu'à la fin de juin dernier, la Yougoslavie a exporté dans 9 pays de la CEE des produits d'une valeur de plus de 790 millions de dollars, c.-à-d. 29,8 % de plus que dans la même période de l'an dernier.

Les exportations yougoslaves dans les pays de la CEE se sont donc accrues, sauf vers la Belgique et les Pays-Bas. En Italie, la Yougoslavie a exporté environ 11,2 % des exportations globales, soit à peu près 332 millions de dollars. Les exportations vers l'Italie se sont accrues en comparaison avec l'an dernier de 21,7 %; dans la même période se sont considérablement accrues aussi les importations en provenance de l'Italie, de sorte que les exportations ne parviennent pas à couvrir les importations.

Mais c'est de la République Fédérale Allemande que dans les six derniers mois de cette année la Yougoslavie a importé le plus de produits (1,1 milliard de dollars, soit 40,6 % de plus que l'an dernier). Le déficit commercial avec la Grande-Bretagne s'est sensiblement réduit dans cette période, parce que la Yougoslavie a réussi à augmenter les exportations vers ce pays, tandis que les importations de Grande-Bretagne sont restées à peu près au même niveau que l'an dernier. Au total, le déficit yougoslave du commerce avec les pays de la Communauté Européenne s'est néanmoins accru et il s'élève en ce moment à 500 millions de dollars.

Les échanges globaux avec les sept pays de l'EFTA se sont élevés à 676,2 millions de dollars pour la première moitié de cette année (exportations 168 millions de dollars, importations 508 millions de dollars).

Dans le même temps, la Yougoslavie a exporté en Autriche des produits d'une valeur de 200 millions de dollars. Mais le partenaire économique le plus important de la Yougoslavie reste la Grèce.

DE MOINDRES DROITS DE DOUANE POUR LES VOITURES D'OCCASION

Une récente décision du Gouvernement fédéral yougoslave prévoit des facilités pour l'importation des voitures d'occasion, entrant en vigueur au 1er septembre. A l'avenir, on ne tiendra pas seulement compte de l'année de production du véhicule importé, mais sur la réduction de la valeur du véhicule influenceront aussi les dommages mécaniques. Mais le principe de base

à l'importation restera toujours qu'il n'est pas possible de réduire les tarifs douaniers pour les voitures d'occasion de plus de 50 % de la valeur du véhicule neuf du même type.

NOS CHAUSSURES POUR L'UNION SOVIETIQUE

Jusqu'à la fin de cette année, l'industrie yougoslave de la chaussure exportera en Union Soviétique au total 8.575.000 paires de chaussures d'une valeur totale de 99,5 millions de dollars de clearing. Mais plus de la moitié de ces chaussures ont dû être vendues à un nouveau prix en raison de l'augmentation du prix du cuir brut, accroissant les frais d'environ 28 %. Chacun des partenaires a accepté de supporter solidairement la moitié de l'augmentation du prix.

UNE REDUCTION DE 10 % POUR LES PAIEMENTS EN DEVICES

Les possesseurs de devises en Yougoslavie auront sous peu certaines facilités à l'achat des marchandises de production locale. Ils vendront leurs devises à la banque au cours du jour, puis sur la base du certificat obtenu ils achèteront les marchandises en dinars et avec un rabais. La proposition est que celui-ci soit de 10 %.

Pour le moment on prévoit l'achat avec ce rabais de matériaux de construction, d'appartements, de machines agricoles, de produits de métal blanc, d'installations stéréo, de téléviseurs en couleur, etc. Sur la liste il y a encore les «moyens de transport», il faudra cependant obtenir un accord, à savoir si les voitures particulières en font partie. Nous avons appris que l'usine «Zastava» de Kragujevac a exigé ce rabais de devises aussi pour les voitures particulières.

La principale raison pour l'introduction des achats jouissant de ce rabais est que les Yougoslaves ont à leurs comptes de devises près de six milliards de dollars. Ces ressources sont aujourd'hui rarement changées en dinars; le plus souvent elles sont destinées à l'achat de marchandises à l'étranger ou aux voyages au-delà de nos frontières.

LA PROCEDURE DU CONTROLE DOUANIER ABREGEE

A partir de 15 décembre, lorsqu'il y a foule aux passages frontalières à cause des nombreux hôtes de l'étranger, leur arrêt au contrôle douanier yougoslave sera fortement abrégé. En appliquant le nouveau règlement, les douaniers pourront, au lieu d'un voyageur, dédouaner en même temps cinq voyageurs.

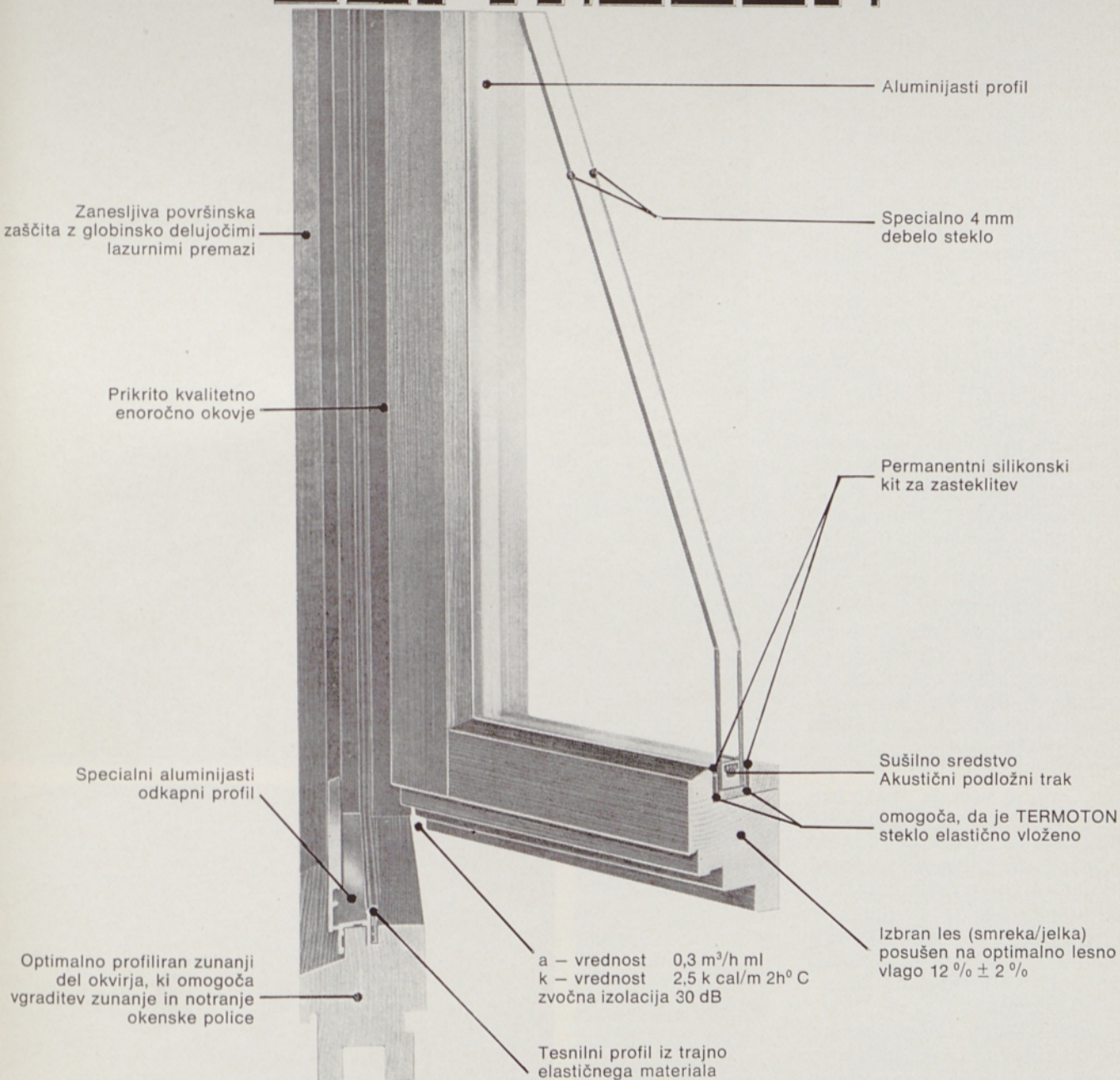
UN DOKUMENT EXTRAORDINAIRE

«Ce livre est un document culturel et national slovène extraordinaire de la lignée de ceux qui commencent par les Monuments de Freising — les premières notations du verbe slovène. De plus, c'est le premier livre imprimé avec des textes slovènes de notre frontière ethnique occidentale, c'est-à-dire entre les Slovènes et les Italiens.

Pour nous, habitants du Karst, descendants des serfs et des rebelles, ce livre a une valeur toute particulière, parce qu'il conserve la langue de nos aïeux du début du dix-septième siècle... «C'est par ces mots, inscrits dans la préface de l'édition bibliophilique du dictionnaire bilingue de Gregorij Alasia da Sommaripa par le maire de la commune de Duino-Nabrežina, Albin Škerk, que nous commençons cette brève information sur une des éditions les plus intéressantes de la collection «Monumenta Litterarum Slovenicarum».

Cette «oeuvre très rare» (telle est la notation dans le livre d'Alasia de Jernej Kopitar qui l'a acheté à une vente aux enchères à Vienne), dont l'unique exemplaire était conservé jusqu'ici par la Bibliothèque nationale et universitaire de Ljubljana, a paru en 1607 à Udine, et c'est un des témoignages les plus importants de la culture slovène des débuts du dix-septième siècle, période où furent expulsés de notre pays les prédicateurs protestants et brûlés leurs livres indésirables.

NOVI PROGRAM OKEN IN BALKONSKIH VRAT **JELOBOR 78** S TERMO- IZOLACIJSKIM STEKLOM **TERMOTON**

POSLOVALNICE TRGOVSKE MREŽE PODJETJA

64220 SKOFJA LOKA, Kidričeva 58
ZAGREB — 41260 SESVETE, Zagrebačka b. b.
55400 NOVA GRADIŠKA, Krajačičeva 31
52000 PULA, Fizela 7 a (na Stoji)
51260 CRIKVENICA, Vinodolska 31
57000 ZADAR, Biogradska b. b.
59000 SIBENIK, Ulica Bratstva i jedinstva 98
71211 SARAJEVO, Rajlovac ul. 21. Maja 147

22300 STARA PAZOVA, Kamenjarova 29
18000 NIS, ul. Nikodija Stojanovića (tatka)
SKOPJE — 91206 MADJARI, ul. 821, br. 3
54000 OSIJEK, Cepinska b. b.
34000 KRAGUJEVAC, ul. Milivoja Bankovića b. b. — Beloševac
14000 VALJEVO, Kolubarska b. b.
58000 SPLIT, Kovanjinova 1
81350 BAR, Bioteh. obraz. c. D. Vlahović — ekon. dvor. centar

tel. 064 61-361
tel. 041 253-259
tel. 055 81-123
tel. 052 23-976
tel. 051 831-115
tel. 057 23-815
tel. 059 23-876
tel. 071 526-338
526-537
tel. 022 81-666
tel. 018 65-930
tel. 091 61-104
tel. 054 31-456
tel. 034 66-235
tel. 014 22-225
tel. 058 48-780
tel. 058 22-189

JELOVICA

LESNA INDUSTRIJA, SKOFJA LOKA, KIDRIČEVA 58, TELEFON: (064) 61-361

BOGO ČERIN

MOJSTRI S KAMERO

Po življenjskih letih sodi Bogo Čerin v mlado slovensko fotografsko generacijo, a ga že doslej doseženi uspehi uvrščajo v vrh slovenske fotografije.

V Mariboru živi in ustvarja, je predsednik tamkajšnjega foto kluba, je pa tudi član izvršnega odbora foto kino zveze Slovenije in sveta za fotografijo FKZS. Je tudi kandidat za mojstra fotografije Foto zveze Jugoslavije, od leta 1976 pa drugi najuspešnejši jugoslovanski razstavljalec med fotografi. Doslej je sodeloval nad 410 razstavah fotografij doma in na tujem in prejel 61 nagrad, od tega osem na mednarodnih razstavah. Priznanj še ni konec: minulo leto je prejel prvo nagrado za najboljšo kolekcijo fotografij z 9. kongresa zveze sindikatov Slovenije, njegove fotografije so v stalni zbirki avstralske fotografske zveze, je drugi najuspešnejši razstavljaec med fotografi iz Jugoslavije v ZDA, leta 1977 mu je krakovska fotografska zveza podelila častno diplomu za fotografijo z imenom zebra, pretekli mesec pa ga je ista zveza v Krakovu na Poljskem razglasila za častnega člana svojega mednarodnega salona fotografije. To čast je dosegel kot prvi fotograf iz Jugoslavije . . .

Bogo Čerin je sicer že deseto leto redno zaposlen pri podružnici Dela v Mariboru kot fotoreporter. Neutruden je pri iskanju motivov, garač pri delu — kot pravimo izredno marljivim ljudem, s posebnim posluhom se loteva zlasti portretov in so mu najbolj pri srcu ženski. Njim je doslej že namenil nekaj svojih samostojnih razstav . . . Je pa tudi odličen modni fotograf; z modnih revij slovenskih konfekcijskih tovarn prinaša v svojo redakcijo sveže in nekonvencionalno posnete modele. Ni »strogo in enostransko usmerjen«, ker — kot pravi — ljubi nenehno umetniško svobodo, zadnje mesece pa dodatno pomaga uresničiti v Mariboru — hkrati tudi v Sloveniji — prvo foto galerijo. V nekdanji židovski sinagogi v mariborskem Pristanu bo in prvo razstavo načrtujejo njeni organizatorji s Čerinom na čelu že v prvih mesecih prihodnjega leta.

J. Vi.

Luči sejmišča

Intimnost

Nočni Maribor

Uspehu naproti

Pod oblaki

AVSTRALIJA

MATURA IZ SLOVENŠČINE V N. S. W.

Konec letošnjega šolskega leta bodo imeli Slovenci v avstralski zvezni državi New South Wales prve absolvente srednjih šol, ki bodo delali zrelostni izpit tudi iz slovenščine. Skupno bo letos osem maturantov, ki vsi obiskujejo državno sobotno šolo v Avstraliji govorečih jezikov in sicer oddelek v Bankstownu. Za maturo jih pripravlja učiteljica Marisa Ličan.

Jugoslovanski tednik »Novo doba«, ki izhaja v Sydneyu, in ima tudi stalno slovensko stran, katero ureja Jože Čuješ, je konec julija začel s predstavljanjem slovenskih maturantov, s čimer želijo še bolj poudariti pomen tega bližnjega dogodka. Kot prvo so predstavili bodočo maturantko Lizo Reja, ki je bila rojena v Sydneyu, pozneje nekaj let živela v Sloveniji, v Goriških Brdih, kjer je končala osnovno šolo, potem pa se je njena družina ponovno vrnila v Avstralijo.

Mlada avstralska Slovenka je med drugim v razgovoru za list Novo doba dejala:

»Moja največja želja je, da bi se vrnila v Slovenijo in tam poučevala angleščino. Tukaj v Avstraliji sem zelo srečna, da lahko nadaljujem z učenjem materinega jezika. Pouk slovenščine je izredno zanimiv. Ponosna sem na svoj materin jezik in narod.«

Sydneyski Slovenci pripravljajo za oktober tudi prvi slovenski maturantski ples.

NOVO VODSTVO PLANICE V WOLLONGONGU

Slovenski klub Planica iz Wollongonga si vztrajno prizadeva, da bi se Slovenci, ki živijo v tem okolišju, ne počutili osamljene. Skoraj vsak mesec priredi klub večjo družabno prireditev s privlačnim sporedom in z najboljšimi dosegljivimi glasbenimi skupinami. Tako bo imel ta klub v oktobru »slovenski ples«, 17. novembra bodo imeli poletno zabavo, pripravljajo pa se tudi že za veliko slovensko silvestrovanje.

V juliju je imel klub Planica tudi občni zbor, na katerem je bilo izvoljeno novo vodstvo. Namesto dosedanjega dolgoletnega predsednika Planice Zvonka Groznika, ki je odložil pred-

Učenci Jadranove slovenske šole med poukom

sedniške dolžnosti iz zdravstvenih razlogov, je bil za predsednika izvoljen Ivan Rudolf.

Najpomembnejši kulturni aktivnosti kluba Planice sta v zadnjem času skrb za slovensko dopolnilno šolo in pa mladinska folklorna skupina, ki ima za seboj že nekaj uspešnih nastopov.

NOV ODBOR »JADRANA«

Slovenski P. Socialni klub Jadran iz Melburna je imel 23. junija redni letni občni zbor, na katerem so izvolili nov odbor, ki bo klub vodil v naslednjem delovnem letu. Novi predsednik kluba je Franc Likar, drugi odborniki pa so še: podpredsednik Ivan Iskra, tajnik Leon Divjak, blagajnik Franc Zetko, referent za kulturo Ivanka Škof, referent za šport Silvo Juriševič in Jože Dekleva; še posebej je bil izvoljen gradbeni odbor, ki bo skrbel za dozidavo društvene dvorane. Na eni izmed prihodnjih sej bo novi odbor sestavil program dela za naslednje obdobje, v katerem bodo posebno pozornost posvetili dozidavi doma in kulturnemu delu.

Referentka za kulturo je že sprožila zamisel, da bi v povezavi z vsemi slovenskimi društvi v Avstraliji, s Slovensko izseljensko matico in morda tudi v sklopu kulturne konvencije med Avstralijo in Jugoslavijo v prihodnjem letu organizirali turnejo akademske folklorne skupine France Marolt v

Avstraliji. Če bo prišlo do te turnee, bi skupno prav gotovo snemali tudi za avstralsko etnično televizijo.

IZREDNO PRILJUBLJENE SLOVENSKE ODDAJE

Slovenske radijske ure v Brisbanu so postale zelo priljubljene in izredno poslušane. Na to smo vsi, ki jih pripravljamo, zelo ponosni, zlasti še zaradi tega, ker smo Slovenci veliko pripomogli pri ustanovitvi etničnega radija v Brisbanu.

Slovenska radijska ura v tem kraju potrebuje še veliko predvsem glasbenega gradiva, gramofonskih plošč in magnetofonskih trakov, kar seveda pričakujemo predvsem iz Slovenije. Trenutno oddaja etnična radijska postaja še kot gost lokalne radijske postaje, ker nam oblasti v Queenslandu še niso dale odobritve, vendar smo prepričani, da bo v kratkem tudi otvoritev etnične radijske postaje. Navdušenje med vsemi narodnostnimi skupinami v mestu je veliko.

Slovenska oddaja je popolnoma samostojna tako glede vsebine kakor tudi vzdrževanja in ni vezana na nobeno društvo ali organizacijo. Vse storimo za širjenje in ohranjanje slovenske kulture in prosvete prek radija, 4 EB, katerega član smo kot etnični jezik »Slovene«.

Elfred Milner

Del košarkarjev Triglava Olympie iz Sydneya pred tekmo

Moški pevski zbor, oktet, Majolka iz Hamiltona na enem od nastopov

TRIGLAV-OLIMPIJA Z ZASTAVO ISKRE OLIMPIJE

Po eni izmed junijskih prvenstvenih tekem, ki so jih odigrali košarkarji moštva Triglav-Olimpija iz Sydneya, je jugoslovanski vicekonzul v tem mestu Božo Cerar igralcem izročil zastavo košarkarskega kluba Iskra-Olimpija iz Ljubljane. Igralci so bili navdušeni nad tem darilom, saj so slovenski zvezni ligaši njihov vzor.

Košarkarji Triglava-Olimpije so si košarkaško igrišče uredili na triglavskem zemljišču. Večinoma so delali sami igralci in prijatelji, prostovoljne prispevke za nabavo košev pa je prispevalo nekaj odbornikov Triglava.

KANADA MAJOLKA SE PRIPRAVLJA NA TURNEJO

Sredi poletja je obiskal Slovensko izseljensko matico predsednik Vzajemne podporne zveze Bled iz Hamiltona v Kanadi in eden izmed najbolj vnetih pevcev slovenskega pevskega zbora Majolka. Med drugim nas je seznanil z delom in prizadevanji te najstarejše slovenske podporne organizacije v Kanadi, še zlasti pa o delovanju njenega najbolj delavnega odseka št. 13 Planica v Hamiltonu. Med drugim smo izvedeli, da so že začeli s pripravljalnimi deli za razširitev društvenega do-

ma v Beamsvillu, kjer bodo uredili sejno sobo in kjer bo tudi pisarna glavnega odbora Zveze Bled.

Janez Hočevar je tudi prenesel željo pevcev Majolke, da bi v prihodnjih letih gostovali v Sloveniji. Radi bi se udeležili tradicionalnega pevskega tabora v Šentvidu pri Stični ali srečanja slovenskih oktetov v Šentjerneju na Dolenjskem. Dogovorili smo se, naj bi do te turneje prišlo predvidoma v letu 1981.

ZDA PRVI JUGOSLOVANSKI POKLICNI ANSAMBEL

V veliki dvorani rekreacijskega središča SNPJ v Enon Valley se je 1. julija predstavila slovenski ameriški publiki prva jugoslovanska poklicna kulturna skupina »Svatba« iz Pittsburga, Pa. Skupino sestavlja štirideset mladih, vnetih pesalcev in pevcev, ki znajo navdušiti publiko, kjerkoli nastopajo. Ansambel je na tem svojem nastopu predstavil pesmi in plese vseh jugoslovanskih narodov, med njimi precejšen del iz Slovenije. Ansambel »Svatba« je svoj nastop za člane in prijatelje SNPJ priredil posebej za 75-letnico te organizacije.

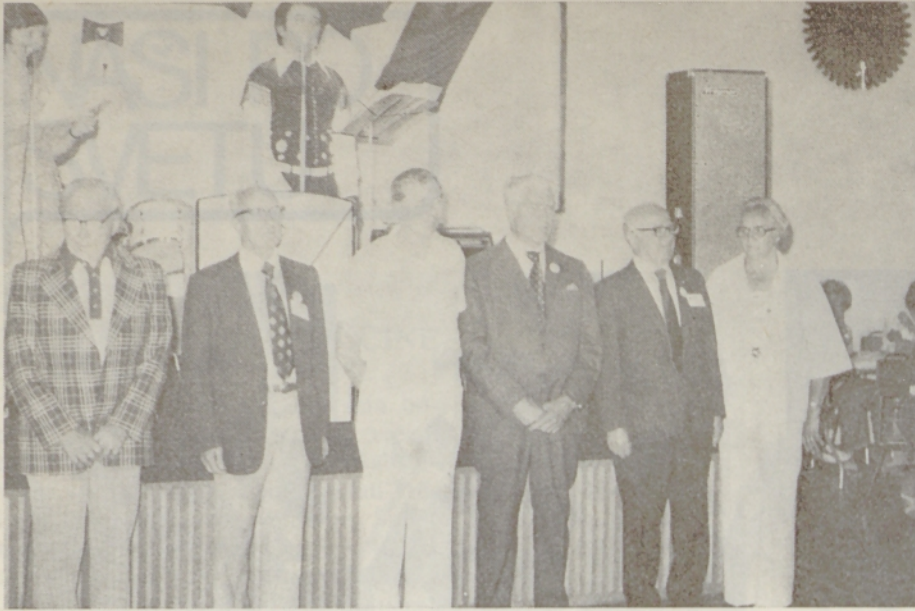
IZ ZGODOVINE SNPJ

Pravila SNPJ, katera so veljavna do drugega glavnega zborovanja, so

bila potrjena in sprejeta dne 9. aprila 1904 od sledečih delegatov: Frank Klobučar, zastopnik »Slavije« iz Chicaga, Ill., John Stonich, zastopnik »Slavije« iz Chicaga, Ill., Frank Medica, zastopnik »Slavije« iz Chicaga, Ill., Martin Konda, zastopnik »Slavije« z Chicaga, Ill., Josip Duller, zastopnik »Slavije« iz Chicaga, Ill., Frank Petrič, zastopnik »Slavije« iz Chicaga, Ill., Martin Potokar, zastopnik »Slavije« iz Chicaga, Ill., Mohor Mladič, zastopnik »Slavije« iz Chicaga, Ill., Mohor Mladič, zastopnik »Slavije« v Chicagu, Ill., John Vrščaj, zastopnik »Slavije« v Chicagu, Ill., Daniel Badovinac, zastopnik društva »Triglav« v La Salle, Ill., Mike Štrukelj, zastopnik »Adrije« v Johnstownu, Pa.

Pooblaščenci so bili od društev: »Bratstvo« v Steel, Ohio — Anton Mladiči društvo »Naprej« Cleveland, Ohio — Josip Duller; društvo »Bratstvo« v Morgan, Pa. — Martin Konda; »Prosveta« v Allegnny, Pa. — Martin Konda; »Delavec« v South Chicagu, Ill. — Frank Medica; »Bratstvo naprej« v Yale, Kansas — Frank Medica.

Kot pripravljalni odbor za ustanovitev SNPJ je iz pripravljalnega društva »Slavija« v Chicagu, Ill., za javne razprave o tem pa je izvrševal slovenski list »Glas svobode« 563 Throop Street, Chicagu, Ill.

Stari odbor Vzajemne podporne zveze Bled, ki so ga na lanski konvenciji v Hamiltonu zamenjali mlajši člani. Ta odbor je zvezo vodil dolga leta in dobil vsa priznanja za svoje delo

Prvo ustanovno zborovanje SNPJ se je vršilo na Centre Avenue št. 578 in je držalo 9 sej. Predsednik tega ustanovnega zborovanja je bil Frank Klobučar, tajnik Frank Medica in zapisnikar Frank Petrič. — Jednota je centralizirana.

Za uradnike glavnega centra so bili izvoljeni in postavljeni: John Stonich, predsednik; Frank Medica I. tajnik; Frank Petrič, pom. tajnika; Frank Klobučar, blagajnik, podpredsednik; Mike Štrukelj iz Johnstowna, Pa.

Nadzorniki: Dan. Badovinac, Martin Konda, Anton Mladič.

Porotni odbor: Josip Duller, Martin Potokar, Mohor Mladič.

Bolniški odbor: John Vrščaj, Josip Duller, Anton Mladič.

Centralni odbor ima nalogo izvrševati in razpravljati o raznih od lokalnih društev došlih zagonetk ter po I. tajniku SNPJ istim poročati nasvete ali sklepe, katere je isti pri seji zaključil. Seje centralnega odbora skliče I. tajnik ali predsednik SNPJ.

Slovensko podporno društvo Slavija, Chicago je pristopilo v SNPJ dne 24. aprila 1. 1904 s 57 člani.

Slovensko podporno društvo Triglav La Salle, Ill. je pristopilo v SNPJ dne 17. aprila 1904 s 36 člani.

Slovensko podporno društvo Delavec v South Chicago, Ill. je pristopilo v SNPJ dne 27. aprila 1904 z 11 člani.

Slovensko podporno društvo Bratstvo naprej, Yale, Kansas, je pristopilo v SNPJ 4. aprila 1904 s 14 člani.

Slovensko podporno društvo Bratstvo, Morgan, Pa. je pristopilo v SNPJ dne 14. aprila 1904 z 18 člani.

Slovensko podporno društvo Adrija št. 3 v Johnstownu, Pa. je pristopilo v SNPJ 24. aprila 1904 s 47 člani.

Slovensko podporno društvo Bratoljub, Claridge, Pa. je pristopilo v SNPJ dne 12. maja 1904 s številom 26 udi.

Slovensko podporno društvo Trdnjava št. 10 je pristopilo v SNPJ dne 22. maja 1904 iz Rock Spring, Wyoming.

Slovensko podporno društvo Na prej št. 5 iz Clevelanda, Ohio, je pristopilo v SNPJ dne 1. maja 1904 s 15 člani.

Slovensko podporno društvo Sokol št. 11 v Roslyn, Wash. je pristopilo v SNPJ 3. septembra 1904 s 13 člani.

Slovensko podporno društvo Sloga št. 14 s 187 člani je pristopilo v SNPJ dne 24. novembra 1904 v Waukegan, Ill.

Slovensko podporno društvo Zarja št. 15 v Wavensdale, Wash. je pristopilo dne 19. decembra 1904 s 13 člani.

Slovensko podporno društvo Sloga št. 16 v Milwaukee, Wis. je pristopilo v SNPJ dne 4. januarja 1905 z 19 udi.

Slovensko podporno društvo Bled št. 17 v Lorain, Ohio je pristopilo dne 24. februarja 1905 z 11 člani v SNPJ.

Slovensko podporno društvo Planina št. 18 Belaire, Ohio je pristopilo 10. februarja 1905 z 11 člani v SNPJ.

Slovensko podporno društvo Triglav št. 19 v Stone City, Kansas je pristopilo dne 6. marca 1905 z 11 udi v SNPJ.

Slovensko podporno društvo Sokol št. 20 v Ely, Minn. je pristopilo dne 8. marca 1905 v SNPJ s 14 člani.

Slovensko podporno društvo št. 21 v Pueblo, Colo. Orel je pristopilo dne 24. februarja 1905 s 13 udi v SNPJ.

Slovensko podporno društvo Danica št. 22 v Trimonutain, Mich. je pristopilo dne 14. aprila 1905 z 22 člani v SNPJ.

Slovensko podporno društvo Edinost št. 23 v Darragh, Pa. je pristopilo dne 12. maja 1905 s 47 udi v SNPJ.

Slovensko podporno društvo Šmarnica št. 24 v Jenny Lind, Ark. je pristopilo dne 14. maja z 11 člani v SNPJ.

Slovensko podporno društvo Zora št. 25 v Tercio, Colo. je pristopilo dne 12. junija 1905 z 12 člani v SNPJ.

Slovensko podporno društvo Bratje svobode št. 26 v Cumberland, Wyo. je pristopilo dne 14. julija 1905 z 29 člani v SNPJ.

Slovensko podporno društvo Celje št. 27 v Frontenac, Kansas je pristopilo dne 14. avgusta 1905 s 3 člani v SNPJ.

Točen prepis originalnega rokopisa zapisnika, vnešeni so le manjši pravopisni popravki.

LUKSEMBURG UMRL JE JAKOB ČUŠ

Minlo je leto dni, odkar je umrl dolgoletni naročnik Rodne grude Jakob Čuš iz Luksemburga, kjer je preživel polnih 50 let. Vse do upokojitve je delal v rudniku in dvakrat je pri delu doživel težki nesreči, tako da ni bil sposoben za težja dela. Zadnjih trinajst let je delal pri rudniku kot čuvaj. Pred štirimi leti pa je doživel še eno nesrečo, po kateri si ni več opomogel.

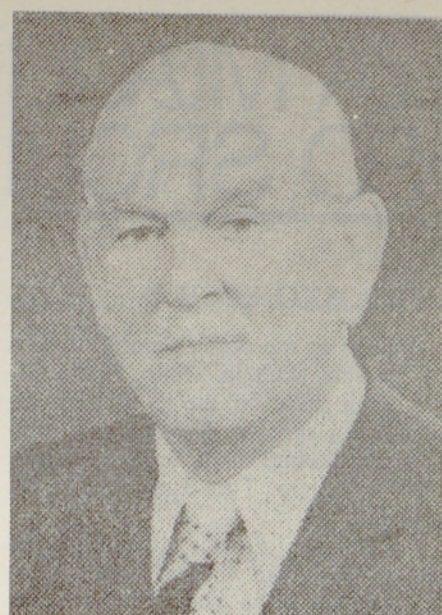
Jakob Čuš je bil doma iz Podbež pri Ilirski Bistrici, njegova žena Alojzija pa je bila doma iz Celja. V zakonu sta imela tri hčerke, ki so vse poročene in žive prav tako v Luksemburgu. Umril je v starosti 78 let.

POMOČ IZSELJENCEV ČRNI GORI

Že v prejšnji številki smo objavili del seznama skupinskih darovalcev pomoči za obnovo v potresu prizadete Črne gore. O zbiranju pomoči pa nas še v zadnjih mesecih obveščajo z vseh

V letu 1978 so Slovenci v Thunder Bayu v Kanadi slavili prvo slovensko zlato poroko. Zlata poročenca sta bila Alojz in Tereza Ožbolt. Poročila sta se leta 1929 v Črenšovcih v Prekmurju. Nekaj mesecev po zlati poroki je Alojz Ožbolt umrl

Jakob Čuš

Slovensko društvo v Thunder Bayu je na proslavi 10-letnice izročilo posebno priznanje rojakinji Terezi Ožbolt

Na društvenem zemljišču Slovenskega društva Thunder Bay je vedno živahno. Zemljišče v izmeri 59 akrov je oddaljeno iz središča mesta le 4 kilometre

strani. Tako nam je jugoslovansko kulturno društvo Sv. Barbara iz Eisdena v Belgiji sredi avgusta sporočilo, da je nabiralna akcija med njihovimi člani zaključena in da se je na računu zbralo skupno 20.000 Bfr.

»Upamo, da je naš dar majhen prispevek v sklad solidarnosti,« so zapisali pri Slovenskem društvu Sydney v Avstraliji ter nam nakazali 2096.— avstralskih dolarjev.

Slovenski klub Adelaide v Avstraliji je prispeval 192,05 angleških funtov.

Posebej smo poročali, da je predstavnik slovenskega društva Jadran iz Charleroija v Belgiji izročil odboru Rdečega križa v Mariboru 19.150.— Bfr. za sklad za obnovo Črne gore.

Častni predsednik Združenja Jugoslovancev v severni Franciji Justin Čebulj je osebno prinesel denar, ki so ga v ta namen zbrali člani tega starega izseljenskega društva. Njihov prispevek znaša 4.330.— FF.

Ves denar, ki je bil izročen ali poslan Slovenski izseljenski matici, smo posredovali republiškem odboru Rdečega križa Slovenije, le-ta pa ga je nakazal posebnemu skladu v Črni gori. Rdeči križ je vsem darovalcem, društvom ali organizacijam izročil pismena potrdila o prejemu denarja.

Po podatkih Rdečega križa Slovenije se je na njihovem deviznem računu od posameznikov in organizacij oziroma društev iz enajstih držav kot pomoč za odpravljanje posledic potresa v Črni gori do sredine avgusta nabralo že 1,061.669,60 dinarjev. Večji del tega denarja pa so prispevali prav naši rojaki, ki živijo na tujem.

ZA MLADE PO SRCU

GOSPOSKO KOSILO

Včasih so me doma porabili tudi za to, da sem skuhala kosilo. Ker jedilnik mi bil zahteven, me to opravilo niti malo ni skrbelo. Krompirjevo juho bi znala skuhati miže, še laže je šlo z repo in zeljem. Tudi žganci so se mi posrečili.

— Le zakaj pri nas otepamo vedno eno in isto? sem večkrat preišljevala. Sošolke so se glasno bahale, kaj da je mama doma dobrega skuhala. Govorile so o rižoti, o jabolčnem zavitku, o palačinkah.

Saj res, palačinke! Dobrota vseh dobrot, pri nas pa jih ne jemo nikoli. Že tisti zmrevarjeni praženec je veljal za gosposko jed in je prav malokrat prišel na vrsto. Palačinke pa so lepo gladke, tanke in še namazane.

Tako sem se odločila, da jih bom pripravila, brž ko bom spet na vrsti za kuho.

Prav dolgo ni bilo treba čakati.

Vendar so se hitro pojavile težave. Niti dobro nisem vedela, kako se naredi testo. Manjkala pa mi je tudi kوزica, v kateri bi jih pekla.

— Nič, sem si rekla, če to zmore Šturmov Pepca, bom pa še jaz! Moko sem zmešala z mlekom, dodala ščepec soli in veliko mero sladkorja. Ker kozice ni bilo pri hiši — sem se odločila za pločevinast krožnik. V njem sem stopila maščobo, nato pa nanjo vlila testo. Ali je bilo maščobe premalo ali je bilo testo pregosto ali pa je bil ogenj prehud — moja prva palačinka v življenju se je začela strahotno smoditi. Hotela sem odmakniti krožnik na rob štedilnika. Ker je bil vroč, sem si pomagala s kuhalnico. Krožnik je zletel na tla in se obrnil narobe. Testo je bilo že tako prižgano, da sploh ni padlo iz njega. Kuhinja pa je bila polna dima in smradu.

Najhuje pri vsem tem pa je bilo, da sem imela v loncu še veliko testa, in da nisem vedela, kaj naj storim z njim. Če ga vržem proč, bom zagotovo tepena, če ga shranim, pa najbrž tudi. In kaj naj sploh skuham za kosilo? Ura se neusmiljeno pomika k dvanajsti!

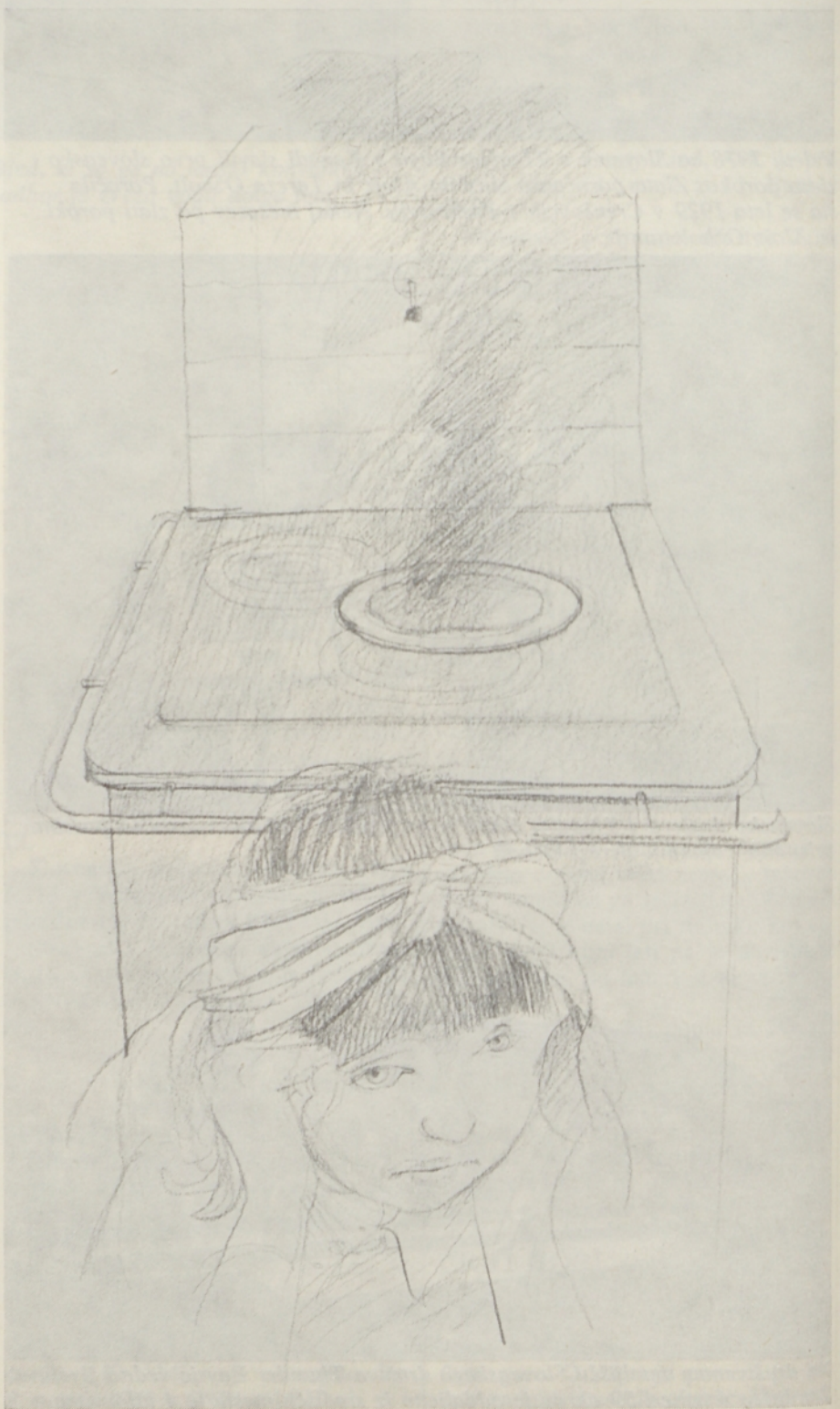
Brž sem odprla okna in vrata, da bi se iz kuhinje zvalil dim. Tedaj pa se je na vratih pojavila Ančka, naša prijateljica. Meni so se usule solze, ona pa se je kar pripogibala od sme-

ha. Vendar me je rešila iz zagate. Testo za palačinke je predelala v testo za praženec in tako smo tisti dan po dolgem času kljub vsemu imeli gosposko kosilo.

Berta Golob

KLOBUK

»Moj klobuk ima tri luknje, tri luknje ima moj klobuk...« To pesmico je pred davnimi leti, ko sem drgnil hlače v srednji šoli, pel moj profesor

na svojih humorističnih nastopih, čeprav je bil v šoli sila resen in strog učitelj.

Zanimivo je, da moj profesor ni nikoli nosil klobuka. Na svojo, z redkimi lasmi poraščeno lobanjo si je na-

lovski, športni, ribiški, umetniški s širokimi krajci, so kavbojski klobuki. Martin prizna le te zadnje.

Najimenitnejši klobuki so cilindri. Cilindre so nosili pred davnimi leti meščani, potem so jih nosili le diplo-

retke, pa tudi škotske kape imamo, take s cofom na vrhu.

Pozabiti ne smemo na čelade. Čelade so vojaške, smučarske, hokejske, za ragbi, za vožnjo z bobom in sankami, delavske, rudarske in kdove kakšne še.

»Moj klobuk ima tri luknje, tri luknje ima moj klobuk...« je pel moj profesor. »Pa pozdravljeni!«

Smiljan Rozman

Neža Maurer

KAM

*Kam so se skrile planine?
Zavile so se
v dolge meglene obleke
in nekam daleč odšle.*

*Kam pa so zginile rože
in ptiči in listi z dreves?
Na veter jesenski so sedli
in odleteli na ples.*

*V teh sivih jesenskih dnevih
še mi bi za njimi odšli —
a megla poti nam zagrinja
in burja nam piha v oči.*

UGANKE

VERE ALBREHTOVE

Po stezicah sem ter tja
jih na stotine miglja.
Do noči od rane zore
težke nosijo tovore.
So udarnice brez dvoma,
v delu vse za blagor doma.

Voliček ni, rogé ima,
brez nog po svetu tava.
Ne dela nič, počasen je,
a v svoji hiši spava.

Resda hodil ni v tovarno:
v kotih, kjer je najbolj varno,
tke in prede tanke mreže,
z njimi zid in cvet prepreže.

Ta pa težka ni uganka,
saj je tvoja stara znanka:
v rdečem krilcu gospodična,
sedem pik, da je bolj lična,
kadar pa zleti v nebo,
gledaš žalosten za njo.

travilje

polje

paček

pirkoplonica

taknil volneno smučarsko kapo, ker je bil moj profesor velik telovadec, športnik in smučar. In še kapo je nataknil le, če je snežilo in če je živo srebro na termometru padlo pod deset stopinj Celzija.

Ob deževnih dneh je moj profesor nosil nad sabo dežnik, vendar le takrat, kadar ga ni kje pozabil ali izgubil. To se mu je dogajalo redno in je vedno znova kupoval dežnike.

Klobuka pa ni nosil, ker je bil mnenja, da je klobuk za mehkužneže.

Za navadne državljane pa je klobuk koristna zadeva, le pozabiti ga ne smete na kakšnem obealniku, na prtlačniku avtobusa ali vlaka.

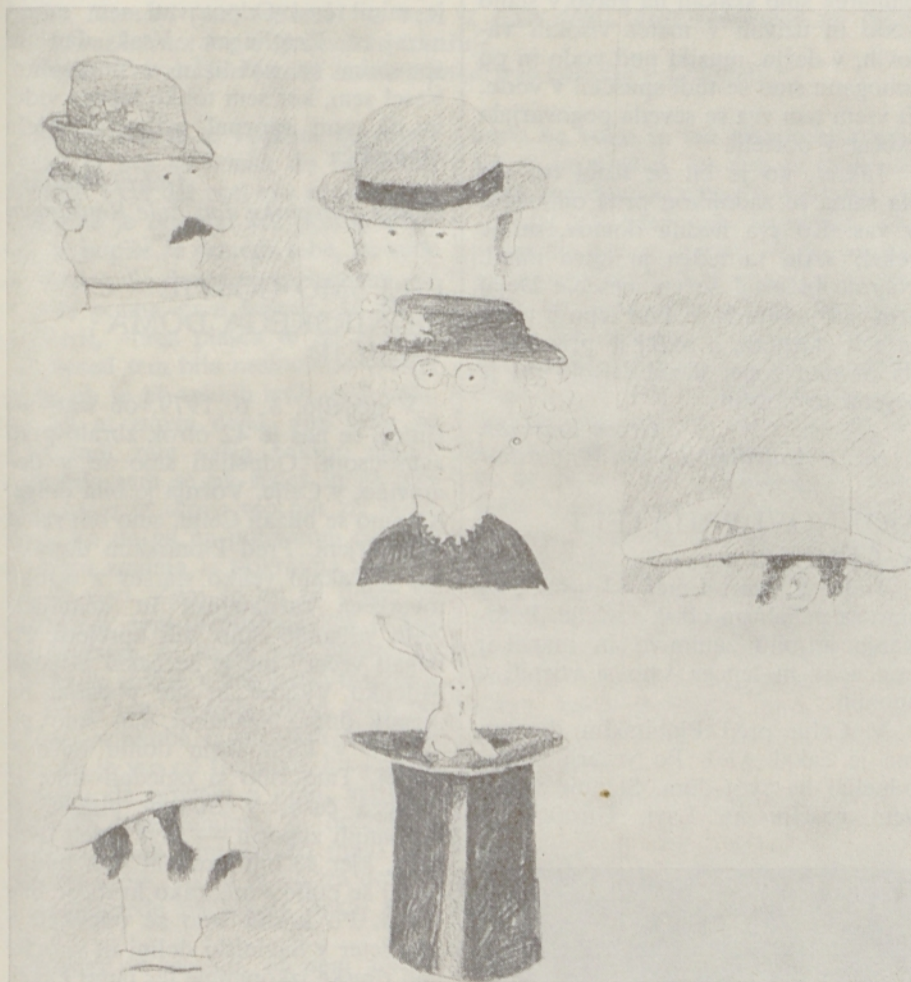
Seveda je klobukov več vrst. So trdi, polmehki, popolnoma mehki, so

mati, zdaj pa jih nosijo in uporabljajo čarodeji pri svojih nastopih, ko iz njih čarajo in vlečejo zajce, golobe in metre pisanih robcev.

Posebne vrste klobuk je melona. Lahko bi rekli, da je melona nekaj med klobukom in cilindrom. Imenitnejša je od klobuka, vendar še zdaleč ne tako imenitna kot cilindri.

Melono nosijo angleški gentlemani, ki so uslužbeni v londonskih bankah in poslovnih uradih. Če nimaš na glavi melone in v roki dežnika, sploh nisi angleški gentleman. Vsaj tako mislijo o sebi angleški gentlemani.

Drugače je s kapami. Kape niso klobuki. Kape so vojaške, športne, golmanske, smučarske, kape so tudi ba-

KROŽEK MLADIH DOPISNIKOV

POMLAD V DOMOVINI

Moja domovina je lepa Jugoslavija, čeprav sem rojen tukaj v Berlinu. V Velenju bo kmalu moj novi dom. Tam imam že prijatelje. Vesel sem, kadar sem z njimi in se pogovarjamo slovensko. Posebno rad imam prijateljca Marjana, ki bo moj sosed.

V Jugoslaviji sem bil s starši med počitnicami. Bilo je zelo lepo. S prijateljem sva se igrala in izmenjevala značke. V domovini je prava pomlad. Sonce je toplo in greje naravo. Drevje je zeleno in lepo cveti. Sadovnjaki so čisto beli od dišečih cvetov in čebulice pridno nabirajo med. Gozdovi so zeleni in ptičke se spreletavajo med krošnjami. Travniki so polni cvetja, ki se ziblje v vetru. Vrtovi okoli hiš so lepo posejani in metuljčki obiskujejo cvetice. Gore so še bele od snega. Ljudje se še vedno smučajo.

Počitnice so hitro minile in morali smo se vrniti. S seboj sem prinesel veliko lepih spominov na Slovenijo. Meni se zdi Slovenija najlepša dežela, saj je tam vse lepo. Veselim se, da bom kmalu živel tam za vedno.

*Frank Špiler,
3. r. slov. dop. pouka v Berlinu*

POSTALA SVA DOBRA PRIJATELJA

3. aprila je bilo konec šolskega leta. Drugi dan smo pa pričakali goste iz Jugoslavije, bolje rečeno iz Ljubljane. Pričakali smo jih na letališču Kloten. Miha in jaz sva bila gostov zelo vesela. Srečni in utrujeni so prišli v našo hišo. Komaj smo razpokali kovčke in pospravili stvari na svoje mesto, smo morali že spet iti v Winterthur, kjer smo bili vsi otroci pogoščeni. Ob tem slavlju smo si tudi zaželeli dobrodošlico. V postelji smo se še pogovarjali. To je bil največji užitek, saj sva se z Robijem pogovarjala do polnoči. To ni vsak dan. Drugi dan smo igrali nogomet na sosedovem travniku. Robi pa ni imel veselja. Šli smo nakupovat tudi v vas.

Robi je bil že drugič pri meni v Švici. Jaz sem bil že dostikrat pri njem v Jugoslaviji. Jugoslavija je tudi moja domovina, za Robija pa Švica ni domovina.

Bili smo tudi na dveh izletih. Šli smo v Basel in »Alpamare«. O teh izletih sva se še dolgo v noč pogovarjala in poslušala radio Ljubljana.

Pogovarjala sva se tudi o drugih rečeh. Upam, da bom še prišel k Robiju na obisk in on k meni.

Na izletu v Baslu smo si ogledali pristanišče, muzej itd. Peljali smo se tudi z ladjo preko zapornice. V »Alpamare« smo skakali na glavo v slano vodo in uživali v meter visokih valovih, v dežju, muziki pod vodo in po toboganu smo se tudi spuščali v vodo. O vsem tem sva se seveda pogovarjala zvečer v postelji.

Takrat, ko je bil še Robi tu, sva šla sama še zadnjikrat pred odhodom v vas. Ko sva hodila domov, mi je rekel: »Ah, ta teden je hitro minil. Najraje bi ostal še en mesec.« Dejal sem mu: »Seveda je bilo lepo s teboj in s Klemenom, a sedaj je prišel čas, da morata zopet nazaj.« Robi mi je seveda to potrdil.

*Grega Smrekar,
6. raz. v Andelfingnu, šola Winterthur*

MOJ NOVI PRIJATELJ V CELJU

Tudi jaz sem bil med 42 otroki, ko smo se peljali na obisk v Celje. Potovanje je bilo zanimivo in marsikaj poučnega in lepega smo si vtisnili v spomin.

V Celju pred Pionirskim domom me je čakal Aleš. Po večerji me je odpeljal na svoj dom. Stanuje v novem naselju na Lavi. Utrujen od

*Grega Smrekar, učenec slovenske
dopolnilne šole v Winterthuru v Švici*

dolge vožnje sem hitro zaspal. Aleševa mamica je naslednje jutro vstala že ob štirih. Ob pol šestih mora že začeti z delom v tovarni Toper. Njegov oče pa dela v Avstriji. Tudi midva sva vstala že ob šestih. Aleš si je pripravil torbico za šolo, ki jo ima ob sedmi uri. Spremil me je do Pionirskega doma, nato je nadaljeval pot v šolo. Zvečer me je zopet čakal in odšla sva proti Lavi. Pokazal mi je šolo, ki jo obiskuje. Na dvorišču sva se ustavila pri njegovih prijateljih. Pridružila sva se jim v igri. Pred spanjem sva se še igrala različne igre, gledala televizijo in se pogovarjala o šoli. Kako hitro je minil čas! Odpotovati sem moral nazaj v Reutlingen. Vsak dan se spomnim na naš izlet v domovino. Vesel sem, ker sem toliko lepega videl in da sem spoznal prijatelja Aleša Majceniča.

*Andrej Drobnič,
7. razr. slovenske dop. šole Reutlingen*

BILI SMO GOSTJE PIONIRSKEGA DOMA V CELJU

V nedeljo, 3. 6. 1979, ob šesti uri zjutraj se nas je 42 otrok zbralo pred avtobusom. Odpeljali smo se v domovino, v Celje. Vožnja je bila dolga. Ko smo se bližali Celju, smo bili rahlo vznemirjeni. Pred Pionirskim domom nas je čakalo veliko staršev z otroki, tovarišica ravnateljica in učiteljice. Zelo pristrčno smo bili sprejeti. Po bogati večerji me je že čakal prijatelj Milenko Vidmar in me popeljal na njegov dom. Naslednji dan smo po zajtrku v Pionirskem domu odšli v muzej. Tam smo si ogledali slike iz vojnega časa. V Starem piskru — nekdanjih zaporih — smo videli dvorišče, kjer so bili streljani naši ljudje. Sedaj še bolje vem, kako kruta je bila vojna. Po kosilu smo se odpeljali Šempeter v Savinjski dolini in si ogledali rimske izkopanine ter jamo Pekel.

V terek smo se odpeljali v Logarsko dolino. Med vožnjo smo si ogledali zanimivo pokrajino in naselja. Peljali smo se skozi soteske, katere je ustvarila bistra Savinja. Pred nami se je odprla Logarska dolina, ustvarjena v ledeni dobi. V ozadju so se bleščala snežišča Savinjskih alp. Starejši učenci smo se smeli povzpeti k slapu Rinka, ki je v ozkem curku padal v globino 80 metrov. Po naporni turi so se nam zelo prilegli čevapčiči. Zvečer smo se vrnili v Celje.

Vsem v Celju, predvsem Pionirskemu domu, staršem in otrokom, ki so nas prenočili, vsem organizacijam hvala za vse, kar se nam je nepozabno vtisnilo v spomin.

*Ferdo Požlep,
7. razr. slovenske dop. šole, Reutlingen*

UMETNIŠKA BESEDA

TRENUTKI IN LETA

Trenutki in leta slovenskega pisatelja Leopolda Suhodolčana, ki je sicer bolj znan kot uspešen mladinski pisatelj, je ljubezenski roman iz sodobnega življenja. Pisatelj v njem opisuje srečanja Pavla in Katarine ter njuno iskanje možnosti za uresničenje medsebojnih čustev. Del zgodbe, ki je zasnovana tako, da poglavja izmenično v prvi osebi pripovedujeta oba junaka romana, se dogaja tudi v Nemčiji (naš odlomek je vzet iz tega dela), pripovedovalca pa tako bralcu razkrivata svoje življenjske izkušnje.

Knjigo Trenutki in leta je izdala Cankarjeva založba v Ljubljani.

Takrat sva se z Vojkom odpeljala zvečer in sva se vozila do Münchna vso noč. Prvi del poti sva premočala, Vojko se je obnašal kot poštni uradnik, ki odpiše še samega sebe, ko sede za okence. Še danes se spominjam, da so bile potem prve besede, ki jih je izgovoril, »brez plašča te bo zeblo.« Teh besed sem bila neskončno vesela, slišim jih še po tolikih letih, tudi zato, ker mi ni znova dejal, »ne vem, če bova tudi zate našla kakšno delo.« Naslonila sem se na sedež in ga gledala, kako je skoro vso pot zrl skozi okno, ko da ga na potovanju čez vse na svetu zanima le pokrajina, po kateri se vozi. Zdaj se mi že dolgo ni nasmehnil, sem razmišljala, tak je kot star mornar, ki so se mu poteze na obrazu že strdile v nasoljeno trdoto, a mu tu in tam le uide izpod kože po kakšna mehko iz otroških dni. Čeprav mi je vse od trenutka, ko sem se odločila, da pojdem z njim, vztrajno ugovarjal, me vendarle ni dokončno zavračal. Zato sem kratko malo pospravila svoje reči in odšla, za domov pa mimogrede načekala nekaj stavkov.

Priznati si moram, da sem sedela z njim v kupeju in uživala v vožnji, ne da bi se zavedala, kam in kako se mi bo odslej obračalo življenje. To se mi je zgodilo šele kakšnega pol leta pozneje, ko sem za nekaj tednov zabredla v dolga razmišljanja, nisem se oblačila in ne kaj dosti jedla, bila sem kot kokoš, ki za enaindvajset dni sede na oplojena jajca in pozabi na svet. Stopila sem v devetnajsto leto in lahko sem si prigovarjala, da se bom še opomogla in se mi ni treba bati, da bi nekega dne postala »spodobna ženska«. Takrat pa sem prisluškovala vlaku in ljudem, ki so se pogovarjali okrog naju, a so se vsi pretvarjali, ko da zanje še malo nisva zanimiva. Krajšali so si potovanje z jedmi, ki so jih pred vsemi razgrnili po kupeju. Vlak naju je odnašal v noč, v kateri nama

bodo na voljo še vse lahkomišelnosti. Ko se bo ustavil, bo dan in lahko si bova ogledovala njegove strahove.

Kdaj pa kdaj sem pomislila, ali počenjam vse to zaradi Vojka ali pa ga uporabljam le kot vodnika, ki me pelje na nova razgledišča. Morebiti me je že začejala preganjati misel, da sem že predolgo hodila po istih razdaljah in sem že srečevala ljudi z vsakdanjimi merami. Želje so mi že postajale na moč podobne in v jutrih se že nisem več prebujala iz sanj. Toda Vojko mi je tisti čas še pomenil največjo možnost za življenje; imela sem ga rada, lahko celo rečem — zelo rada, a kako čudno je to, da tega danes ne morem več natanko odčitati na svoji tehtnici. Moram se premagovati, da ne postanem popolnoma negibna, kadar pomislim nanj. Človek pač več ve o samem sebi, če se opazuje iz daljave.

Postala sem pozorna, kakor je mornar, ki mi je sedel nasproti daleč na zadnjem sedežu, le malokdaj premaknil glavo in sploh svoje telo, da sem že pomislila, nekdo se je prav pošteno ponorčeval iz nas in nam posadil na sedež dobro izdelano lutko. Odmaknila sem oči in se ozrla še k fantu in nato k dekletu, začutila sem, kako si med sabo že razpostavljata stvari, ki jim drugi potniki do konca vožnje ne bomo spoznali imena. Starec pa se je sklanjal nad sopotnico in ji brez besed božal roko.

Vojko si je že dosti pred odhodom zagotovil delo, znanec, šofer težkega tovornjaka, mu je prihranil mesto sovozača. Medtem ko sta bila po več dni na vožnji, sem ostajala v njegovi sobi v Münchnu in so mi dnevi hitro minevali, čeprav si jih nisem napolnjevala z nikakršnim načrtnim delom. Odmikala sem se vsemu, kar bi me lahko oplazilo in bi znova začela »razgledljati o svojem koraku«. Posrečilo se mi je, da sem kljubovala dolgočasju, čeprav danes ne bi znala opisati,

kaj sem v resnici počela. Le to vem, da sem ga nekega dne pričakala s prti in prtčki, ki sem jih naredila iz večjega kosa blaga, pa jih razstavila po vsej sobi. Nekaj trenutkov jih je gledal, ko je rekel, »zdaj bo pa že res čas, da začneš delati kaj pametnega.« Užaljena sem ga pahnila od sebe in sem vse noči, ki jih je prespal doma, preležala z njim v postelji kot mrtva. Med njegovo naslednjo odsotnostjo sem se seznanila z žensko, ki me je spravila v tovarno otroških oblačil. Komaj mesec dni sem delala kot navadna delavka, ko so me vzeli v pri-krojevalni oddelek. Vojko ni mogel verjeti, da »sem se tako znašla«, postal je blag in prizanesljiv in me je po dolgem času spet peljal zvečer ven. Nikoli ne bom pozabila, kako me je na enem od teh večerov pred ljudmi močno objel in dejal: »Pa sem res mislil, da si kot edinka v družini razvajeno dekle.« To pa so bili tudi najini zadnji skupni večeri.

Minilo je že pol leta, ko sva pripotovala v München, ko je nekega jutra stlačil v svoj kovček več stvari kot običajno. Bilo je še zgodaj in sem še ležala ter ga gledala, ko je hodil sem in tja po sobi, čeprav je bil že čisto napravljen za odhod. Nenadoma se je ustavil, kazal mi je hrbet, ko je rekel: »Zdaj sem si našel drugo delo in me nekaj časa ne bo.« Podložila sem si roke pod glavo in ga gledala kot kdaj prej, ko je odhajal. Nič se ni zganilo na meni, ko da so me že zagrebli in se sploh ne morem več raznežiti. Še danes ga vidim, kako je prijel za kovček, se na pol obrnil k meni, znova postal za dolg trenutek, nato pa se sklonil in me poljubil. Še zmerom nisem izmaknila rok izpod glave. Dolgo sem prisluškovala, ko je naglo odhajal po hodniku in nato po stopnicah. In potem sem ležala nepremično še dolgo, ko me je popadel glasen jok, da se mi je stresalo telo. Tisti dan nisem šla na delo in sem preležala v postelji še vso soboto in nedeljo. Ko sem v ponedeljek vstala, sem opletala po sobi kot senca.

Nekaj časa se mi je Vojko oglašal s kakšno dopisnico ali razglednico. Ko sem jih tehtala v roki, mi je bilo, ko da je vsako besedo desetkrat premislil, preden jo je zapisal. Rekla sem si, prav gotovo se po vsaki dopisnici utaplja v vinu, a le zato, da bi se odrešil naslednje dopisnice. Delal je v

pristanišču, delo je bilo težko in utrudljivo, a je nadvse dobro zaslužil. Šele čez čas sem se zavedala, da mi ni nikoli pripisal svojega naslova. Prav nič si nisem lastila pravice, da bi morala zvedeti za njegov naslov. Nikoli si nisem prisvajala tistega, kar ni moglo ali želelo biti moje. Kadar nisem bila na delu, sem pohajkovala po mestu in sem se veselila, da me nihče ne pozna, ali pa sem se zaprla v sobo in si prizadevala, da ne bi delala spomenika svoji samoti. Pride naj, ko da je bila tu že od nekdaj. Nič na njej naj ne bo takega, da bi si jo lahko oštevilčila. Po dveh mesecih mi je na razglednici sporočil, »zdaj delam na ladji in me nekaj časa ne bo, potovali bomo zelo dolgo.« Minilo je leto, ko se je oglasil iz New Londona in nato še zadnjič iz Santa Cruz.

Ko se je vlak ustavil in se mi je telo v sunku močnejše premaknilo, mi je bilo, ko da sem šele sedla v vlak in se bo moje potovanje šele začelo. Ozrla sem se po vagonu in za hip me je obšlo, ko da potniki sploh niso pripotovali z mano, čeprav me morebiti že jemljejo kot sopotnika, s katerim se zbližajš na eni sami vožnji. Potem pa sem spoznala, da sta fant in dekle že vstala in se odpravljala, odprla sem okno in se zazrla na peron. Postaja se mi je zazdela znana, posebej še visoki, stari topoli, ki so rastle na obeh straneh dolgega perona. Potipala sem v žep in si našla karto, res se je ime postaje na njej ujemalo z naslovom, ki se je z velikimi črkami širil nad vrati postajnega poslopja. Čakala sem, kdaj se bosta fant in dekle prikazala na vratih vagona. Ker ju še za dolg trenutek ni bilo, sem se znova ozrla po klopeh, medtem sta zginila tudi stavec in ženska s svetlimi lasmi. Le mornar je še sedel na svojem mestu in ni odprl okna, ko se je vlak ustavil. Naglo sem si oblekla plašč in izstopila.

Počasi sem šla po peronu in s pogledom iskala potnike, ki so se pripeljali z mano. Na peronu pa je stalo le nekaj neznanih ljudi, vedli so se, ko da jih vlaki sploh ne zanimajo. Nasproti mi je prišel železničar, ki se je zazrl vame, da me je prepoznal. Ko je že bil mimo, sem pogledala za njim in tedaj se je ozrl tudi on. Morebiti sem pripotovala v kraj, kjer me kdo pozna, sem pomislila in začutila nekaj toplo davnega, alipa me le ima za

prikazen, ki jo je nekoč sam preganjal z železničarsko lučjo. Še sem stala na peronu, ko je vlak že peljal dalje, za trenutek sem še ujela v šipi mornarja. Bila sem pomirjena, ko se tudi tedaj ni premaknil.

Tudi ko sem potem zavila s postaje in se napotila po cesti, ki je vodila v središče kraja, sem se večkrat ustavila, da bi se vprašala, »kje sem pravzaprav?« Bolj se mi je kakšna hiša ali ulica zazdela znana, manj prepričljiv je postajal moj korak. Nazadnje sem si celo govorila, po tej cesti sem vendar že nekoč hodila, a se vseeno obnašam kot tujka, ki ne more skriti svoje radovednosti. Kmalu nisem več verjela v ime kraja, ki je bilo natisnjeno na moji vozovnici, rekla sem si, sama sebe varam z lažjo, ki me je že nekajkrat skušala pogubiti. Kmalu mi ne bo več pomoči, sem vzdihnila, kraj me bo prevzel in mi začel vračati stvari, na katere sem že pozabila, in se sploh ne bom mogla več vrniti. Podvizala sem korak, da bi tako ušla nečemu, kar me je spravilo na pot.

Nenadoma se mi je zazdelo, da sem daleč pred sabo spet zagledala starca in žensko, ki sta pripotovala z mano, držala sta se za roko. Pohitela sem za njima. Zbala sem se, da ju ne bi znova zgrešila in bi jima še pripisala, da me ne marata. A sta se mi vseeno kmalu izgubila izpred oči in tedaj sem se znašla že zunaj kraja in so bile hiše že na redko posejane. Ugotovila sem, da sem pravzaprav ves čas hodila skozi novo naselje in da sem zdaj zašla v prvotni, stari del kraja.

Obstala sem. Nedaleč pred sabo sem uzrla nizko hišo in se nekaj trenutkov nisem mogla ganiti, čeprav se je v meni vlak še premikal. Semkaj sem kot dekletce prihajala na počitnice in so mi še drugi česali lase. Babica me je navadno pozdravila na pragu, zmerom oblečena v črno, in nad vrati nad njeno glavo je visel angel. Ko sem vstopila, me je na mizi že čakala malica in vrček domačega malinovca. Potem si je babica zavezala novo črno ruto in sva odšli na pokopališče. Obstali sva pred grobom, na preprostem železnem križu je bilo izpisano ime. Bilo je nekaj dni pred koncem vojne, ded je šel kot navadno po mleko s sosedu, ko so ga grede srečali črnosrajčniki in so kot za šalo

ustrelili vanj. Takrat mi še ni bilo sedem let.

Zdaj tudi babice že dolgo ni več, sem pomislila, v hiši stanujejo tuji ljudje in najstarejši med njimi hodi na lov. Naredila sem še nekaj korakov proti hiši in sem se znova ustavila; v hiši je bilo tiho, ko da ni nikogar doma, zavesa so bile zagrnjene le na pol. Ali pa so vendarle bili doma in so me naskrivaj opazovali skozi okno, skušali so se spomniti, od kod me poznajo in koliko gostoljubja bi si lahko zaslužila. Že sem se spet vsega natanko spomnila in sem brez težave našla pokopališče, čeprav so ga medtem že večkrat razširili. Grobovi so lezli že visoko v breg in so neusmiljeno odjedali travnik. Stala sem pred zarjavelim železnim križem in si najbolj zapomnila travo, ki je prerasla že skoro polovico grobov.

Ko sem se potem z naslednjim vlakom vračala, je bilo v vagonu polno potnikov. Nikogar si nisem posebej zapomnila, ko da premišljeno skrivajo pred mano svoje obraze ali pa so že vsi ležali na pokopališču, zdaj pa so se le še za to vožnjo odpravili z mano. Tudi če je med njimi kak hudodelec, so njegove kosti že kot vse druge. Vesela pa sem bila, da med njimi ni bilo deda in ne babice, pravkar sta si nekje na skrivnem nekaj šepetala. Bila sem jima hvaležna, da sta se me tudi tako spominjala. Ded je spet prižgal petrolejko, babica pa je zagrinjala majhna okna. Z otroškim navdušenjem sem čakala, kdaj bo ded spregovoril in bo pripovedoval o konju, ki ga je spremljal skozi prvo vojno, »ni ga zadela nobena krogla, poginil je po vojni, ko si je zlomil nogo«. Videla sem, njegov glas bo tišji in mehkejši od noža, s katerim bo babica zarezala v kruh.

Želela sem si, da bi bil že večer, ko bo vlak pripeljal nazaj v mesto.

PRVIČ NA RODNI GRUDI

Vsako leto imamo priložnost srečati tudi vrsto naših rojakov z vseh strani sveta, ki pridejo v Slovenijo po dolgih desetletjih odsotnosti ali pa sploh prvič v svojem življenju, ker so bili že rojeni na tujem. Taka srečanja so vedno zanimiva, pretresljiva in tudi poučna, saj nam govore o hrepene njih pa o skritih željah po srečanjih s sorodniki in z našo deželo nasploh. Eno izmed takih srečanj je bilo letos tudi srečanje z Jožetom Umeckom, nekdanjim glavnim tajnikom SNPJ, ki je bil letos prvokrat v Sloveniji, domovini svojih staršev, skupaj z drugimi člani Čikaškega slovenskega harmonikarskega kluba. Zapis o srečanju z njim povzemamo po Dolenjskem listu.

Jože Umeck ali po naše Jože Umek je star triinšestdeset let. Njegovi starši so bili doma blizu Mokronoga na Dolenjskem, sam pa domovine svojih staršev še nikoli ni videl.

»Rodil sem se v Ameriki. Veliko sem slišal o deželi svojih staršev in strašno me je gnalo, da bi jo nekoč obiskal. V naši družini smo vseskozi govorili slovensko. Poslušal sem slovenske pesmi in prebal sem veliko slovenskih knjig. Poznam Prešerna, Jurčiča in druge slovenske pisatelje in še zdaj zelo težko pričakujem našo izseljensko revijo Rodno grudo. V Ameriko dobivam tudi Nedeljski dnevnik in nekatere druge slovenske liste. Tisti, ki ga zanima, kako je v tem rajju, kjer imate na tem koščku zemlje vse: morje, gore, ravnine, gozdove, lahko natančno in objektivno spremlja dogajanje.«

Kako ste doživeli Slovenijo in kaj se vam je še posebej vtisnilo v spomin?

»Povedati moram,« pravi Jože Umeck, da sem presenečen. Nisem pričakoval vsega tega, kar zdaj gledam. Te izredne lepe narave. Vidim, da imate lepo urejene ceste, lepe hiše in naselja, avtomobile, da živite v blagostanju. Če bi bil nekoliko mlajši, bi prišel kar sem v domovino mojega

očeta in bi živel tukaj, saj se počutim pravega Slovenca.

V začetku smo mi živeli zelo težko. V družini je bilo šest otrok. Oče je bil izučen čevljar in v Ameriki je delal v tovarni usnja. To je bilo naporeno delo. Toda druge poti ni bilo. Amerika je požirala ogromno delovne sile in če nisi bil dovolj močan in previden, te je tudi uničila.«

Jože Umeck je za tem pripovedoval o izseljenskem pikniku v Škofji Loki.

»Tu na tem pikniku, v tem srednjeveškem mestu, se počutim mladega in prerojenega. Gledam vesele ljudi in z vsemi se razumem, kakor da smo si bratje. Srečal sem se tudi s sorodniki. Stojimo si nasproti in se gledamo, potem pa zaslišim: ‚Jože, si res ti, si res prišel?‘« Rad bi si ogledal vse, Sočo in Krko in hišo mojega očeta.«

Jože Umeck je bil dolga leta delavec v vseh mogočih poklicih, potem pa je zbolel in zdaj je že nekaj let upokojen. Toda njegova nenadomestljiva vloga je bila nenehna akcija in skrb za naše ljudi v tujini. Več let je bil glavni tajnik Slovenske narodne podporne jednote v Chicagu. Sam je dal tudi pobudo za ustanovitev harmonikarskega ansambla, saj je vnet in izredno nadarjen harmonikar.

Čikaški slovenski harmonikarski klub (The Chicago Slovene Button Box Club) je bil ustanovljen z namenom, da bi gojil lepe slovenske melodije in slovensko kulturno dediščino nasploh. V svojih vrstah ima zdaj trinajst članov in nastopajo skoraj po vseh ZDA, kamorkoli jih povabijo, zlasti pa na številnih srečanjih članov SNPJ. Nastopali so tudi že v okviru jugoslovanske televizijske oddaje v Chicagu. Orkester vodi trenutno Raymond Podboy.

Jože Umeck se je po upokojitvi preselil v Kalifornijo. O tem pravi:

»V našem kraju živi veliko Slovencev. Toda na neki posebni način nas vleče v Slovenijo, čeprav smo med njimi tudi takšni, ki je nismo videli še nikoli. V nas je Slovenija nenehno prisotna. Bilo je toliko lepih in vznemirljivih besed in toliko vsega, da sem na koncu prišel sem in se o vsem prepričal na lastne oči.«

Joe Umeck: »Slovenija je ves čas v naših srcih.«

SLOVENEK NA ACONCAGUI

Za to najvišjo goro južne Amerike, visoko 7.020 metrov, ve vsakdo, ki se je kdaj naučil kaj zemljepisa, prav gotovo pa vsak planinec. Malokdo pa ve, da je ta gora zahtevala tudi življenje navdušenega slovenskega planinca Jožeta Kastelica, izseljenskega duhovnika v Argentini pred drugo svetovno vojno.

Jože Kastelic je bil rojen ob koncu prejšnjega stoletja. Doma je bil od nekod z Dolenjskega, natančnih podatkov o tem nimam. V Argentino je prišel leta 1932, jaz pa sem prišel tja že tri leta pred njim. Kastelica sem spoznal skoraj leto za tem, ko je prišel na obisk k Petru Čebokliju, s katerim sva imela restavracijo in penzion. Pozneje sem še dvakrat govoril z njim po telefonu zaradi neke rodbinske zadeve, zadnjikrat pa sva se srečala na prireditvi slovenskega izseljenskega društva. To je bilo le nekaj mesecev pred njegovim odhodom na Aconcaguo.

Izseljenski duhovnik Jože Kastelic je za slovensko naselbino v Argentini izdajal mesečno revijo »Duhovno življenje«. Medtem ko je odšel Kastelic za leto dni na obisk v domovino, je revijo urejal Janez Hladnik, ki je prišel v Argentino leta 1936. Ko se je vrnil iz domovine, je leta 1937 napisal zanimiv članek za izseljenski koledar, ki je izhajal v Buenos Airesu, z naslovom »Kako je bilo doma«. Tu je med drugim napisal, da je v planinski koči na Voglu srečal upokojenega železničarja, ki je mlade fante in dekleta navduševal za komunistične ideje.

Po vrnitvi z obiska v domovini se je Kastelic umaknil v ozadje, ne vem zakaj. Celo z jugoslovanskim poslanilstvom ni bil v dobrih odnosih.

Okoli Novega leta 1940, ko je v Argentini poletje in največja vročina, se je pripravljala ekspedicija pod vodstvom Nemca Linka, ki naj bi se povzpela na vrh Aconcague. V tem času je Kastelic odšel na pot v Chile, kjer naj bi obiskal naše izseljence. Med potjo se je ustavil v kraju Puente del Inca pri Mahničevih. Prav tu se je sre-

čal z vodjem planinske odprave Linkom in ko je izvedel, kam so se napotili, ga je prosil, če se jim lahko pridruži. Link mu je odsvetoval, saj je bila pot naporna in se je bilo treba nanjo temeljito pripraviti. Kastelic je vztrajal. Pri tem ga ni omajal tudi nasvet ekspedicijskega zdravnika, ki mu je pripovedoval, da ne bo zmožel naporov na višini prek 7.000 metrov. Nič ga ni omajalo in Kastelic je odšel z njimi na pot. Vsem članom odprave je uspelo, da so prišli na vrh in so se tudi vrnili v dolino, Jože Kastelic pa je umrl pod vrhom gore 7. marca 1940. Šele naslednje leto ga je našla argentinska vojaška odprava in njegove posmrtno ostanke prenesla v dolino. Pokopali so ga v Puerto del Inca.

»Slovenski list« je 5. aprila 1940 objavil članek Janeza Hladnika, prav tako izseljenskega duhovnika, ki je med drugim zapisal:

»V tihoti gorskih velikanov, po čudnih, nam neumljivih sklepih božje previdnosti, se je njegova zemeljska pot končala visoko v gori pod sinjim nebom...« V članku je med drugim njegov kratek življenjepis, kjer sem izvedel podrobnosti z njegove poti na vrh Aconcague, kako mu je zmanjkovalo moči. V tem poročilu je bila vrsta protislovij in še danes mi ni popolnoma jasno, kako je prišlo do tega. Člani ekspedicije so ga videli zadnjikrat živega 7. marca tik pod vrhom Aconcague. Ko so ga iskali pozneje, ga niso mogli več najti. V šotoru ga ni bilo. Spominjali so se le, da je tožil, da ima bolečine v trebuhu, ki jih ni mogla ublažiti nobena stvar. Povedali so tudi, da so ga videli, kako je strmel v višine, po snegu črtal križe in hrepenel po tem, da bi na vrhu zasadil križ.

Življenje Jožeta Kastelica je bilo razgibano in polno težkih in bridkih doživetij. Njegov značaj se je oblikoval med grmenjem topov prve svetovne vojne. Pred odhodom v Argentino je živel tudi nekaj časa v Franciji in Holandiji. Izkusil je trdi izseljenski kruh, pogosto je bil brez centa v žepu. Zavedal se je tudi tveganosti svojega vzpona na vrh Aconcague, toda sla po osvajanju neznanega, po osvojitvi vrha je bila tako močna, da ga nobena stvar ni mogla zadržati.

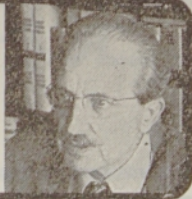
Leto dni po smrti Jožeta Kastelica je argentinski večernik »Noticias Graficas« dne 21. marca 1941 zapisal »NAŠLI SO TRUPLO DUHOVNIKA, KI JE HOTEL ZASADITI LESEN KRIŽ NA VRH ACONCAGUE«. V časnikarskem poročilu je bilo zapisano, da je vojaška ekspedicija, ki se ji ni posrečilo osvojiti vrha Aconcague, našla truplo pred letom dni izginulega Jožeta Kastelica, ki se je želel povzpeti na vrh z odpravo Johanna Linka. Zaradi svojega zdravstvenega stanja Kastelic ne bi smel višje od 5.000 metrov, zato je bil ta vzpon zanj resnično preveliko tveganje. V članku je še omenjeno, da je bil Kastelic že v stari domovini Jugoslaviji navdušen planinec, vendar pa je treba upoštevati, da so vrhovi tam veliko nižji, kakor pa so vrhovi Andov.

Ob zaključku članka piše:

»Nikoli ne bomo izvedeli, kako je umrl Jože Kastelic. Mogoče ga je na pačen korak vrgel v prepad. Morda ga je ubil kamen, ki mu je prizadejal smrtno rano. To je bil konec njegove poti.« Po mnenju pisca tega članka je Kastelic ostal v taboru pod vrhom, kamor ni mogel zaradi izčrpanosti, drugi člani ekspedicije pa so se sami odpravili na vrh. Ko so se vračali, so Kastelica vabili, naj se vrne z njimi, on pa tega ni hotel, ker je hotel osvojiti vrh za vsako ceno.

Vojaška ekspedicija je našla njegovo truplo, poleg njega pa ostanke šotora, cepin in leseni križ. Ob obdukciji je bilo ugotovljeno, da je umrl zaradi mraza in izčrpanosti. Umrl je popolnoma sam.

Franc Kurinčič

OD SOSEDA K SOSEDU

Človek ni nikjer sam. Zmeraj in povsod je sredi sosedov, prijateljev, znancev. Celo samotarske narave so danes težko zares same. Morajo se narediti samotarje. In to se tudi v resnici da narediti. Celo sredi največje gneče si lahko čisto sam. In sredi največje samote si lahko sredi ljudi. Danes že. Saj imaš skoraj povsod možnost radia, možnost dopisovanja, možnost stika vsaj z najbližjimi sosedi.

Našim ljudem v tujini je vprašanje samote lahko bolj resno vprašanje. Slovencev nas namreč še doma ni veliko, če pa se razkropimo po svetu, se tako rekoč izgubimo med drugimi ljudmi. In potem imamo za sossede ljudi drugih narodov, drugih jezikov. Moramo se priučiti njihovega jezika, da se moremo sporazumevati z njimi. Sicer so pa tudi naši sosedi dostikrat zelo radovedni in se želijo seznaniti z našim jezikom, s slovenščino.

Ker se v »Rodni grudi« tu pa tam pogovarjamo o možnostih, ki jih ima tujec, da se nauči slovenščine (ali pa se v nji izpopolni) iz knjig, ki so izšle o slovenskem jeziku, naj bo že v slovenščini ali v katerem od drugih jezikov, ne smemo mimo knjig, namenjeno za srbohrvaško jezikovno področje.

Tu ne mislim posegati o tem vprašanju v zgodovino, tudi ne med povsem šolske vadnice, temveč bi rad opozoril predvsem na knjigo dr. Janka Jurančiča *Slovenaški jezik* (Gramatika slovenačkok jezika za Hrvate i Srbe, ki jo je izdala Državna založba Slovenije 1965 in je leta 1971 izšla v drugi knjigi, izpopolnjeni izdaji). Knjiga je sicer namenjena predvsem za uporabo v domovini, vendar bo temu ali onemu rojaku nemara le prav prišlo, ko bo lahko opozoril nanjo katerega od svojih sosedov Hrvatov ali Srbov.

Hrvatski ali srbski jezik sta ob slovaščini in češčini slovenščini najbliže. Nekateri taka sorodnost in bližina celo zapeljeta v napačno samozavest, da se zanašajo, da tako soroden in tako sosednji jezik tako ali tako znajo. Taki smo Slovenci, ki se srbohrvaščine tako rekoč ne učimo, jo samo znamo dasi je ta »znamo« prav posebno znanje, ki ne sodi med resnična znanja. Razumemo jo mogoče v glavnih obrisih res, še malo je pa ne moremo tudi govoriti z vsemi skritimi pastmi, ki nam jih nastavlja srbohrvaško besedje in pravorečje.

Po svoje je to za govorjeno slovenščino kar razumljivo. Slovenščina ima namreč toliko polglasnikov in zelo kratko izgovorjenih samoglasnikov, da se govorjena oblika besede včasih zelo oddalji od zapisane, Hrvati in Srbi pa so vajeni skoraj na istovetnost med zapisom in izreko. Če sta torej slovenska in srbohrvaška oblika po zapisu še kar precej blizu, sta včasih po izreki daleč narazen, Slovenci pa smo zaradi razlik med pisavo in izreko vajeni takega ravnjanja, tako da sta nam v zavesti obe obliki, izgovorna in zapisana, in tako nam je marsikatera srbohrvaška oblika laže razumljiva.

Pravijo, da se je popolno tujega jezika po svoje laže naučiti kakor bližjega, najbližjega. Zato je v domovini in tujini taka knjiga, kakor je Jurančičeva, nujno potrebna, dobro pretehtano izbrana pa je tudi metoda. Avtor izhaja predvsem iz misli, da gre za soroden jezik, ki ima veliko skupnega s srbohrvaščino, zato se ne spušča z razlago in razčlenjevanje podrobnosti, ki so v obeh jezikih podobne ali celo enake, toliko bolj pa poskuša opozoriti na slovenske značilnosti in posebnosti.

Zato je dobrodošel že uvod, v katerem je na kratko predstavljena slovenščina v njeni domovini in zgodovini, njena narečja njen razvoj njeni slovničarji, njeni stiki s sosednjimi jeziki, potem pa sledi slovnica, vendar prirejena za odraslega bralca, se pravi večinoma omejena na kratka opozorila o glasoslovju, o naglasu, o besednih vrstah in njihovem pregibanju.

Ker je dr. Janko Jurančič tudi avtor zelo obsežnih srbohrvaško-slovenskih slovarjev, je zato razumljivo, da je zlasti bogato in pregledno obdelano poglavje o slovenskem besednem zakladu in njegovi povezavi in podobnosti srbohrvaškim, deloma zaradi skupnega praslovanskega izhodišča, deloma pa tudi zaradi življenja v sosesčini. Pri tem je zgovorna preglednica, ki kaže iste besede v slovenščini, vendar z bolj ali manj različnim pomenom v srbohrvaščini. Mogoče je malo preveč poudarka na slovenskih sposojenkah iz nemščine, ker so nekatere od njih že zelo redko v rabi, preredko za tak kratek pregled.

Mogoče bi bila v tem poglavju zanimiva preglednica, koliko slovenskih besed se je v šestdesetih letih skupne države uveljavilo v srbohrvaščini, in obratno, koliko srbohrvaških besed se je prijelo v tem času v slovenščini.

Skozi vso knjigo se ob razlagi slovničnih vprašanj vrstijo zgledi iz slovenske književnosti, opremljeni s potrebnimi slovarji in navodilom za izreko posameznih besed.

Janko Moder

ŽIVI PESNIKI, Državna založba Slovenije, Ljubljana. To je druga serija štirih knjig pesmi pod skupnim naslovom Živi pesniki. Gre za strnjene, avtorske izbore najznačilnejših pesnikov slovenskega povojnega rodu, skratka za zanimivo antologijsko pričevanje o poglavitnih tokovih sodobne slovenske lirike. V posameznih knjigah so zastopani tisti pesniki, ki so v sodobni slovenski književnosti izoblikovali čisto svojske, izvirne in zaokrožene podobe: tako France Forstnerič, Niko Grafenauer, Dane Zajc in Ciril Zlobec. Vsi štirje imajo že vrsto natisnjenih pesniških zbirk za sabo, so pa tudi esejisti, prevajalci in tudi pisci dramskih besedil.

ENCIKLOPEDIJA SLOVENIJE, Mladinska knjiga, Ljubljana. Predsedstvo republiške konference SZDL je podpisalo družbeni dogovor za izdajo Enciklopedije Slovenije. Ta edicija, ki jo bo uredil odbor pod vodstvom Frančka Bohanca, bo imela sedem zvezkov in bo izšla v nakladi 30.000 izvodov. Prvi zvezek bi naj izšel 1981. leta, zadnji pa leta 1985.

MUZEJI IN GALERIJE V SLOVENIJI. V založbi društva muzealcev Slovenije je izšla druga, predelana, razširjena in izboljšana izdaja vodnika po slovenskih muzejih in galerijah. Omogočila sta jo Gospodarska zbornica Slovenije in kulturna skupnost Slovenije, natisnila pa tiskarna Tone Tomšič v Ljubljani. Vodnik predstavlja 96 muzejev in galerij, urejenih po abecednem redu krajev, z bistvenimi podatki o zbirkah in informaciji, kdaj si jih je možno ogledati. Je bogato ilustriran, ima pregledno kazalo in dva zemljevida Slovenije, na katerih so označeni vsi kraji, kjer so muzeji, zasebne zbirke ali spomeniki. Ima 96 strani, natisnjen pa je tudi v nemščini, angleščini in italijanščini v skupni nakladi 12.000 izvodov.

SKI — JUGOSLAVIJA. V nakladi 100.000 izvodov je izšel zimski prospekt Jugoslavije z naslovom Ski — Jugoslavija. Tiskan je v treh jezikih — v nemškem, angleškem in italijanskem —, izdala ga je turistična zveza Jugoslavije in je namenjen predvsem individualnim gostom iz tujine. V besedilu in sliki je predstavljena zimska ponudba Jugoslavije; podrobno je opisanih 17 zimsko-športnih središč, od tega je 6 slovenskih. Na naslovnici je barvna fotografija smučičev na Kaninu, na notranji strani naslovnice je karta Jugoslavije z oznako zimsko-športnih središč, na zadnji strani pa so objavljeni naslovi predstavništva turistične zveze Jugoslavije v tujini. Prospekt lahko naročite pri turistični zvezi Jugoslavije v Beogradu, ulica Moše Pijada 8.

O PRIJATELJIH IN PRIJATELJSTVU

Mnogokje toliko govore o tem, da sta nam ti dve besedi postali že kar nekakšna vsakdanja fraza: — S prijatelji smo bili na izletu. — V prijateljski družbi smo se spoznali. — Prijateljica mi je zaupala . . . itd. Čimbolj si veljaven, temveč imaš prijateljev. Prijateljstva so prijetna, osrečujoča, prav lahko pa so tudi slaba in nevarna. Velikokrat se zgodi, da svojega prijatelja nisi dovolj poznal in si ga preveč cenil. Kako zaboli, ko se tega zaveš. Zato je prav, da razmislimo malo o tem in se pogovorimo sami s seboj. Koristilo nam bo.

Oh, kaj vse bi si lahko povedali o vsem tem, kajne?

Če vržemo na sito vsa naša številna prijateljstva od domačih naprej pa vse tja do tistih, s katerimi so nas povezale prijateljske vezi ob slučajnih srečanjih, kaj menite, koliko jih bo ostalo zgoraj, da bi med njimi lahko izbrali res pravega, resničnega prijatelja? Morda niti eden. Kajti pravi prijatelji so redko posejani. Mnogi jih vse življenje zastonj iščejo. In zakaj? Zato pač, ker tudi sami ne zmorejo tistega globokega čustva, ki se mu pravi pravo prijateljstvo.

Pravi prijatelj je tisti, za katerega s srcem in mislijo čutiš, da mu lahko do dna odpreš svoje srce, ker te bo zares razumel.

Pravi prijatelj ne sme biti sebičen in površen. Tisto, kar si mu zaupal, bo dvakrat premlel v mislih in srcu, preden se bo odločil in ti svetoval. Pravo prijateljstvo se ne izgublja v frazah in praznih besedah in zna tudi globoko razumeti in iskreno odpuščati, če je to potrebno. Pravo prijateljstvo bi moralo pomeči prav do korenin družine in biti tista vez prepletana z ljubeznijo, ki se z leti krepi in zlahtni, vez, ki pričara zlatoporočencema ob njenem jubileju resničen, neponarejen žar srečnega smehljaja, vez, ki kakor magnet skozi dolga leta kliče in vabi otroke raztresene po svetu v svoj rodni dom.

A sami veste, da ni povsod tako. Da tudi v mnogih družinah z leti prijateljstva z ljubeznijo vred zvođené do puhlih fraz sporočanih na pisanih razglednicah ob praznikih in jubilejih in morda še radijskih čestitk s prigodno pesmico in »košem poljubov ljubečih vnukov«. Tako je »ljubezni in prijateljstvu« zadoščeno. Ali pa je to tudi zares?

So ljudje z visokim računom v banki, modernim lastnim domom in dragim avtomobilom, pa so vseno reveži, ker med svojimi številnimi prijatelji morda nimajo niti enega, ki bi jim bil nesebičen, iskren prijatelj.

Včasih nam navrže življenje tudi drugačne prijatelje. Mnogim osamljenim so iskreni prijatelji knjige, živali, rože ali kaj drugega. Tudi ta prijateljstva so topla in jih je treba razumeti. Kaj vse bi lahko povedali in zapisali o prijateljstvu in vdanosti živali do človeka. Velikokrat so takšna prijateljstva globja in bolj iskrena od prijateljstev med ljudmi. Znanec, ki je moral v življenju skoz mnogo težav, mi je nekoč povedal, da je njegova najljubša prijateljica postala — navadna cvetoča kopriva. Mislila sem, da je to pač šala. Pa mi je razložil, da ni tako. Bilo je v njegovih najtežjih dneh, ko je bil kot politični jetnik tri leta zaprt v samici. Pet korakov gor, pet korakov dol v temni cementni luknji — dan za dnev, teden za tednom. Glasno se je pogovarjal sam s seboj, se prepiral, jokal ves obupan, na robu blaznosti. Tedaj jo je neko jutro zagledal visoko gori ob majhnem, umazanem zakrižanem oknu, majhno nežno koprivo, ki je kdove kako zrasla iz razpoke v cementnih tleh. Od jutra do noči jo je opazoval, kako je rasla, se zibala v vetru. In ta drobna koprivica mu je postala simbol živega življenjskega utripa, pomagala mu je preživeti najtežji čas — postala mu je prijateljica.

Da, različni so lahko ti naši prijatelji. In če so resnični in iskreni, bodimo srečni, da jih imamo in zadovoljni, da jim čustva lahko v sti meri vračamo. Hvaležno misel pa posvetimo tudi tistim, ki jih ni več, posebej še, če smo morda prepozno spoznali, kako tesne in iskrene prijateljske vezi so nas povezovali.

GOVEDINA V HRENOVI OMAKI

Kilogram govejega stegna skuhamo v juhi, zrežemo na rezine in pustimo v juhi, da ostane meso toplo. Pripravimo omako: 2 žlici nastrganega hrena, pol dcl kisle smetane, četrt l juhe, 1 žlico moke zmešamo, popramo, okisano s kisom in malo solimo ter omako prevremo. Zatem jo ohladimo in vmešamo vanjo 2 rumenjaka. Govedino vzamemo iz juhe, rezine zložimo v kozico ter polijemo z omako. Povrh potresemo 1 žlico drobtin, 2 žlici nastrganega parmezana ter polijemo s 5 dkg raztopljenega surovega masla. Jed postavimo za nekaj minut v toplo pečico, zatem jo ponudimo.

MLINCI

Iz 40 dkg moke, 2 jajc in vode zamesimo bolj trdo testo. Razvaljamo ga na manjše krpe, ki jih zatem bolj posušimo kot spečemo v malo segreti pečici. Po starem so pekli mlince v krušni peči po peki kruha. Biti morajo le malo zarumeneli na obeh straneh. Nato mlince razlomimo, jih damo v skledo in polijemo z vrelim kropom. Pustimo 10 minut, da se napoje, nato vodo odlijemo, mlince pa zabelimo z ocvirki ali zaseko. Poleg ponudimo solato, ali pa damo mlince kot prilogo k mesnim jedem. Če jih postrežemo k pečenki, jih zabelimo z mastjo od pečenke.

Ponekod zabelijo mlince namesto z ocvirki s smetano, ali pa jih potresejo s skuto in zmletim makom. V Prekmurju potresejo poparjene mlince z makom ter polijejo s toplim medom.

PEČENI KOSTANJEVI ŠTRUKLJI

Iz moke, mlačne vode, žlice olja in malo soli naredimo vlečno testo, ki ga dobro pognetemo in pustimo, da počiva pol ure. Nadev pripravimo iz 15 dkg surovega masla, ki ga raztopimo in mu primešamo 10 dkg sladkorja in 2 rumenjaka, pol kg kuhanega olupljenega in pretlačenega kostanja, dodamo vanilin in sneg dveh beljakov. Vse rahlo premešamo in z nadevom namažemo razvlečeno testo, ga zvijemo in na omaščenem pekaču spečemo v pečici. Ko so štruklji napol pečeni, jih oblijemo s četrt litra mleka ali smetane in nato popolnoma spečemo. Pečene štruklje zrežemo na rezine. Ponudimo tople ali hladne.

FILATELIJA

DOMAČE VIZE

VAS KOTICEK

NOVI DOPLAČILNI ZNAMKI

Po dogovoru republik in avtonomnih pokrajin je bil teden solidarnosti predstavljen s tedna od 26. junija do 1. avgusta na teden od 1. do 7. junija. Ta dogovor pa je obdržal vse obveznosti, ki so bile že v prvem dogovoru in ki so predpisovale med ostalim tudi plačevanje »znamke solidarnosti« za vse poštna pošiljke. Na poštah okencih so bile tako v tem tednu (od 1. do 7. junija) v prodaji znamke tedna solidarnosti z enako sliko in napisi kot ob vseh tednih solidarnosti od leta 1975 dalje. Letošnja znamka se loči od predhodnih le po navedbi datuma (1.—7. VI.), po lahno spremenjenih barvah, po malo jasnejšem tisku same slike nekdanjega Doma JLA v Skopju in po obliki prodajalnih pol (prejšnje so bile v polah po 10 × 5 kosov, letošnja pa je v polah po 5 × 10 kosov tj. v pokončnih polah).

Po sporazumu o financiranju VIII. sredozemskih iger v Splitu je bilo treba tako v marcu kot v avgustu lepiti na vse poštna pošiljke v domačem prometu (razen na časnike) doplačilno znamko za en dinar v korist MIS (Mediterranske igre Split). V marcu je izšla znamka s sliko jadranske medvedjice, maskote iger, v svetlo in temno modri barvi, v avgustu pa znamka z enakim motivom vendar v svetlo in temno tirkizno modri barvi. Ostali podatki za avgustovsko znamko so enaki kot smo jih navedli za marčno znamko v letošnji šesti številki.

SVETOVNO PRVENSTVO V VESLANJU

V počastitev IX. svetovnega prvenstva v veslanju na Bledu je Skupnost jugoslovanskih PTT izdala 28. avgusta večbarvno znamko za 4,90 dinarjev s sliko dela posadke osmerca in z znakom prvenstva.

Bled ima kot veslaško središče Jugoslavije zelo bogato tradicijo predvsem zato, ker je steza na jezeru edinstvena, polna naravnih lepot in zelo lagodna za veslanje. Doslej so bila na Bledu že številna prvenstva Jugoslavije, evropsko prvenstvo leta 1956, II. svetovno prvenstvo leta 1966, svetovno mladinsko prvenstvo leta 1971 in letos IX. svetovno prvenstvo s kongresom Mednarodne veslaške federacije.

ANSAMBEL FANTJE TREH DOLIN slavijo petnajstletnico skupnega igranja in seveda tudi dokaj uspešnega nastopanja ter snemanja plošč. Pri RTB bo v kratkem izšla njihova nova plošča z naslovom »Moj stari kraj«, v novembru pa bodo menda nastopali tudi za naše rojake v ZR Nemčiji. Sicer pa so vso drugo polovico septembra igrali udeležencem Mediteranskih iger v Splitu.

AVSENKI V KRIŽANKAH — Na prizorišču (elitnega) Ljubljanskega poletnega festivala v Križankah so 8. septembra prvokrat nastopili tudi še vedno po vsej Sloveniji in v tujini priljubljeni Avseniki. Za obiskovalce tega gledališča na prostem je bil njihov koncert prijetno presenečenje. Pred prepolnim avditorijem so Avseniki igrali kar dve uri in pol. Zanimivo je, da organizatorji namerno niso sprožili za ta koncert veliko reklame, ker so se bali prevelike gneče. No, kljub vsemu je še veliko ljudi ostalo brez vstopnic. Druga zanimivost tega večera pa je tudi v tem, da je bila na koncertu v večini mladina, kar dokazuje, da se mladi le ne navdušujejo samo za rock glasbo.

ALPSKI KVINTET — V času svetovnega prvenstva v veslanju na Bledu je ljubljanska televizija posnela tudi oddajo, v kateri je nastopal ta priljubljeni ansambel, ki veliko gostuje tako doma kakor tudi v tujini. Ansambel je leta 1966 ustanovil domačin iz Gorij Jože Antonič, v zadnjem času pa, od leta 1976, z njimi nastopa tudi priljubljena pevka narodno-zabavnih melodij Ivanka Krašovec. Ob njej ansambel sestavljajo še: vodja in kitarist Jože Antonič, trobentar in komponist Ivan Prešern-Žan, baritonist Janez Per, harmonikar in komponist Jože Burnik in klarinetist Vinko Sitar.

TONE KMETEC in OTTAVIO BRAJKO sta letošnja »povratnika« v Združene države Amerike in Kanado. Oba sta namreč tam že gostovala in so ju prav zaradi uspešnih nastopov rojaki povabili ponovno. Ottavio Brajko iz Izole je s svojim ansamblom gost Franka Sterleta, lastnika restavracije Slovenian Country House v Clevelandu, kjer bodo veselo po slovensko silvestrovali. Tone Kmetec pa je ponovno gost naših rojakov v Kanadi v organizaciji Kanadsko-slovenske skupine za kulturne izmenjave. No, kot smo izvedeli, se organizatorji dogovarjajo tudi za zamenjavo ansamblov. Upajmo, da jim bo to uspelo, saj bo tako prišlo na svoj račun še več ljubiteljev slovenske narodno-zabavne glasbe.

SIN — IZGUBLJEN V AVSTRALIJI

Iščem mojega sina Jožeta Hočevarja, ki je odšel v Avstralijo leta 1970, se tam zaposlil in poročil. Vedno se je javljal s pismi, nazadnje v avgustu 1976, ko je poslal fotografijo svoje družine (na sliki je on, poleg njega sinček Paul in žena Vesna). Od takrat sem mu nekajkrat pisala, zadnje pismo je bilo vrnjeno leta 1977 s pripisom na ovjnicni, da je odpotoval in da ga ni več na tem naslovu. Njegov zadnji naslov je bil: John Hočevar, 8/48 Colin Street, Lakemba 2195 N. S. W. Australia.

Živim v velikem strahu za svojega sina, zato prosim vsakogar, ki bi kakoli vedel o njem, ga morda poznal ali vedel, kam se je odselil, da mi sporoči na naslov: Pepca Hočevar, Janeza Puharja 5, 64000 Kranj, Slovenija — Jugoslavija.

V Miklavžu ob Ptujski cesti — 6 km od Maribora, prodam nedograjeno večjo enodružinsko hišo. Hiša je sodobno grajena, ima 320 m² stanovanjske površine, mahagonijeva okna, od katerih imajo nekatera barvna stekla, vse šipe pa so termopan stekla.

Naslov: Pehar Mirko, Hauberbranner str. 41, Schorndorf — Miedelsbach 7060, Deutschland.

Industrija pohištva »STOL« KAMNIK slavi v letošnjem letu svojo 75-letnico.

Prvi začetki

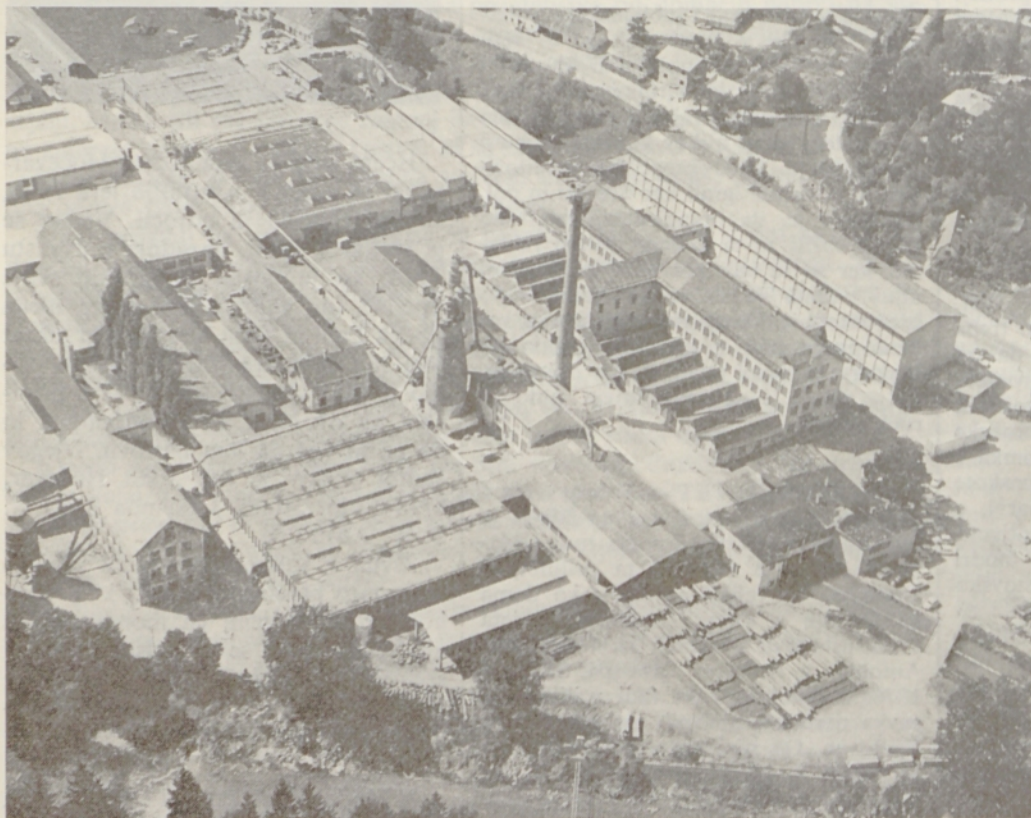
Tam, kjer je danes del tovarne, je bila pred 75 leti domačija Škofic z mlinom in žago. Gostinski delavec

roke trgovca Bahovca. Podjetnik Bahovec je opustil načrte prejšnjih lastnikov in tam postavil žago in parketarno. Izdelovati so začeli tudi stole, ki so jih izvažali v Egipt, Argentino in še v vrsto drugih dežel v svetu. Za svoje izdelke je prejel precej odlikovanj. V tovarni je bilo zaposlenih 150 delavcev.

Po prvi svetovni vojni je Bahovec prenehal z delom in tvrdka je dobila ime Re-

nastopu krize je bilo podjetje brez denarja. Lastnik si je iz stiske hotel pomagati na račun delavcev, hotel jim je znižati plače za 50 odstotkov. S tem je izzval generalni štrajk. Bilo je 1. maja 1934. leta. Med delavci je vladala enotnost, zato je moral najeti nove delavce v neki vasi na Štajerskem. Zmagala je delavska enotnost in organiziranost, najeti stavkokazi so morali oditi, delavske plače so se zmanjšale le za osem do deset odstotkov. Delavci so se čez 29 dni vrnili na delo. Ko je izbruhnila druga svetovna vojna, zavedni delavci niso hoteli služiti okupatorju. V noči od 3. na 4. september 1941 so partizani

75 LET

75 LET

Luka Habat je s svakom Saksom odkupil Škofičevo domačijo in vložil vse svoje premoženje v tovarno lepence in elektrarno Habat-Saks v Duplici pri Kamniku.

Ta poskus industrializacije se je ponesrečil in leta 1907 je njuno podjetje prišlo v

mec & co. — tovarna upognjenega pohištva in lesnih izdelkov.

Odslej so v tovarni začeli izdelovati tudi pisarniško pohištvo. Ing. Remec je poglobil trgovske stike s tujino, s tem pa se je razširil izvoz v Avstrijo, Italijo, Anglijo, Malto, Ciper, Alžir, Egipt, Sudan, Arabijo, Irak, Indijo.

Krizno obdobje

Svetovna kriza v 30 letih našega stoletja ni prizanesla tudi Remčevi tovarni. Ob

STOL

z delavci, ki so ostali v podjetju, zažgali tovarno, ker niso dovolili, da bi njihova tovarna izdelovala smuči za nemško vojsko. Sledile so aretacije, veliko delavcev je moralo v zapore in internacijo. S tem pa niso zlomili njihove naravne zavesti, nasprotno, zavedni delavci so še bolj združili svoje sile v boju proti okupatorju. Ob osvoboditvi je bilo v tovarni le še 45 delavcev.

Leta temeljite obnove

Tovarna je prišla 20. maja 1945 pod državno upravo. 25. aprila 1946 pa z odločbo kamniškega okrajnega sodišča v last FLRJ in je bila izročena upravi narodne imovine v Ljubljani. V septembru istega leta je bila ustanovljena tovarna pohištva v Duplici pri Kamniku, 6 mesecev kasneje se je preimenovala v tovarno upognjenega pohištva Duplica pri Kamniku in leta 1952 v Stol. Sedanje ime, industrija pohištva »STOL« KAMNIK, je tovarna dobila 1961. leta. Do spremembe imena je prišlo, ker so stoli postali najpomembnejši izvozni izdelek.

Pomemben je 21. avgust 1950. leta, ko so v Stolu izvolili prvi, 78-članski delav-

ski svet. Gospodarji tovarne so postali delavci.

Odločilni mejnik

Zgodovinski mejnik zadnjega desetletja je odločitev o graditvi nove tovarne ploskovnega pohištva. Dupliška tovarna je že pred vojno izdelovala pisarniško pohištvo Linder, na tržišču pa je še vedno veliko zanimanje za te izdelke. Če bi zamudili to priložnost, bi zaostali. Delavci se niso dolgo odločali. Zavedali so se, da Stol ne sme niti koraka nazaj, samo z izdelovanjem pohištva iz masivnega lesa pa ne bi dolgo dosegali pomembnejših uspehov. Hkrati so se tudi zavedali, da bodo zaradi graditve nove tovarne sami najbolj prizadeti, saj so morali vložiti svoj denar. In tako so 22. 6. 1969. leta začeli graditi novo tovarno ploskovnega pohištva, 10. avgusta 1971. leta pa je že stekla poskusna proizvodnja.

Večino denarja za investicije so zbrali iz lastnih sredstev, vsi so zategnili pas, nihče še pomislil ni, da bi lahko za ta denar zgradili veliko delavsko naselje. Investicija je bila nujna in koristna, saj se danes lepo

STOL

obrestuje, večina kreditov pa je že odplačanih.

Integracijski procesi

Z uspešnim poslovanjem si je Stol pridobil zaupanje partnerjev, zato ni nič čudnega, če sta se v zadnjem času podjetju pridružila dva obrata. Prvi je Motnik, delavnica, v kateri so nekoč izdelovali zaboje. S tem obratom je Stol sodeloval že pred priključitvijo, vendar se zaradi slabe tehnologije ni razvil. Motnik je nerazvit kraj, saj ima v tem obratu prebivalstvo edino možnost zaposlitve, zato bi bila ukinitve neumestna. Ob pomoči kamniške občine je

Stol zgradil v Motniku svoj novi obrat za proizvodnjo masivnih polizdelkov.

S prvim dnem leta 1974 se je Stolu pridružila tudi obrtna mizarska delavnica Sloga Moste, ki je prej slabše poslovala, zdaj pa sodeluje pri dopolnilnih programih ploskovnega pohištva.

V zadnjem desetletju moramo omeniti še en pomemben mejnik v razvoju samouprave v podjetju. Pri tem mislimo na ustanavljanje temeljnih organizacij združenega dela.

»STOL« danes

Industrija pohištva Stol Kamnik izdeluje preko 500 osnovnih izdelkov, v različnih izvedbah pa kar preko 2000 in posluje z več kot 3000 kupci in dobavitelji v Jugoslaviji in svetu. »STOL« približno 20 % celotne proizvodnje izvažata in sicer največ v razvite države (ZDA, Anglija, ZR Nemčija, Izrael), občasno pa tudi v države v razvoju.

Danes zaposluje Stol že več kot 1700 delavcev, ki so samoupravno organizirani v

industrija pohištva kamnik

naslednjih temeljnih organizacijah združenega dela:

1. Sedežno pohištvo, Duplica;
2. Ploskovno pohištvo, Duplica, Korenova pot 4;
3. Kovinsko in tapecirano pohištvo, Duplica;
4. »SLOGA« proizvodnja ploskovnega in kosovnega pohištva, Moste;
5. Tehnične storitve Duplica;
6. Delavska restavracija Duplica;
7. **PRODAJA**, Duplica, Kamnik, Ljubljanska 45;
8. DSSS Duplica, Kamnik, Ljubljanska 45.

DO Industrija pohištva Stol je vključena v SOZD »UNILES«, Ljubljana.

Proslavljanje 75-letnice ni samo jubilej našega dolgoletnega uspešnega poslovanja in bogatih delovnih iz-

kušenj, pač pa je za nas predvsem velika obveznost in spodbuda za delo v prihodnje, z rezultati dela pa naše priporočilo in želje po še tesnejšem sodelovanju z našimi sedanji in novimi kupci ter sodelavci.

»VOZILA GORICA«
INDUSTRIJA
PRIKLOPNIH
VOZIL
ŠEMPETER
PRI GORICI

vozila gorica

PROIZVAJAMO:

PRIKOLICE,
POLPRIKOLICE,
NIZKONOSEČE
PRIKOLICE
CISTERNE
ZA PREVOZ
TEKOČIN
IN PRAŠNATIH
TOVOROV,
KOMPLETNE OSI

REVILJA ZA SLOVENCE PO SVETU
MAGAZINE FOR SLOVENES ABROAD
REVISTA PARA LOS ESLOVENOS POR EL MUNDO

NOVEMBER
1979
LETNIK 26

RODNA GRUDA 11

SLOVENIJA

ENGLISH SECTION PAGES 19-25

TRIKON®

TOVARNA PLETENIN IN
KONFEKCIJE KOČEVJE,
p. o.

PROIZVAJAMO:
MOŠKE, ŽENSKE IN
OTROŠKE HLAČE
PLETENINE IN GARNITURE
ZA DOJENČKE

NAŠE GESLO:
SODOBNI MODELI,
ELEGANCA, ŠPORT!

**PREDILNICA
LITIJA**

POŠTA IN ŽELEZNIŠKA
POSTAJA:
61270 LITIJA –
TEL. n. c. 88-411

PREDILNICA LITIJA
V LITIJU PROIZVAJA
KVALITETNO BOMBAŽNO
KARDIRANO IN ČESANO
PREJO, TER PREJO IZ
SINTETIČNIH IN VISKOZNIH
VLAKEN.
SVOJE IZDELKE
PRIPOROČAMO
KUPCEM!

lesnina

TOZD TRGOVINA
z gradbenim materialom
gramex o. sub. o.
LJUBLJANA, Kurilniška 10

GRADITE? OBNAVLJATE?
VES GRADBENI MATERIAL,
KI GA POTREBUJETE PRI
ZIDAVI, LAHKO KUPITE NA
ENEM MESTU!
PRIPOROČAMO SE ZA
OBISK!

VELENJSKA PLASTIKA N. SUB. O.,
63320 VELENJE, CELJSKA CESTA,
TELEFON (063) 850-138, 850-410,
KOMERCIALA 851-017,
računovodstvo 881-011,
telex 33 570 velplas velenje.
TOZD »INTEGRAL«
DEJAVNOST: PREDELAVA
PLASTIKE, PROIZVODNJA
AVTOMATA-NAVIJALCEV ROLET,
METALNO-PLASTIČNA
GALANTERIJA (OKOVJE ZA
POHIŠTVO ITD.), NATRON IN
PERFORIRAN PAPIR, SITOTISK
IN EKONOMSKA PROPAGANDA

TOZD »GALIP«
PROIZVODNJA GUMBOV IN
ZAPONK ZA KONFEKCIJO,
OPREME ZA HIDROTERAPIJO,
FASADNI IN DRUGI ELEMENTI IZ
ARMIRANEGA POLIESTRA.

ENGLISH SECTION

LETTER TO THE EDITOR

Browsing through the material that you sent to us has brought back memories of the visit last year. There is only one way that I will be able to satisfy my longing to see the country and all of you again and that is to make another trip. Retirement is now only six months away and then I can do some planning. I am by nature a very inquisitive individual and want to learn more of my homeland. It is

Slovene heritage room at the S. N. P. J. Recreation Center in the Borough of SNPJ

In the office of Slovenska izseljenska matica at Ljubljana. From left to right: employee of Rodna gruda Mrs. Milena Gregorič, our guest from the U. S. A. John Brodnick, Ivanka Žibrik, our book-keeper, and Marija Brodnick

RODNA GRUDA, Magazine for Slovenes Abroad
Cankarjeva 1/II, 61001 Ljubljana Slovenia-Yugoslavia
Tel. 061/23 102

Published by Slovenska izseljenska matica, Ljubljana
Editors: Drago Seliger (Editor-in-chief), Jože Prešeren
(responsive Editor) and Jagoda Vigele
English translations: Milena Milojević-Sheppard, M. A.
RODNA GRUDA is published monthly. Numbers 8 and
9 are published together as a double issue
Yearly subscription for overseas countries is 8. — U. S.,
10. — Canadian or 7. — Australian dollars. Payment can
be made direct to our Account, No. 50100-620-010-32002-
-2818/5

at Ljubljanska banka, or by international money order,
or by check — payable to »Slovenska izseljenska matica«
— in a registered letter

hard to realize that my generation and yours is only one generation away from serfdom and I am now more interested in the lives that my father and mother were born into that caused so many of our people to leave home behind and come to America. It had to be a hard life and at the same time they came into a hard life here but were able to gain for themselves a better life for their lifetime but now one wonders if our life is really any better than yours as we adapt to what we have and make the most of it. Is that not so?

It is hard to express the thanks and appreciation for all of you awakening in me the deep desire to learn more. If and when I should return my daughter will probably come with me and I hope to have enough time to visit the sites of your latest archaeological excavations and to study some of the ancient history. Also I feel that there is more at Turjak than I was able to absorb in one visit . . .

I am undecided at the present as to the prospects of writing a book. I have been encouraged in this matter by some people that are reading my articles as published in the Voice of Youth.

I am also enclosing a picture of the Slovene booth at the county fair. This is my personal contribution to Slovene culture that was already in existence before the Heritage room was even in the talking stage. This is an annual exhibit of at least 20 nationalities and the one on my right is Afro-American.

Lou Serjak

ARTS & CRAFTS EXPO

“YOUR OPPORTUNITY
FOR HOLIDAY GIVING”
SUNDAY, NOVEMBER 4,
1979

sponsored by:

Slovenian National Art Guild

Slovenia Society Home

20713 Recher Ave.

Euclid, Ohio

Hours: noon to 9 p. m.

Arts & Crafts for display and sale, demonstrations by artists, food, entertainment, heritage and artifacts exhibit headed by August B. Pust.

The public is invited to attend and browse around. There is no admission charge. Exhibiting is open to Guild members and non-members.

NEWS

STANDARD OF LIVING GOING UP IN SLOVENIA

At its last meeting before the Summer recess the Slovene Assembly accepted among other things the report of the Chairman of the Executive Council, dr. Anton Vratuša about the present and future economic situation. It was found in dr. Vratuša's report that Slovenes have been

achieving a relatively lively rate of economic growth and investments. The standard of living of individuals, as well as of society as a whole, has been going up. With the exception of several of the less developed areas full employment has been achieved and developmental differences between individual areas are being gradually removed.

It was emphasised in dr. Vratuša's report that Slovenia should provide more money for roads, for the production of food, for the modernization of industry, and for the construction of housing. As well as this a well-based employment policy should be implemented and the thoughtless use of good agricultural land for building purposes should be stopped. S. R. Slovenia should also improve international cooperation with its neighbours and with the non-aligned countries, which should improve the unfavourable foreign-trade business and at the same time make a contribution towards the development of the world.

LESS WHEAT THIS YEAR

According to data supplied by the Federal Office of Statistics this year's total wheat product was 4.3 million tons, which is approximately 19% less than last year. This reduction was mainly due to the fact that less wheat was sown this year than in 1978, but it was also the result of drought during the period of ripening and rain during the harvesting.

INTERSTENO CONGRESS HELD IN BELGRADE

The 33rd World Congress of typists, stenographers and office technicians »Intersteno« was recently held at the Sava Congress Centre in Belgrade. At the Congress the representatives of the 35 member-countries of »Intersteno« became acquainted with the educational system of those countries, in particular with the training of typists, stenographers and multi-lingual stenographers. At the same time there took place in Belgrade a world competition in typing, stenography and multi-lingual stenography.

YUGOSLAVS NEED NO VISAS FOR TRAVEL TO 42 COUNTRIES

Yugoslavs can travel without visas to 42 countries, whereas 38 countries provide visas for Yugoslavs free of tax. Yugoslavia has concluded agreements concerning the removal of visas with the following countries: Algeria, Austria, Bangla Desh, Belgium, Holland, Luxemburg, Bulgaria, Czechoslovakia, Chile, France, the Philipines, India, Iceland, Iran, Iraq, Italy, Ireland, Japan, Cyprus, Costarica, Cuba, Hungary, Marocco, Malta, Monaco, West Germany, Pakistan, Poland, Portugal, Romania, San Marino, Spain, Switzerland, Lichtenstein, Sweden, Denmark, Finland, Norway, Tunis, Turkey, Great Britain and Northern Ireland.

The only neighbouring countries to which Yugoslavs cannot travel without a visa are Greece and Albania.

SLOVENE SCHOOLS IN ITALY

A total of 128 pupils completed their secondary school education at Slovene schools in Italy this year, at Trieste and Gorica. The Slovene schools system in this country is continually developing, but in spite of this local authorities spend all too much time in salving the latter's material and other problems. It is a pleasure to record that interest in Slovene schools has increased in this school year, too.

50,000 NEW GRADUATES IN YUGOSLAVIA

According to the data of the Yugoslav Federal Office of Statistics a total of 50,000 students graduated in Yugoslavia last year, which is 3.7% more than in the year before. In Slovenia there were a total of 5700 new graduates. The most popular fields of study were the technical sciences, followed by the social sciences and medicine.

SEMINARY ON THE SLOVENE LANGUAGE AND CULTURE

The traditional Summer »Seminary on the Slovene language, literature and culture« was held in the first half of July this year at the Faculty of Philosophy of the University of Ljubljana. This seminary is concerned mainly with the extending of the knowledge of foreign, Slav language scholars. This year a total of 140 participants from various countries of Europe and America took part in the seminary.

EIGHTIETH BIRTHDAY OF BOŽIDAR JAKAC

Recently the Academic Painter Božidar Jakac celebrated his eightieth birthday and with it 60 years of fruitful and creative work. On this important milestone in his life the President of the Republic, Josip Broz Tito, sent him his congratulations.

RECORD WINE EXPORTS

It looks as though by the end of this year Yugoslavia will have achieved record exports of Yugoslav wines, a total of 10,000 waggons-full. Among the biggest importers of Yugoslav wines are the countries of the European Economic Community, the biggest importer being West Germany. In West Germany Yugoslav wines are in second place out of all the wines imported by this country. A lot of Yugoslav wines are sold in Great Britain, Switzerland, the United States and Poland, and recently in the developing countries, too.

»WEDDING IN LJUBLJANA«

After a break of several years the grand touristic-folklore event, this time known as »Wedding in Ljubljana« (»Ohcet v Ljubljani«), was held again on July 14th in Ljubljana. This year the wedding was held according to the customs of the Prekmurje area, and at it a total of thirteen couples from Yugoslavia and some other affiliated towns in Europe were present. A total of 1700 men, women and children, dressed in national costume, including five bands, tambourine-players, zither-players, took part in the wedding procession along the streets of Ljubljana, as well as a number of folklore groups from Yugoslavia and other countries.

The wedding ceremony took place in the Grand Hall of the Ljubljana City Hall. The first couple to be married were the Slovene couple from Ribnica, Marinka Šmalc and Franc Prelesnik. Then came the couple from Wiesbaden in West Germany, then the couple from Prekmurje, the couple from Bratislava, the Slovene couple from Celovec, the couples from Switzerland, Belgrade, Parma, Skopje, Leverkusen, the Austrian couple from Celovec and the couple from Tbilisi in the Soviet Union.

In the afternoon several thousand guests gathered in the rooms of the Economic Exhibition-Grounds, where the wedding feast was according to Prekmurje customs. The newly-married couples spent the next day in Pomurje, where the wedding celebrations continued in Gornja Radgona. After that the newly-weds drove off to the Slovene coast.

The »Wedding in Ljubljana« was a complete success, as it attracted into the city a mass of foreigners. At the same time quite a lot was written about Ljubljana in the foreign press and there were television reports on it, too. That was one of the main aims of the bringing back to life of the former »Peasant's Wedding«. It all looks as though next year the wedding will take place according to the customs of the Karst area.

WORLD GALLERY OF CARTOONS

A competition for a cartoon and satirical sketch on the theme »C'est la vie« has been announced by the organizing committee of the World Gallery of Cartoons. The cartoons should have been handed in by August 1st, and the choice of technique is left to entrants. The Gallery of Cartoons was held this year on September 14th, in Skopje for the eleventh time. At the Gallery there were gathered numerous cartoonists from 42 countries with one thousand cartoons and satirical cartoons.

The exhibition will be open in Skopje City Museum until the middle of October, and those works which receive prizes will become the property of the World Gallery. The exhibition is to be presented in ten other towns and cities of Yugoslavia, too.

YUGOSLAVS INVOLVED IN CONSTRUCTION PROJECTS NEXT TO THE PACIFIC OCEAN

At Lima the Peruvian government and representatives of the Yugoslav enterprise »Energoprojekt« from Belgrade recently signed an agreement about the partial financing of the Second Stage of the Great Irrigation System at the mouth of the rivers Chira and Piura in northern Peru.

With a loan of 55 million dollars, which the government of Peru will pay back over a period of 12 years, »Energoprojekt« will make it possible for this non-aligned country to continue the construction of the above-mentioned system for irrigation, whose First Stage over the period 1971-78 was finished on time by »Energoprojekt«.

The above-mentioned loan, which Peru will be getting from Energoprojekt, amounts to almost half the necessary financial means for the construction of 74 kilometres of defence embankments and for regulation of the flow of the River Piura, for a dam at the town of Sullana, as well as for 45 kilometres of irrigation channels in the lower reaches of this river.

During the First Stage approximately 600 engineers and technicians belonging to Energoprojekt, together with 4000 Peruvian workers, built the imposing Poechos Dam, 9 kilometres long and 41 metres high. In this way water from the River Chira could be accumulated in an artificial lake, whose capacity amounted to one thousand million cubic metres of water. By means of a channel 54 kilometres long the water from this lake flows into the River Piuro, where in the so-called Saud Sea a complex network of drainage channels with a total length of 465 kilometres has been built.

This system, which is unique in South America and being built by Yugoslav experts, will make possible the irrigation of almost one quarter of all agricultural land in Peru's littoral belt along the Pacific Ocean. This important construction achievement will be of direct use to more than 30,000 farming families.

CELEBRATIONS TO MARK THE 125th ANNIVERSARY OF THE BIRTH OF MIHAILO PUPIN

The one-hundred-and-twentyfifth anniversary of the birth of Mihailo Pupin, the scientist and inventor, will be celebrated throughout Yugoslavia this year, especially in Vojvodina where he was born. Because of the services rendered by Pupin in the settling of the borders of Yugoslavia after the First World War there will be in Slovenia, too, a number of events, organized by a special committee.

Thus an exhibition in honour of Mihailo Pupin is being prepared in Slovenia. It will include 100 photographs and

Višnja Gora

about 20 exhibits. It will be opened for the first time on October 5th of this year inside the "Iskra" building on the Square of the Revolution in Ljubljana. The exhibition is to be later moved to some other Slovene communes. Forty of the photographs will present a picture of the scientist's life and work, whereas the others will demonstrate the use of his inventions today.

Pupin's name and work will be included in the exhibition "Modern Electronics", which will be held during the period of October 1st—5th of this year in Ljubljana. A special booklet about Mihailo Pupin is being prepared by the Institute of Geography of the University of Edvard Kardelj in Ljubljana, together with the "Science to Youth" movement and others. It is hoped that part of the important exhibition material needed will be obtained from the U. S. A.

»DOBER DAN« FOR HOTEL KOROTAN IN CARINTHIA

It's no surprise for visitors from Yugoslavia to the Hotel Korotan in Sekira near Vrbsko jezero in Austria to be

greeted with "Dober dan" and not "Guten Tag". For the hotel management was taken over last year by "Radenska". Among the twenty hotel employees half are from Radenc and Murska Sobota, and there are also Koroško Slovenes among them. The "Alpha and Omega" of the hotel is the tourist worker Sonja Černčič from Maribor.

The hotel, which was opened this year on June 9th, and will be closed at the end of September, is now most interesting for visitors from Great Britain and Holland. The visitors stay at the hotel within the "Yugotours" organization, and they have the possibility of spending their first week's holiday in Gorenjsko, mainly at Radovljica or nearby there, and the second part of their holiday at Hotel Korotan.

A varied social life is to be organized at this hotel during this year's tourist season. The hotel will be helped out by folklore and other groups of Carinthian Slovenes. In such cooperation both sides can see a common good. Most important for Slovenes in Carinthia is the economic cooperation between Austrian Carinthia and Slovenia, an example of which is Hotel Korotan, says the Head Secretary of the National Council of Carinthian Slovenes, Filip Warash. In this way the possibilities for employment in the home town or village increase.

ON THE TRAIL OF RESCUED ALLIED AIRMEN

THE DEBT IS SETTLED

Roy S. Neill escaped from the Germans at Gradec, Austria and hid for a time at Slovenska Bistrica whence he was helped to join the partizans.

"This is my debt, which I owe to Yugoslavia and which I'm settling by means of this book. I want the people in England to know how much the Yugoslav partizans contributed to the final victory in the last war. Their share was certainly greater than that of many a nation in Europe." These were the introductory words to a book written by Roy S. Neill, an English soldier who escaped to the Slovene partizans. The book was published in London in 1947 under the title "Once only".

The book is full of almost unbelievable occurrences, which the restless Englishman went through in the last war. In 1939 he came to Belgium and France with a British division. When he had to retreat from the Continent of Europe he carried on with the war in Tobruk, where he was captured by the Germans. He couldn't stand captivity for long, though. Every time he had a chance he escaped. But the Germans caught him again. He spent his last period of captivity at Gradec in Austria.

He heard on the radio, which the prisoners listened to secretly, that on the other side of the River Drava, in Yugoslavia, there were partizans. He decided to escape in that direction as soon as he had a chance.

STRANGER IN THE BUSHES

For several weeks he wandered around unknown towns and villages, managing not to fall into the hands of the Germans again and hoping to meet partizans. He avoided

Fiesa, a summer resort on the Slovenian coast near Piran

any kind of contract with Austrians, and at last reached the River Drava. He swam across the river, as the bridges were guarded. When one day he was completely exhausted, desperate and hungry he heard some voices speaking in a language which wasn't German. He had arrived among Slovenes.

It took me a long time to find the people that Roy described in his book. The trail led me to Slovenska Bistrica. Finally I found the two girls described by Roy in his book, with whom he made his first contact. They were Ivanka and Vida Tramšek.

Vida Tramšek, whose married surname is Pasino, still lives in Slovenska Bistrica. She can still remember that day 35 years ago as if it were yesterday. "One day in August 1944 I rode over to Pokošje on my bicycle to visit my sister-in-law Ivanka. We were picking apples on the lonely farm, while old grandfather was sitting in front of the farmhouse, smoking his pipe and watching over Ivanka's two-year-old little son. Unintentionally I took a

glance towards the wood and it seemed to me that there was someone there watching us. Then I warned Ivanka, meanwhile the stranger tried to hide. But the two of us had already seen him. He gave a sign with his hand for us to come nearer. We were hesitant, but the stranger kept on giving a sign. We went over to him.

I didn't trust him. He spoke bad German. Meanwhile grandfather had joined in. It was well-known that the Germans made use of snoopers, who pretended to sympathise with the partisans. The whole affair then usually ended up badly. But the stranger didn't give such an impression, and every doubt disappeared when he showed us under the working clothes that he was wearing an English soldier's uniform. His complete exhaustion, poor German and uniform convinced us all that we should help this man.

Together with Ivanka we hid him in the attic, brought him food, cleaned him up and sewed his clothes, But he couldn't stay there. I decided to take him to my home in Bistrica, for although it was in the vicinity of the barracks

which were full of Germans there was a hiding-place in our house under the roof, which was sometimes used by activists. Here the Englishman was to wait for a contact with the partizans.

The road through the town was risky. We put the Englishman inbetween us, and were meeting neighbours and exchanging a few words with them. The Germans, too, who we met at every step, had nasty comments for the two of us here and there. I know the Englishman was on tenterhooks, but at last we arrived safely at my home. Mama Matilda was working in the garden when she noticed that we had brought a stranger with us. As soon as I had explained what it was all about she left her work in the garden and received the Englishman with all hospitality.

A HIDING-PLACE IN THE ATTIC

First our new acquaintance wanted to have a good wash. Then we hid him quickly in the attic, where there was a hiding-place in the hay. You can imagine the Englishman's surprise as he climbed into the attic when there walked towards him a man, who had crawled out of the hay, in full German uniform. We explained at once to him that they were going to wait for a contact with the partizans together.

The Englishman was quite some time with us in the attic. If it seemed to us that any danger was threatening then Father kept guard in front of the house, in order to give us immediate warning. Mama looked after him like a real mother, until the day came when Roy was to go to the Partizans".

His journey to the partizans was described by Vida's brother-in-law, now 69-year-old Polde Topolak, as follows:

"At that time I was working at the factory (today's "Impol") when I took on the job of accompanying the Englishman to the contact with the partisans. It first took place at night. Mother Matilda had filled his knapsack up well, embraced him and kissed him. Then off we went. Usually the contact with the partizans was at Frkov križ, half-an-hour distant from us, in the forest. That night nobody came. We waited almost till dawn, and then I had to go to work my shift at the factory so we had to go home.

The second time was by day. The Englishman had worker's overalls on over his clothes. I gave him a saw and carried an axe myself. I walked in front of him. We agreed that I would warn him if it was dangerous by putting both hands on my back. This was the sign for danger at which the Englishman should jump into the wood. Nothing like that happened. After two hours we were already at Tinje on the Pohorje Mountains. I told the Englishman to hide behind the wall of the churchyard, while I went to find out about the partizans. At the inn "At Bisjak's" I was advised to go on to "Ajdova goša". I went to fetch the Englishman and brought him to the empty camping-place. According to the state of the ashes I determined that they must have gone off just before us. At last I found out that the partizan troop was at skri-ljar's Farm. As it was already getting dark — I had to

be at the factory to work the night shift — I told the Englishman to wait there for the Partizans patrol to arrive. That is what happened, too".

HE DIDN'T FORGET HIS OLD COMRADES

Roy S. Neill describes his meeting with the partizans as follows: "At last I met the first partizans. It was unusual. Two men in German uniforms approached me. I got a real fright. It was only when I noticed the red star on their caps and heard the words: "Welcome, Englishman, among the partizans!" that I thought: at last my long journey is over, I'm free, I'll soon be home. They first took me with them to the camp, which was full of partizans. Here I met some of my compatriots who had also escaped from the Germans. Overcome with happiness we embraced each other.

I had to tell everyone my story. To the commanding officer of the partizans, too, who interrogated me.

The next day there was a "partizan meeting". We Englishmen put on a performance of our own, too. I remember we sang "Land of Hope and Glory" and "It's a long way to Tipperary" — that melody was known to the partizan fighters, too, so they joined in".

Soy never forgot his rescuers. He had promised grandfather Ivan Kovačič, when he first saw him, English tobacco. He kept his promise. He wrote to Mama Matilda many times. All his letters started with "Dear Mama". He also sent her his book with a dedication in it to her.

In 1952 Roy visited the Tramšek and Kovačič families and others in Slovenska bistrica with his wife and son Ian.

He now lives in America, in California. His letters still arrive regularly in Slovenia.

by Edi Šelhaus

THE CRAFT OF WOODWORKING IN SLOVENIA

Recently there was an interesting exhibition of the craft of woodworking in Slovenia, organized by the Slovene Ethnographic Museum. The exhibition showed, in an interesting, well-documented and original way, the whole varied range of wooden articles which used to play an important role in the life of Slovenes in the past. Ljudmila Bras, the museum advisor and designer of this unique exhibition, told us:

"The oldest and most popular of crafts is, no doubt, our wood handicraft, which includes several kinds of woodworks. It is often called "suha roba" (i. e. "dry ware"), especially when dealing with articles made at Ribnica and its vicinity.

Wooden pots and other containers have always been in great use in everyday life. They have been widely used for all kinds of purposes in all branches of the Economy, as well as in households where they have served for the preparation and keeping of food and drink. In those areas where viticulture is the main economic activity the making

of woodware has been supplemented by the more specialized craft of barrel-making. In view of the great importance and extent of use of wooden pots and other containers the whole exhibition is dedicated to the art of making such articles.

The formerly so popular craft of making wooden pots and other containers was slowed down a lot by the rapid development of industry in the Twentieth Century and had to give way to new trends in the population. A fatal blow to the craft of wooden pottery was struck by the ever more popular plastic container.

A special chapter in the history of trading concerned the rights of the people of Ribnica and Kočevje to free trading with wooden ware. Because of constant attacks by the Turks on our territory during the Fifteenth Century the population had become badly impoverished. Among other things Emperor Frederick III in 1492 granted a special bill of rights which promoted the free trading of home-made wooden ware as well as other goods of agricultural trade. Every travelling trader received a written certificate which enabled him to travel freely. Such travelling traders sold their goods all over Austria, and trade connections led to Italy, Germany, Greece, Spain, across the Mediterranean to Africa and even to India. Town people made a considerable number of complaints about this agricultural trading so Emperor Ferdinand in 1553 reconfirmed the bill of rights, as also later did the Empress Maria-Theresa. The historian Valvasor mentions a number of villages in the area around Ribnica and Kočevje where peasants were engaged in making various kinds of pots and other household goods. The people of Ribnica frequently reasserted their originally granted trading rights. So the first law concerning crafts, which was passed in 1852, contained special clauses which kept all the granted rights undiminished.

Apart from the important economic function carried out by the travelling peddlers with the sale of their goods they were also known as travelling craftsmen, who did all the necessary repairs on farms to broken tools and pots and containers in disrepair. Between the world wars they sold their goods on a regular basis to traders in villages and towns, too. They brought their goods to all the weekly, monthly and annual fairs, a custom which has still been retained to this day. For example there are still well attended fairs of wooden ware at Ptuj, Murska Sobota, Radgona, Celje, Metlika and Mengeš.

The exhibition shows the characteristic articles which were used in the different branches of the economy. So one can find wooden containers for wine, for milk, for carrying water, for the preparation and keeping of food and drink, hollowed-out pots such as troughs, pots used with animals and in farming, pots for the storing of corn and seeds.

The products of the wooden pottery trade, says Ljudmila Bras, are very numerous and varied. They include characteristic bowls, tubs, bath tubs big and small, bowls for keeping fish in, swill-pails, milk-pails, drinking-bowls for animals, measuring-bowls, tubs for gathering grapes in, buckets, casks and butter-churns. At the turn of the century the people of Ribnica still called what we call "posoda" (tubs, bowls and dishes) by the names "kebel"

(pronounced "keboo"), "kebelica", "kebelček". This is the word mentioned in one line of the well-known song about "Ribničan Urban" which runs: "... on mojster je od žlic, čebru, keblu, keblu, keblu..." ("he's a master of spoons, tubs, big bowls, little bowls"). The villages which were most engaged with the making of wooden ware were: Sodražica, Sinovica, Šušlje, Kot, na Gori, Zapotok, Zamostec, Žimarice, Dvorska vas, Črni potok, Rob, Slevica, Gregor, Škrlovača, and Velike Lašče. Between the two wars as many as one hundred thousand tubs were made in these villages every year.

An industry of household furniture has been built up at Ribnica on the basis of the old woodworking crafts. Many workers have found a better means of living at the "Inles" factory. Recently the Chamber of Commerce of S. R. Slovenia has been giving encouragement for the re-development of the former craft activities, which should find a place for themselves in modern life.

The cooper's trade had a special place in the making of wooden bowls. Up till the end of the Nineteenth Century tubs and barrels were bound with wooden hoops made out of hazel and ash twigs. The best-known centre for coopers' work was at Rakek in Notranjsko and in the neighbouring villages of Urec, Ivanje selo and elsewhere. Here such hoops or "koretelje" were made at practically every house. The twigs were cut in the Spring and Autumn below Mt. Snežnik and in Leskova dolina near Lož. They also drove them to Senožče, Divača and Trieste. Later on metal hoops came into fashion. The tub-makers bought the sheet metal from textile factories which was left over from packing materials.

Wooden ware was also made at Črni vrh nad Idrijo, on the Karst, in the Tolmin and Bovec districts, in the areas of Bohinj and Bled, in the Selška Valley, in the Upper Savinja Valley, in Štajersko, in Prlekija and in the Pomurje district. There were well-known barrel-makers at Tacen near Ljubljana. The barrel-makers provided themselves with extra education, too, with organized schooling on Sundays. The coopers' guild was established at Tacen in 1907. Barrels were made for Croatia, Slovenia, Negotin and other areas. Among their products were barrels with a capacity of up to fifteen thousand litres, casks, bath tubs made out of beechwood, oak tubs for pickled cabbage, and butter-tubs.

Dr. Boris Kuhar, the director of the Slovene Ethnographic Museum in Ljubljana, has written:

"The exhibition is the results of several years of research and collecting work on the part of our museum. At the exhibition you can see exhibits that have been in the museum for decades and also a lot of exhibits collected specially during preparations for this exhibition. Many of the exhibited articles are no longer made by our craftsmen, our farmers don't use them and so the young generation does not know them, neither their names nor their functions. New, industrially-produced articles have come into use, being several times cheaper than the corresponding wooden articles. Thus the life of a farmer has changed with time and the "suha roba" made by the people of Ribnica has got new customers. But vinters know that good wine can only be produced in wooden barrels, so they still buy them, and the barrel-makers still make them.

PÁGINA EN ESPAÑOL

ACONTECIMIENTOS:

EL PRESIDENTE TITO EN HABANA

El 29 de agosto llegó a la Habana el presidente de la república. El mariscal Josip Broz-TITO a la cabeza de la delegación yugoslava representó y guió la misma en la sexta conferencia que tuvieron los gobernantes y representantes de todos los países no alineados del mundo. En general, el presidente Tito tiene en el conjunto de los países que forman el movimiento de no alineados un gran ascendiente. Además se lo considera como una personalidad que irradia un ejemplo extraordinario, no sólo por haber hecho que nuestro país sea considerado hasta ahora dentro del movimiento como el más experimentado, sino además por el enriquecimiento que ofrece dentro del campo de la no alineación con sus bases teórico-prácticas.

PREVISIÓN OPTIMÍSTICA.

La economía yugoslava ha conseguido elevar el nivel productivo en un 30 % más que el año pasado durante la primera mitad del año en curso. Esto es sin duda un excepcional y fantástico resultado, pero sin embargo los expertos ponen sobreaviso de que esta forma dinámica no fue realizada sin problemas. Es así que no hubo bastantes condiciones de estabilidad, lo cual provoca y señala un grado inflatorio elevado y un déficit en el balance de pago con el extranjero.

GRAN AYUDA DE ESLOVENIA.

Hasta mediados del mes de agosto fueron girados por intermedio de la Cruz Roja de Eslovenia más de 268 millones de dinares a la república hermana de Montenegro. Este dinero fue enviado como ayuda para la reconstrucción de la costa y arreglos de las ciudades que sufrieran las consecuencias del terrible terremoto que asolara este lugar de Yugoslavia. Esta suma fue reunida con la ayuda de una ganancia diaria que ofrecieron todos los obreros y empleados, más las contribuciones y aportes de solidaridad que dieron las empresas del respectivo fondo para uso común, fondos de reserva, contribuciones particulares y personales, etc. Con este fin recibió la Cruz Roja Eslovana además la ayuda desinteresada de nuestros emigrantes que viven en todas partes del mundo. Además también la cantidad de más de un millón de dinares en divisas de personas y organizaciones de once países.

EXPORTACIÓN DE PRODUCTOS AGRÍCOLAS.

Este año nuestras organizaciones horticultoras y frutícolas exportarán por más de dos millardas de dín. de frutas y hortalizas frescas y conservadas. Además también uva de mesa. Esto es nada menos que un 20 % más que el año pasado. La mayoría de los compradores son empresas de la Rep. Fed. Alemana, Austria, Holanda y Países Bajos, Checoslovaquia, Polonia, Rep. Dem. Alemana Unión Soviética y EEUU de América del Norte. Los productos y frutas más solicitados para la exportación son manzanas, ciruelas frescas, guindas, frambuesas, frutillas y también hongos, ají-morrones, pepinos, etc.

RADENSKA CASI EN TODO EL MUNDO.

En los primeros siete meses del año en curso ya hemos exportado un 11 % más que el año anterior durante el mismo período. El aumento e interés por esta excelente agua mineral ha hecho que a su vez aumentara la exportación a los países que ya la consumen, a saber: Italia, Austria y Alemania. Cada día crece más el interés por su importación también de parte de EEUU de América del Norte. El continuo aumento de la exportación ha hecho que los directivos de esta firma hayan aumentado el parque de máquinas embotelladoras. El nombre completo de la firma es RADENSKA-TOZD MINERALNA VODA-RADENCI, Eslovenia-Yugoslavia.

CONGRESALES AMERICANOS DE VISITA.

A fines del mes de agosto tuvimos de visita la delegación congresal americana. Estuvieron durante cinco días visitando el país. La dirigió el presidente de la comisión para los exteriores de la cámara de representantes, Clement Zablocki. La delegación tuvo varias conversaciones y entrevistas con los representantes del parlamento yugoslavo. Esta comisión también visitó la Rep. de Montenegro, donde se puso al tanto de los problemas y diligencias que se están realizando para eliminar las consecuencias del terremoto.

RECOMIENDAN A YUGOSLAVIA.

Los alemanes del Oeste y sus agencias de turismo recomiendan a sus conciudadanos que pasen sus vacaciones de invierno en casa, donde los precios del transporte no han aumentado tanto como en otros países. Si en cambio quieren disfrutar e ir al mar entonces les recomiendan lo hagan en Yugoslavia, Rumania o Túnez, pues para viajar a éstos pagarán sólo 2 ó 5 % más caro el pasaje. Mientras tanto los pasajes aéreos para España han aumentado en un 15 %.

EXPOSICIÓN VITIVINÍCOLA DE JUBILEO.

A fines del mes de agosto y a principios de septiembre tuvo lugar en la sede EXPOSICION de ECONOMIA de Ljubljana el mercado o feria vitivinícola de jubileo. Participaron del mismo 423 representantes de 25 países. Todos juntos, los expositores presentaron 1184 tipos de vinos distintos, los que clasificó una comisión internacional especial para tal efecto. El premio principal o el así reconocido «campeón único» lo obtuvo el vino «DEZIRE GROM 1977» de la Cooperativa agrícola-vitivinícola Vlasotinci. En cambio la gran medalla de oro la han recibido una gran cantidad de distintos tipos de vino que los exponían distintas empresas y bodegas estatales y particulares. Entre los vinos eslovenos fueron premiados «traminec 1978», «beli burgundec 1977», «refožko 1978» kabernet, barbera 1978 y otros.

FELICIDAD VERDE Y FLORIDA.

En Muta, en la región de la Koroška eslovana, tuvo lugar en el mes de agosto la ya conocida y tradicional exposición que lleva el título «Felicidad verde y florida». En la misma la empresa GORENJE MUTA expuso su mecánica agrícola manual o en miniatura, aparte también los equipos para la industria de elaboración lechera como así también los aparatos y demás para la constitución de chacras en miniatura o mini-haciendas, herramientas para huerto y otras. El presidente de la Cámara de Comercio de Eslovenia, Andrej Verbič, durante el discurso inaugural puntualizó entre otras cosas que este tipo de presentación expositiva es importante por su acción dirigida hacia el ramo que en nuestra república brindamos una ventaja social especial.

HOTEL «INTERCONTINENTAL» EN BELGRADO.

Al lado del Congreso o Centro de Congresos «SAVA» de Belgrado, han inaugurado un nuevo hotel que le llamará «INTERCONTINENTAL». El mismo tiene cuatro restaurantes con sus respectivos comedores, cuatro salones para banquetes, diversos negocios de artículos en general y otros. El hotel puede albergar a su vez 900 huéspedes en 499 habitaciones. El novísimo hotel está considerado como el más moderno no sólo por su mobiliario y equipamiento sino también por sus líneas arquitectónicas. Dicen que es «la perla del Centro de Congresos».

CAMPEONATO MUNDIAL EN BLED.

A fines de agosto comenzó en BLED (localidad eslovana) el octavo campeonato mundial de remo. Participaron del mismo deportistas de 33 países. Este fue sin lugar a dudas el mayor evento deportivo que hasta el momento haya visto Bled.

ski svet. Gospodarji tovarne so postali delavci.

Odločilni mejnik

Zgodovinski mejnik zadnjega desetletja je odločitev o graditvi nove tovarne ploskovnega pohištva. Dupliška tovarna je že pred vojno izdelovala pisarniško pohištvo Linder, na tržišču pa je še vedno veliko zanimanje za te izdelke. Če bi zamudili to priložnost, bi zaostali. Delavci se niso dolgo odločali. Zavedali so se, da Stol ne sme niti koraka nazaj, samo z izdelovanjem pohištva iz masivnega lesa pa ne bi dolgo dosegali pomembnejših uspehov. Hkrati so se tudi zavedali, da bodo zaradi graditve nove tovarne sami najbolj prizadeti, saj so morali vložiti svoj denar. In tako so 22. 6. 1969. leta začeli graditi novo tovarno ploskovnega pohištva, 10. avgusta 1971. leta pa je že stekla poskusna proizvodnja.

Večino denarja za investicije so zbrali iz lastnih sredstev, vsi so zategnili pas, nihče še pomislil ni, da bi lahko za ta denar zgradili veliko delavsko naselje. Investicija je bila nujna in koristna, saj se danes lepo

Stol zgradil v Motniku svoj novi obrat za proizvodnjo masivnih polizdelkov.

S prvim dnem leta 1974 se je Stolu pridružila tudi obrtna mizararska delavnica Sloga Moste, ki je prej slabše poslovala, zdaj pa sodeluje pri dopolnilnih programih ploskovnega pohištva.

V zadnjem desetletju moramo omeniti še en pomemben mejnik v razvoju samouprave v podjetju. Pri tem mislimo na ustanavljanje temeljnih organizacij združenega dela.

»STOL« danes

Industrija pohištva Stol Kamnik izdeluje preko 500 osnovnih izdelkov, v različnih izvedbah pa kar preko 2000 in posluje z več kot 3000 kupci in dobavitelji v Jugoslaviji in svetu. »STOL« približno 20 % celotne proizvodnje izvažata in sicer največ v razvite države (ZDA, Anglija, ZR Nemčija, Izrael), občasno pa tudi v države v razvoju.

Danes zaposluje Stol že več kot 1700 delavcev, ki so samoupravno organizirani v

industrija pohištva kamnik

obrestuje, večina kreditov pa je že odplačanih.

Integracijski procesi

Z uspešnim poslovanjem si je Stol pridobil zaupanje partnerjev, zato ni nič čudnega, če sta se v zadnjem času podjetju pridružila dva obrata. Prvi je Motnik, delavnica, v kateri so nekoč izdelovali zaboje. S tem obratom je Stol sodeloval že pred priključitvijo, vendar se zaradi slabe tehnologije ni razvil. Motnik je nerazvit kraj, saj ima v tem obratu prebivalstvo edino možnost zaposlitve, zato bi bila ukinitve neumestna. Ob pomoči kamniške občine je

naslednjih temeljnih organizacijah združenega dela:

1. Sedežno pohištvo, Duplica;
2. Ploskovno pohištvo, Duplica, Korenova pot 4;
3. Kovinsko in tapecirano pohištvo, Duplica;
4. »SLOGA« proizvodnja ploskovnega in kosovnega pohištva, Moste;
5. Tehnične storitve Duplica;
6. Delavska restavracija Duplica;
7. **PRODAJA**, Duplica, Kamnik, Ljubljanska 45;
8. DSSS Duplica, Kamnik, Ljubljanska 45.

DO Industrija pohištva Stol je vključena v SOZD »UNILELES«, Ljubljana.

Proslavljanje 75-letnice ni samo jubilej našega dolgoletnega uspešnega poslovanja in bogatih delovnih iz-

kušenj, pač pa je za nas predvsem velika obveznost in spodbuda za delo v prihodnje, z rezultati dela pa naše priporočilo in želje po še tesnejšem sodelovanju z našimi sedanjimi in novimi kupci ter sodelavci.

»VOZILA GORICA«
INDUSTRIJA
PRIKLOPNIH
VOZIL
ŠEMPETER
PRI GORICI

vozila gorica

PROIZVAJAMO:

PRIKOLICE,
POLPRIKOLICE,
NIZKONOSEČE
PRIKOLICE
CISTERNE
ZA PREVOZ
TEKOČIN
IN PRAŠNATIH
TOVOROV,
KOMPLETNE OSI

